

קובץ גליונות

פרשת וישלח

ממרתן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ח -
- דרכי החיזוק -
- פניני השוקי המד -
- שיעור הומש -
- תורת רבותינו -
- מים חיים -
- שאל אביך ויגדך -
- אוצרות פרי חיים -
- דובב שפתים -
- גאון יעקב -
- דברי אמת -
- נפשו גהלים תלהט -
- פנינים משולחן רבינו -
- שלמים מציון -
- יהי ראובן -
- מסביב לשולחן -

זכות הלימוד בקובץ לע"נ
הר"ר **משה אבא**
בן **דוד יואל** ז"ל עצמון
נלב"ע י"ח כסלו תשנ"ח
תנצב"ה

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

הודעה חשובה

בשבוע הבא יצאו לאור שני קבצים נפרדים.

א. קובץ לפרשת וישב - מקץ ועניני חנוכה.

ב. קובץ זכרון מיוחד לע"נ מרן רשכבה"ג הגרא"ל שטינמן זצוק"ל במלאת שנה להסתלקותו.

הקובץ הבא לאחר מכן יצא לפרשת ויגש.

המעוניינים בכמות גדולה של קבצים יעדכנו בהקדם במערכת.

שהשמחה במעונם

ברכת מזל טוב לידידינו היקרים

המסייעים רבות בהוצאת ובהפצת הקובץ גליונות

לא לפי הלומדים ברחבי הארץ

הר"ר יצחק יהודה וייס - נתניה - לנישואי הנכד

יהי רצון שהשמחה תשרה בביתכם תמיד

ותזכו לרוות מכולם רב נחת ושמחה עד בלי די

בברכה מרובה

מערכת 'קובץ גליונות'

מבצע מיוחד

שבת בר מצוה? שבת שבע ברכות? שבת גיבוש?!

הזמינו "קובץ גליונות" כשי לאורחים

במחיר מזל במיוחד

השבת בודאי תראה אחרת

כשכולם לומדים ומעיינים בקובץ גליונות

בברכה מרובה מערכת 'קובץ גליונות'

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

יש חתונה בבני ברק? עובר דרך בני ברק?!

נוסעים מעיר לעיר מדי פעם?!

אנו זקוקים לכם לסיוע בהעברת הקבצים

הבקשה תושמע במספר 072-2587402

והמעוניינים לסייע יפנו למס' 053-3145900

לרישום קבוע למערכת ניתן להקיש 5 ואח"כ 4

**להקדשות ע"ג הקובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם**

ובכל עיני הקובץ

ניתן לפנות למס': 053-3145900

פקס: 077-2092005

או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל

ניתן לשלוח בקשה

למערכת 'קובץ גליונות'

kovetz+subscribe@googlegroups.com

עדיף לשלם ולתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת, יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות, או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה- 486

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4311

או בהעברה לבנק מרכנתיל-17 סניף: 745

מס' חשבון: 71262 ע"ש קובץ גליונות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת תחילת השנה החדשה

הקדישו ע"ג הקבצים את יקריכם באחת משבתות השנה

ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול

להגדיל תורה ול האדירה.

ש"א אדר א'	י"א אדר א'	י"ט סיון	ש"א
י"ח אדר א'	כ"ו סיון	קרח	
כ"ה אדר א'	ג' תמוז	חוקת	
ב' אדר ב'	י' תמוז	בלק	
ט' אדר ב'	י"ז תמוז	פינחס	
ט"ז אדר ב'	כ"ד תמוז	מטות	
כ"ג אדר ב'	ב' אב	מסעי	
א' ניסן	ט' אב	דברים	
ח' ניסן	ט"ז אב	ואתחנן	
ט"ו ניסן	כ"ג אב	עקב	
כ"ט ניסן	ל' אב	ראה	
ו' אייר	ז' אלול	שופטים	
י"ג אייר	י"ד אלול	כי תצא	
כ' אייר	כ"א אלול	כי תבוא	
כ"ז אייר	כ"ח אלול	נצבים - ראש השנה	
ה' סיון	ו' תשרי	וילך - שבת שובה - יו"כ	
י"ב סיון	י"ג תשרי	האזינו - חג הסוכות	
			ד' אדר א'

גיליון מס' 308 פרשת וישלח
תשע"ט שנה שישית

גיליון זה יוצא לע"נ
ר' משה יהודה בהרה"צ ר' יוסף יצחק ז"ל
נלב"ע כ"ב כסלו תשנ"ו
וזו מרת אסתר בת הרה"ח ר' דוד נתן ע"ה
נלב"ע ט"ו כסלו תשס"א
חנה פערל ע"ה בת ר' בנימין בניש נ"י
נלב"ע ז' כסלו תשמ"ח
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פשיט על הפרשה

"וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה" (לג, טז)

פירש"י מב"ר עשו לבדו ות' איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו א' א' והיכן פרע להן הקב"ה בימי דוד שנא' כי אם ת' איש אשר רכבו על הגמלים וינוסו. והטעם שנשמטו נראה דכיון שראו שעשו אין פניו למלחמה רק לשלום א"כ נתביישו למה באו ולמה צריך ת' איש ולכן נשמטו וברחו, ומ"מ כיון שיצא מזה טובה ליעקב שעשו לא ה' יכול להתחרט אח"כ ולהלחם ביעקב (ובפרט כשראה אח"כ שיעקב אין רוצה לילך עמו שאז כעס עליו ע' בהעמק דבר), קבלו שכר.

(טעמא דקרא)

ביאור המושג צדיקים ממונם חביב עליהם

דברי רבינו: שמעתי מאבא, כי החפץ חיים נסע ברכבת וישב לידו איזה תכשיט - 'השלאק' ואמר לו הנה רבא העריך כסף כדמשמע בגמרא בבא בתרא דף קמט א' "אדאכי נפק אודיתא מבי איסור איקפד רבא אמר קא מגמרי טענתא לאינשי ומפסדי לי והפסיד תריסר אלפי זוזי", הגיב החפץ חיים מה היה שם איני יודע, אפשר שהיה צריך לפדיון שבויים וכדו', אבל גמרא אחרת אני יודע בסנהדרין דף ע"ב. רבא איגנבא לי דכרי במחתרתא, הגנב החזיר והוא לא רצה לקבל, הואיל ונפק מפומיה דרב וזה היה על פי דין שלו והיה מגיע לו, ע"כ. ואמר רבנו מי יודע לאיזה תכלית של מצוה רבתא היה צריך. ועי' חז"א חר"מ ב"ב ליקוטים סי' כ"א לדף קמ"ט א' וכעין זה הסביר רבנו את הגמרא בבא מציעא דף מ"ו שרב פפא יצא לקראת רב שמואל בר אחא - עד מקום ששמו תווך - "נפק לאפיה עד תווך" מחמת השמחה שנתנו לו את הממון, ומי מאתנו יודע על איזה דבר מצוה היה צריך רב פפא את הכסף. [ולפי אחד מפירושי הראשונים, יצא לקראתו כי חשש שמא לא יביא לו את הכסף ויקח את הכסף לעצמו, היינו - לקיים הוא את המצוה הזו בכסף].

עוד יש לומר מה טעם יצא לקראתו עד תווך, כי במסכת נדה דף ל"ג אמרו דרב פפא איקלאי לתווך ושאל האם איכא הכא צורבא מרבנן, ואמרו לו על שמואל וכו' ורב פפא אמר עליו שמע מינה ירא שמים הוא ודיבר עמו בתורה עי' שם, ואם כן זה אותו רב שמואל בר אחא, וכיון שהתגורר בתווך ויראי שמים הוא לכן הלך אצלו למקומו לכבדו ואל המתין שיבוא אליו [ועי' בפ' רבנו חננאל ב"מ שם].

(כל משאלותיד)

עלי שי"ח

"ברכה על שמירה במקדש"

כהן תלמיד חכם שליט"א ניגש אל רבינו בשאלה:

עוסק אני בהלכות עבודת הכהנים בבית המקדש, ועלתה שאלה יסודית בנושא. הלא יש מצוה מיוחדת של שמירת המקדש, ונתמנו על כך כהנים מיוחדים. ולכאז' מדוע לא בירכו על זה הכהנים. הרי זה מצות עשה ככל המצוות. אמר לו רבינו תעיין על כך בספרי דרך חכמה, אולי כתבתי על זה. השיב התלמיד חכם כי חיפש ולא מצא.

הגיב רבינו: בפשטות, אין זה מצוה שתיקנו על זה ברכה. ואשאל אותך יותר: הלא יש מצוה על כל אחד לשמור את עצמו בכריאות ושלא להזיק לעצמו. אם כן כל אדם צריך לברך בכל יום ואולי גם בכל רגע שציונו לשמור על הבריאות. והרי לא שמענו כן?! ...!

אלא רואים, שכיון שזה רק שמירה מנזק (ובבית המקדש הוא רק משום כבוד) אין על זה ברכה.

ואי אפשר שלא להזכיר כי פעמים רבות רבינו שומע כי לפניו כהן ומבקש ממנו 'תברך אותי' כי הקב"ה נתן לך זכות לברך. ולא מזמן אירע מעשה מעניין, שהגיע יד קטן לפני רבינו וגם ממנו ביקש רבינו ברכה, כששאלו על כך הנוכחים, נענה רבינו כי יש דיעות בפוסקים שלאגבי כמה דברים גם כהן קטן מועיל.

מברכת עבט 8180

יחזק 81607810

פגרה היומי

"בענין כתותי מכתת שיעוריה"

מנחות ק"א א' תניא הערלה וכה"כ ושור הנסקל ועגלה ערופה כו' כולם מטמאין טומאת אוכלין רש"א כולן אין מטמאין. וכ' התוס' בסוטה כ"ה ב' (ד"ה לאו) וצ"ע כלאי הכרם (וה"ה כל הני דאסירי בהנאה) אמאי מטמאין טומאת אוכלין ולא אמר כתותי מכתת שיעורי' דהא צריך כביצה כדי לטמאות, וצ"ל דד' התוס' כהר"מ (פ"ו מט"א ה"ז) דאוכל פרוד אין מצטרף ע"י מגע לשווי' כביצה אא"כ דבוקין זב"ז דאילו להראב"ד דמצטרף ע"י מגע ל"ש כתותי מכתת דל"ג מכיסוי הדם בעפר עיה"נ דאמר' בחולין (פ"ט ב') זכמה דמכתת מעלי וכ"כ התו' בעירובין (פ' ב') גבי לחי. והנה כעין קו' התו' מק' הגמ' לק' (ק"ב ב') לר"ש דאמר כל העומד לשרוף כשרוף דמי נותר ופרה אמאי מטמאין טו"א עפרא בעלמא הוא ומשני חיבת הקודש מכשרתו והרי גם דין כתותי מכתת הוא מדין כל העומד לשרוף כשרוף כדפירש"י בר"ה (כ"ה א') אלא דבזה גם רבנן מודו והחילוק הוא דר"ש ס"ל כן אף בדבר שא"צ שיעור דהוא ממש כשרוף וע"ז מהני חיבת הקודש אבל לרבנן לא ס"ל דנחשב כאפר אלא דבדבר דצריך שיעור אין לזה חשיבות השיעור להצטרף וע"ז ל"מ חיבת הקודש דמ"מ אין כאן שיעור וא"ש קו' התו', ולישב קו' התו' אולי אפ"ל דל"ש בזה כתותי מכתת כיון שא"צ שיהא ממש דבר א' כמ"ש הר"מ שם דאפי' דברים שאין מחברין את האוכלין להיות נחשב כדבר א' שאם א' נטמא יטמא גם השני כגון מי פירות וכה"ג מ"מ לענין כביצה לטמאות אחרים סגי בכל דיבוק שהוא א"כ מוכח דכאן א"צ השיעור לעשותו דבר א' אלא דצריך דיבוק וכמו דלד' הראב"ד צריך נגיעה כן לד' הר"מ צריך דיבוק וא"כ הגם דכשרוף דמי מ"מ דיבוק מיהא איכא וצ"ע בזה.

(נחל איתן סי"ב ס"ט סק"א ע"ש עוד)

תמכין דאורייתא

ויגע בכף ירך יעקב - בתמכין דאורייתא

זוהר פרשת וישלח: "ירא כי לא יכול לו, מה עבד מיד ויגע בכף ירכו דאתחכם לקבליה אמר כיון דאתברו סמכין דאורייתא מיד אורייתא לא אתתקף"

רבים מתומכי תורה משגרים את שאלותיהם להכוונה והדרכה - כיצד לזכות בחיי נצח.

רבנו מכוונם בעצה טובה. הם גם מביעים לפעמים צער וכאב על מצבם.

נגיד מתומכי תורה שיחי' התאונן באוזני רבנו כי נדב בנינים רבים לשיבות, ואין לבעלי המוסדות הכרת הטוב כלפיו, לדוגמא הוא נדב בנין לשיבה ואח"כ ביקש להכניס בחור טוב בינוני, ולא מצויין, ולא הסכימו, היכן הכרת הטוב?! כמו כן סיפר כי פלוני למד אתו בחברותא וכאשר גמל לקבל את הכסף פתאום אין לו זמן ללמוד עמו.

הם עושים לך טובה, כי על ידי זה, כל החשבון ישולם לך בעולם הבא, ואדברא הנהגתם אתך באופן שיש לך צער מכך, זה חלק מהשכר הגדול של המצוה [ורגיל רבנו להראות דברי הירושלמי בפאה פ"ח ה"ו כדון איכא אגר טוב ע"ש].

מה לומר בדינר על החזקת התורה?

תאמר להם שהחפץ חיים [שמירת הלשון ש"ג פ"ו] כתב שהללו המחזיקים תורה לעתיד לבוא הם יידעו ללמוד, שהרי כתוב שיישבו במחיצת תלמידי החכמים - "בצל החכמה בצל הכסף" ואם לא יידעו ללמוד איזה שכר יש להם בכך, זה עונש, על כורחך שיידעו ללמוד. רבנו אמר זאת בשמחה גדולה רבה כמי ששמח בשבילם - כמה טוב יהיה להם שיידעו ללמוד!

נכנס פלוני לחדר ואמר, כי בעבר הרב קנייבסקי אמר לו אל תתרגל לומר 'תודה רבה' על תרומה שאתה מקבל, כי הגביר הוא זה שצריך להודות לך על הזכות העצומה שאתה זוכה אותה. מה שאתה כן יכול, זה לברך אותו וכגון לומר לו: "תזכה למצוות". אינני זוכר שאמרתיו כך, אבל נכון שכך היה צריך להיות [שהעשיר לא יבקש תודה] אע"פ שבוודאי על פי דין אין שום איסור לומר תודה לתומכי תורה המעניקים מכספם למען עולם התורה והעניים שבישראל.

אבל הנה בברכת כהנים שזו מצות עשה והכהן חייב בה, מ"מ כתב במשנה ברורה שהמנהג לומר לכהנים יישר כוח, השיב רבנו: **אבל לא כתוב תודה, אלא שנותן לו ברכה. יישר כוח' זו ברכה.**

אמרת. איתא בחז"ל (ירו' ריש שקלים) ישראל נתבעים ונותנים. והנה אם הם נתבעים על כורחך שיש תובע, ולכן, כשנכנסים לבית גביר, יש שנהגו לדבר חזק וללחוץ אותו לתת. אכן, היום במצב העולמי הכלכלי הקשה, יש שירדו מנכסיהם והמתרים התובע אינו יודע מכך, ואם ילחץ וההוא לא יכול לתת, הוא סתם מכניס אותו באי נעימות וצער. השאלה, האם לשנות את הגישה, או שמא התובע צריך לעשות חשבון ומטרה שלו, והוא יעשה חשבון שלו? **גם בשנים כתיקונם אין צורך ללחוץ ולתבוע, אלא לבקש ברכות ובעדינות. ומה שזכר הלשון "נתבעין" הפשט נתבעין על ידי בקשה, ולא דוקא בתביעה כפי שאמרת.**

אמרת לרבנו כי אבי זצ"ל ייעץ פעם לפלוני ואמר לו, כי אין לו צורך להתבייש מהנדיב: אתה הרי עושה לו את הטובה הגדולה ביותר שאפשר, ומה לך להתבייש.

רבנו הפטיר: **לפעמים יש שטועים לחשוב כי רק הם העושים לנו טובה, אך הנכון הוא שאנו עושים להם טובה גדולה, ובוודאי שעליהם לשמוח בכך.**

פלוני שואל: מה עדיף לו לבנות בית המדרש או להחזיק אברכים? החזקת אברכים עדיפה.

יש לו עשרים אברכים שהם שאר בשרו, האם עדיף להחזיקם, או לתת את התרומה לכולל כללי ציבורי? **קרוב קודם.**

ביקרתי בבית הנגיד העשיר... בלוס אנג'לס, והראני מכתב מרבנו אליו שיתן אלף ש"ח לכל אברך לכוללים של... והרב כתב שם ברכות בעבור זה, ושאלני האם הברכות רק אם יתן הכל? **אם הצורך שלהם בסכום הנ"ל והוא נותן חצי, אם כן - חצי נתינה חצי ברכה.**

(כל משאלותיך)

הבהרה

בשבוע שעבר פורסם במדור 'עלי ש"ח' את השיח דברים שהיה בין רבינו שליט"א בין להבחל"ח הגר"י קופולביץ זצ"ל, ומכיון שהדברים הועברו בכלי שלישי, הדברים היו כתובים שלא במדויק, ונבקש את סליחת הקוראים.

ויהי רצון שלא יצא תקלה מתחת ידינו

העורך

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב): - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כדו (רש"י)

שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

"אתה בחרתנו" – עשית אותנו למובחרים

הנה כעת יש בחירות.

אנו אומרים בתפילה "אתה בחרתנו מכל העמים", מה הפירוש אתה בחרתנו? יש למשל אדם שיש לו ברירה לקנות שתי זירות, באיזה לבחור, ובוחר את הדירה הטובה מביניהם, אבל אתה בחרתנו זה לא כך, אלא הפירוש "בחרתנו" – שעשית אותנו למובחרים, וכפי שמזכירים בכל ההמשך: אהבת אותנו, ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות, וקידשתנו במצוותיך, וקרבתנו מלכנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת, שכל אלו הם מעשים שעשה הקב"ה.

וכן בברכות התורה "אשר בחר בנו מכל העמים", ובברכת אהבה רבה "ובנו בחרת מכל עם ולשון", הפירוש הוא שהקב"ה עשה אותנו למובחרים, ונתן בנו מעלות שאין בכל אומה ולשון, כמו שכתוב (דברים ז, ו) "בך בחר השם אלוהיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים", ואין זה כאדם שיש לפניו שני מינים ולוקח את הכי טוב משניהם, אלא הקב"ה הוא זה שעשה אותנו למובחרים.

וגם בבחירות, בוחרים כדי שיהיה עוד יותר טוב, ורוצים לעשות מעשים טובים, שבוה נהיה יותר טובים ומובחרים.

הקשיים בגשמיות לכפרת עוונות

והנה אדם שיש לו קשיים, כבר דיברנו הרבה פעמים שכל קושי הוא מן השמים, כגון אם יש איזה קשיים בגשמיות, הרי זה מן השמים, ולכן אם יש משהו שגורם את הקשיים, אין סיבה להקפיד עליו, כי הקשיים הם מן השמים, וגם בלעדיו, הקשיים היו באים על ידי משהו אחר, או על ידי איזה בעל חי, כי זה מגיע לו מן השמים.

וכיון שהקשיים מגיעים מן השמים, צריך להתבונן ולחשוב למה הקושי מגיע לי, ובדרך כלל זה מפני שיש חטא וצריך ייסורים לכפרת החטא, והקשיים האלה הם לטובתו, שבמקום גיהנום בעולם הבא נותנים לו קשיים בעולם הזה, ובודאי שזה כדאי ועדיף מייסורי הגיהנום, כפי שכבר דיברנו הרבה פעמים.

קשיים ברוחניות – ניסיונות לעמוד בהם

אמנם יש גם קשיים שאינם גשמיים, קשיים רוחניים, שמונעים מעשים טובים, כגון שקשה ללמוד, וקשה להתפלל בכוונה, קשיים שמונעים דברים רוחניים, וצריך לדעת כי גם בזה, אם משהו גורם לו קשיים רוחניים, וכי זה לא מן השמים, הרי הכל מן השמים, ומן השמים מגיעים לו הקשיים הרוחניים האלה.

ומדוע נותנים מן השמים קשיים רוחניים? – הקשיים הם ניסיונות, כדי שהאדם יעמוד בהם, ועל ידי זה יתעלה במדרגתו. **קשיים גשמיים הם כפרת עוונות במקום גיהנום, וקשיים רוחניים הם ניסיונות שאפשר להתעלות על ידם, אם עומדים בניסיון ומתחזקים למרות הקשיים, ועוסקים בתורה ובתפילה בכוונה בלי היסח הדעת, וכלשון התנא באבות (ו, ד) "וחיי צער תחיה – ובתורה אתה עמל", היינו ששוכח מן הצער, כיון שהוא עסוק בתורה, וזוהי מדרגה.**

נמצא שגם קשיים רוחניים הם לטובת האדם, כדי שיהיה שקוע בתורה למרות הקשיים, ומסופר כמדומני על מרן הגר"י זצ"ל שבזמן המלחמה כשהיו צריכים לברוח, היה שקוע בתורה וחיפש חידושים עצומים, בדרך כשברחו, חידש חידושי תורה נפלאים! וזוהי המטרה של הקשיים, שגם כשקשה ללמוד, מתגברים על הקשיים ועוסקים בתורה, ועל ידי זה מתעלים ומתרוממים.

אבל זה תלוי תחילה באמונה, לדעת שכל קושי הוא מן השמים. **אם חיים בלי אמונה אזי יש קפיצא, ואין בזה שום תועלת אלא להיפך,**

אבל עם אמונה מקבלים תועלת מהקשיים, שמתחזקים על ידם יותר, ומקבלים עוד מדרגה, מתעלים במדרגה!

הניסיונות מרוממים את האדם

כל ניסיון שאדם עומד בו הרי הוא מתעלה ומקבל עוד מדרגה, וכידוע מהרמב"ן (בראשית כב) שביאר את ענין הניסיונות של אברהם אבינו, ולכאורה לשם מה צריך את הניסיונות, וכי הקב"ה לא ידע שאברהם אבינו יעמוד בניסיון? וביאר הרמב"ן כי ענין הניסיון הוא להוציא מן הכוח אל הפועל, וניסיון הוא לשון "הרימו נס" – להתעלות, שעל ידי שמוציא לפועל את מה שבכוחו, ועומד בניסיון בפועל, על ידי זה הוא מתעלה ומקבל מדרגה יותר גבוהה.

והמפרשים ביארו שכל העשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו, היו לפי סדר בזה אחר זה, מן הקל אל הכבד, שבכל ניסיון קיבל מדרגה יותר גדולה, ואחרי שעמד בניסיון הראשון, קיבל כוחות לעמוד בניסיון השני הקשה ממנו, וכן הלאה, והניסיון העשירי הוא ניסיון העקידה שהיה קשה מכולם, ורק לאחר שעמד בתשע הניסיונות הקודמים, נתעלה והגיע למדרגה כזו שיכול לעמוד גם בניסיון העקידה.

כך ההנהגה מן השמים, שנותנים לאדם ניסיונות לפי סדר, לפי כוחו, כדי שיתחזק ויעמוד בהם, ועל ידי זה יתעלה במדרגתו.

ולכן כפי שדיברנו, כמו שבקשיים גשמיים אין סיבה להקפיד על מי שגורם את הקשיים הגשמיים, שכל הקשיים הם מן השמים, ואדרבה זו טובה לאדם, שיש לו קשיים בעולם הזה במקום גיהנום, וזוכה לכפרת עוונות, כך גם בקשיים רוחניים אין סיבה להקפיד על מי שגורם את הקשיים, מפני שהכל מן השמים, וגם בזה יש תועלת, שיעמוד בניסיון ויתגבר על הקשיים ובוה יזכה למדרגות גבוהות.

היחס למי שגורם את הקשיים

והנה כל זה הוא כלפי האדם המצטער שסובל את הקשיים, אך מה בנוגע למצער, האדם שגורם את הקשיים, גשמיים או רוחניים, כיצד צריך המצטער להתייחס למי שגורם לו את הקשיים.

בעצם הרי המצער אינו מבין שהוא עושה בזה חטא, אלא הוא חושב שכך הצדק, ואם כן הרי הוא שוגג במעשיו.

אבל גם שוגג זה חטא, ואם על ידי השגה הזאת שגרם את הקשיים הוא ייענש, חס ושלום הוא יכול להיענש, בגיהנום, או גם בעולם הזה יכול להיות, ואם הוא ייענש הרי אמרו חז"ל (שבת קמט, ב) כל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה.

ומובא בגמרא שם על אחאב ונבות היזרעאלי, שרוחו של נבות היה בבית דין של מעלה, וביקש להיות השליח להעניש את אחאב, לפתותו שיעלה למלחמה ברמות גלעד וימות שם, והסכים הקב"ה, אך אמר לו 'צא ממחיצתי', כי מי שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה. אחרי שכבר היה במדרגה כזו במחיצתו של הקב"ה, הוציאו אותו משם, ואף שהוא כבר בעולם האמת נשמה בלי גוף, עדיין שייך חטא והוציאוהו ממחיצת הקב"ה, וכמו כן שייך גם זכויות בעולם האמת ונתבאר במקום אחר (דרכי החיזוק גיליון 359).

להתפלל שלא ייענש על ידו

לכן יש תפילה שאומרים בקריאת שמע על המיטה "שלא ייענש שום אדם בסיבתך", וצריכים להתפלל ולבקש רחמים על זה, שלא ייענש שום אדם בגלל מה שהוא ציער אותי ועשה לי קשיים.

ואף על פי שאינני אשם בזה, ואינני מקפיד עליו, לא מספיק שאיני מקפיד, אלא צריך גם לבקש רחמים ולהתפלל עליו! שהוא לא ייענש על

אלו שגורמים קשיים – הם שוגגים

וכאמור בדרך כלל על פי רוב, כמעט כל מי שגורם איזה קשיים לשני הוא שוגג, שהוא חושב ובטוח שהוא צודק.

ורגילים אנו להזכיר מדברי הרמב"ן שכתב באיגרתו לבנו: "וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך", כך צריך לחשוב, שהאחר הוא יותר גדול ממני! ואף שהוא עושה לא נכון, מכל מקום "הוא שוגג ואתה מזיד", היינו שהוא שוגג במעשיו, שלא קיבל חינוך, ואינו בעל הבנה כל כך, ולכן הוא חושב שהוא צודק, והוא שוגג ואינו מבין.

ואילו אני הרי אני יודע יותר את חובתי בעולמי, ואף על פי כן אינני מקיים כל מה שאני חייב, ואינני מתאמץ כל מה שאני יכול, שאני יכול עוד יותר, עוד תורה, ועוד אמונה, ועוד אהבת הבריות, דברים שבלב, מעשים ומחשבות קדושות, למרות שאני יודע את החיובים אינני מקיים אותם בשלמות, ואין זה באונס אלא מפני שאיני רוצה להתאמץ, והנני מזיד בזה לעומת השני שהוא שוגג. כך צריך לחשוב על כל אלו שגורמים קשיים, בין בגשמיים ובין ברוחניים, שהם שוגגים, והם יותר גדולים ממני, שאני עושה דברים במזיד והם בשוגג.

חובת ההשפעה ותפילה שיחזרו בתשובה

ואמנם אף על פי שהם שוגגים, הרי הם צריכים לחזור בתשובה, ומה העצה לזה, כיצד עושים שיחזרו בתשובה? מצינו בגמרא (ברכות י, א) על רבי מאיר שהיו לו שכנים בריונים שעשו לו צרות, והתפלל עליהם שיחזרו בתשובה, ואכן הם חזרו בתשובה, ומבואר כי **מי שסובל קשיים ממישהו, צריך לדאוג לו שיחזרו בתשובה, ולהתפלל על זה, ורבי מאיר התפלל בלב שלם, מתוך שריחם עליהם, שהם גם כן יהודים, נשמות יהודיות, ולכן נתקבלה תפילתו וחזרו בתשובה.**

וזה שידך בכל מי שסובל איזה קשיים ממישהו, קשיים גשמיים או רוחניים, גם אצל רבי מאיר מסתמא היו קשיים רוחניים, שהפריעו לו ללמוד, וכיון שהוא רואה את אלו שמצערים אותו, הוא חייב להתפלל עליהם ולבקש רחמים שיחזרו בתשובה. אמנם זוהי מדרגה ואין זה פשוט, אבל כך צריך, להתפלל שיחזרו בתשובה!

וכבר הזכרנו מה שאמרו בשבת דף נ"ה שאם יש רשעים שצריכים לחזור בתשובה, ויש צדיקים שיכולים להשפיע עליהם ואינם משפיעים, הצדיקים גם כן נתבעים ונענשים על זה.

וביחזקאל פרק ג' כתוב "באמרי לרשע מות תמות ולא הזהרתו ולא דיברת להזהיר רשע מדרכו הרשעה לחיותו הוא רשע בעוונות ימות ודמו מידך אבקש", היינו שאם יש מי שיכול להשפיע על הרשע ולהחזירו בתשובה, ואינו מחזירו בתשובה, אזי הוא רשע בעוונות ימות וייענש בחטאו, אבל דמו מידך אבקש – מי שלא השפיע עליו גם כן אשם בזה ונתבע על מה שלא החזירו בתשובה.

והנה מה שאמר "הוא רשע בעוונות ימות" יכול להיות מיתת העולם הזה שהרשע נענש ומת בחטאו, ומי שלא השפיע עליו אשם בזה, שלא הצילו מעונש העולם הזה. אך אפילו רשע שלא נענש בעולם הזה וחי חיים טובים, מכל מקום הרי גיהינום יהיה לו, והוא ייענש על חטאו בגיהינום, ומי שהיה יכול להחזירו בתשובה ולא החזירו, נתבע גם על זה, ונענש גם הוא בגיהינום, כי הוא אשם בגיהינום שיש לרשע, שלא השפיע עליו להצילו מן הגיהינום, וזה דבר נורא!

ובאמת בנוסח התפילה מבקשים בלשון רבים "השיבנו אבינו לתורתך וכו' והחזירנו בתשובה שלמה לפניך", והיא תפילה על כלל ישראל, שכל אלו שצריכים לחזור בתשובה יחזרו בתשובה, וחייבים לכוון בזה ולבקש בכוונה מכל הלב שיוזכו לתשובה שלמה, כי הם שוגגים! ובימינו כמעט שאין מזידים, אלא רובם שוגגים, תינוקות שנשבו, שאינם יודעים ואינם מבינים, ובאמת יש הרבה שחוזרים בתשובה, אבל יש כאלה שעדיין אינם מבינים וצריכים לבקש רחמים עליהם.

זהו הענין של חובות הלבבות איך לחשוב ואיך להסתכל על כל דבר ודבר, וצריכים סייעתא דשמיא לזה, אבל יש עצה, ללמוד ספרי מוסר, חובות הלבבות ושאר ספרי המוסר, כל אחד במה שמעניין אותו, בספרי המוסר אפשר למצוא הרבה על כל העניינים האלה של חובות הלבבות, ובסייעתא דשמיא נזכה להתחזק בכל מה שצריך חיזוק!

בראשית כ"ח י"א. ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא. הנה אמר כאן בלשון רבים ויקח 'מאבני המקום, ולהלן פסוק י"ח כתוב בלשון יחיד ויקח את 'האבן' אשר שם מראשותיו, וכבר הביא רש"י בזה מדברי חז"ל שהתחילו האבנים מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת וזה שנאמר ויקח את האבן וגו'.

כל האבנים רצו שהצדיק יניח ראשו עליהן, ואף שהאבנים הם דומם, הרי גם הדומם שבבריאה יש בו כוח רוחני שמחיה אותו, וכמו שמצינו (בראשית י, ו) שכל צמח יש לו מלאך שמכה עליו ואומר גדל, והמלאך הוא כוח רוחני כמו נפש שמחיה אותו, וכן דומם הרי זה יש מאין ומתחדש כל הזמן, וידוע שגם דבר דומם יש בו תנועה, והוא כוח התנועה המוזכר ברמב"ם (הלכות יסודי התורה), ובימינו זה נתגלה בחכמת האטום, והכוח הרוחני הוא המחיה ומקיים את הדבר.

וכל אחת מן האבנים היינו הכוח הרוחני שבה המחיה אותה, ביקש ורצה "עלי יניח צדיק את ראשו", כי האבן מתקדשת ומתעלה בזה שהצדיק משתמש בה, וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק א' **"כי עליו גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך"**, והביא שם את המאמר הנ"ל באבני המקום שביקשו כולם להיות תחת ראשו של יעקב אבינו, כי הדבר הגשמי אפילו דומם מתקדש על ידי שהוא משמש לאדם השלם.

וכמו שמצינו עוד בדברי חז"ל (יומא עא, א) כי הרוצה לנסך יין על גבי המזבח בזמן הזה שאין מזבח, ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין, וכאשר הגרון של התלמיד חכם שותה את היין הרי זה כמו שהיין יורד בשיתין של המזבח, והיינו כיון שתלמיד חכם אוכל ושותה לשם שמים, יש קדושה באכילתו ובשתייתו, והרי זה עילוי גדול למאלל ולמשקה עצמם, ומתקדשים כמו נסכים וקרבנות על גבי המזבח.

וכן שינתו של תלמיד חכם היא כמו עבודת הקרבנות בבית המקדש, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) שאדם שישן לשם שמים כדי שיחיה לו כוח למחר לעבודת השם, הרי הוא עובד השם בשינתו, ונמצאת שינה שלו עבודה למקום, והיינו כמו קרבנות בבית המקדש שהם עבודה, כך שינתו של תלמיד חכם היא עבודה, עבודה שבלב, וכמו תפילה שהיא עבודה שבלב ונחשבת כקרבנות.

ומאחר ששימוש הצדיקים הוא עילוי גדול לבריות, ומתקדשים בזה, לכן ביקשו כל האבנים להיות תחת ראשו של יעקב אבינו.

והנה יעקב אבינו בעצמו ראה שכל האבנים נעשו אחת כדי להיות תחת ראשו, והיה זה סימן על צדקותו שהקב"ה מרוצה ממנו, וגם אחר כך זכה לגילוי נבואה בחלומו (עיין רמב"ן ומורה נבוכים להרמב"ם ח"ב פרק מ"ה) וקיבל הבטחות על כל העתיד שלו ושל זרעו: הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך והיה זרעך כעפר הארץ וגו' והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וגו' כי לא אעזבך וגו'.

אבל מיד אחר כך כתוב **וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש השם במקום הזה ואנכי לא ידעתי**, ופירש רש"י: שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שהרי לכאורה כיון ששמע יעקב אבינו כאלו הבטחות גדולות שניתנו לו, היה צריך להיות שרוי בשמחה גדולה ועצומה, ואילו הוא במקום להיות מאושר ושמח על זה, נצטער על מה שבטעות ישן במקום קדוש ולא ידע את קדושת המקום, ואף שהיה זה באונס ושלא בכוונה, עדיין היה אכפת לו על דבר קטן, כיצד ישנתי במקום קדוש כזה.

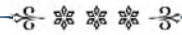
ואמר הרב זצ"ל כי **רואים בזה את היראת שמים של יעקב אבינו, שעם כל הגילויים וההבטחות שקיבל, ואף לאחר שראה את צדקותו שכל האבנים מבקשות לשמשו, אף על פי כן היה מצטער ודואג "כיצד נכשלתי לישון במקום קדוש כזה!"** ואמר הרב כי רואים מכאן שאדם בכל מדרגה שהוא ובכל המצבים שהם, הדבר הראשון צריך לחשוב מה איתו, וואס איז מיט מיר, מה המצב שלי ברוחניות, האם אני נוהג בשלמות כפי ההלכה או לא, וזה נקרא **האדם השלם**.

לעילוי נשמת ר' צבי זוסמן ז"ל בן ר' יצחק הלוי ז"ל נלב"ע י"א כסלו תשמ"ז - תנצב"ה	לעילוי נשמת ר' יעקב נוימאן ז"ל בן ר' יחיאל ז"ל נלב"ע ט' כסלו תשס"ח - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרה"ג רבי נחמיה ציטרון זצ"ל ב"ר דוד צבי זצ"ל נלב"ע ט' כסלו תשע"ז - תנצב"ה	לעילוי נשמת ר' יעקב משה שושן ז"ל בן ר' יהודה ז"ל נלב"ע י' כסלו תשס"ז - תנצב"ה
--	---	---	---

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

להתפלל בנוסח "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", לרפואת פצוע, שאביו נהרג

הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אָנכי אתו פֶּן יבוא וְהפני אִם על בָּנים (לכ"ב).

שאלה: מעשה שאירע בתאונה קשה שהיו ברכב אב ובנו, והאבא נהרג מיד, והבן נפצע קשה, ונשאלה השאלה האם מותר להתפלל לקב"ה בנוסח: אתה אמרת אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, ולכן תציל את הבן, או שנוסח זה הוא בכלל מה שאמרו חז"ל במגילה (דף כה ע"א) האומר על קן צפור יגיעו רחמין משתקין אותו מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזירות?

תשובה: בתוס' יום טוב (ברכות פרק ה), כתב ליישב את דברי הרמב"ם במורה נבוכים, שכתב בטעם מצות שילוח הקן משום צער בעלי חיים, ותמהו הרי זה נגד גמרא ערוכה "האומר עד קן צפור יגיעו רחמין משתקין אותו, מפני שאין מידותיו של הקב"ה רחמים אלא גזירות? וביאר התו"ט שבדרך לימוד של פסוקי המקרא ניתן לבאר טעמים, משא"כ כשעומדים בתפילה לפני המלך יש לדקדק ביותר.

והנה כעין זה יש ליישב תמיהת התוס' במסכת מגילה (דף כה ע"א) ח"ל: קשה להר"ר אלחנן על מה שיסד הקליר בקדושה שאנו אומרים ביום ב' של פסח "צדקו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" דמשמע שר"ל שהקב"ה חס על אותו ואת בנו, והוא אינו אלא גזירה.

ובאמת טעם הקליר מבואר גם בתרגום יונתן (ויקרא פרק כב כח) ח"ל: "עמי בני ישראל היכמא דאבונון רחמן בשמיא כן תהון רחמנין בארעא, תורתא או רחילא יתה וית ברה לא תיכסון ביומא חד".

ועל פי הנ"ל יש ליישב כי הקליר כתב הטעם של רחמים רק בדרך של הבנת המקרא ולא בדרך תפילה לעורר בקשה.

יש להעיר על הנ"ל מהמבואר במדרש (בראשית רבה וישלח פרשה ע' אות ו) שיעקב אבינו התפלל לה': הצילני נא מיד אחי מיד עשו... פֶּן יבא והכני אִם על בָּנים, ואתה אמרת (ויקרא כב) ושור ושה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, ע"ש. הרי שאף בתפילה מותר להתפלל כך להקב"ה.

ויש לדחות דיעקב אבינו היה לפני מתן תורה, ואם כן אולי לפני מתן תורה המצוות היו בגדר רחמים ולא בגדר גזירות, ועכ"פ היה מותר להתפלל אז בנוסח של בקשת רחמים.

אכן יעוין במדרש (איכה רבה בפתיחה) שמשנה רבינו התפלל על החרבן ח"ל: תוב פתח משה ואמר... ועוד אמר לפניו רבש"ע כתבת בתורתך (ויקרא כב) ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, והלא כבר הרגו בנים ואמותיהם כמה וכמה ואתה שותק, יעו"ש. הרי שהזכיר ענין זה של אותו ואת בנו כבקשת רחמים, למרות שהיה לאחר מתן תורה.

ויתכן לומר דהנה מצינו שהקב"ה מקיים את התורה, וכמבואר בירושלמי (ראש השנה פ"א ה"ג) ח"ל: בנהוג שבעולם מלך בשר ודם גזר גזירה. רצה מקיימה רצו אחרים

מקיימים אותה אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אלא גזר גזירה ומקיימה תחילה מאי טעמא (ויקרא כב ט) ושמרו את משמרתני אני ה' אני הוא ששימרתני מצותיה של תורה תחילה, וכך מבואר במדרש (שמות רבה פרשה ל, ופסיקתא רבתי פ"סקא כג).

ואם כן י"ל שכאשר מתפללים בנוסח: אתה אמרת אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, כך אל תעשה כן עתה, אין זה מראה שמצוה זו היא משום רחמנות, אלא שאנו כביכול מבקשים מהקב"ה לקיים את מצוותנו, דכמו שהוא ציווה לנו שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, כך אנו מבקשים שהוא לא יעשה כך, מבלי לדון בטעמי המצוה.

וכן משמע בזהר הק' (פרשת בלק דף רד עמוד ב) שם מסופר שרבי יוסי מפקיעין מת והשאר אחריו ינוקא, והבן התפלל ח"ל: פתח ההוא ינוקא ואמר מאריה דעלמא כתיב באורייתא (דברים כב) כי יקרא קן צפור לפניך וגו' שלח תשלח את האם וגו', הוה געי ההוא ינוקא ובכי אמר מאריה דעלמא קיים מלה דא דאורייתא תרין בנין הוינא מאבא ואמי אנא ואחתי זעירתא מנאי, הוה לך למייסב לך ולקיימא מלה דאורייתא... השתא אבא דהוי חפי עלך אנסיב מעל בנין, אן דינא דאורייתא... יעו"ש שתפילתו הועילה ורבי יוסי קם לתחייה.

הרי שתפילתו לא היתה מצד הרחמים, אלא מצד זה שביקש שהקב"ה יקיים את התורה, ותפילה כזו מותר להתפלל.

עוד י"ל על פי מה שרגילים לבאר דאע"פ שמצוה זו היא גזירה ולא משום רחמים, מ"מ הקב"ה רצה שעל ידי מצוה זו נכניס בלבנו מדת הרחמים. ואם כן יש מקום לומר זו בתפילה, שאנו מבקשים מהקב"ה שיקיים את מה שציווה לנו ויתנהג במדת רחמים, ודוקא כשאומר לשון כמו שחסת על אותו ואת בנו כן תחוס עלינו, שזה מראה שהמצוה עצמה היא משום רחמים, את זה אין לומר.

ומעתה כאשר אירעה תאונת דרכים קשה ל"ע ונהרג האב, ובנו פצוע קשה, על פי הנ"ל יתכן שמותר להתפלל לקב"ה בנוסח "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". (חש"ח נדרים מ ע"א).

השותף נשא את היהלומים בידו ונגנבו, האם נחשב לפושע

וַיִּלֶךְ שָׁם בַּלִּילָה הָהוּא וַיִּקַּח מִן הַבָּא בִידוֹ... (לכ"ד).

שאלה: ראובן ושמעון הינם שותפים בעסק מכירת תכשיטי יהלומים ואבנים טובות. תנאי התנו ביניהם, שכאשר אחד השותפים נוסע למכור סחורה, והיא נאבדה או נגנבה ממנו מחמת פשיעתו, הוא לבדו ישא בנזק.

באחד הימים, יצא ראובן לפגישה עסקית, ולקח עמו צרור של אבנים יקרות כדי למכור. את צרור האבנים היקרות החזיק בידו, ולפתע, אירע אסון, הגיח שודד אלים, חטף מיידו את האבנים, ונמלט מהמקום.

כעת שמעון תובע את ראובן שותפו עבור איבוד

הסחורה היקרה, בטענה שראובן נחשב לפושע, כי לא היה לו ללכת ברחוב כשבידו האבנים היקרות, אלא היה צריך להטמין את הסחורה יפה בבגדו. לעומתו טוען ראובן, שאין כאן פשיעה ואינו חייב. עם מי הדיין?

תשובה: שאלה זו הובאה לפני ה'דוכב מ'ישרים' (ח"ד סימן רמח), וכתב לפשוט אותה מהנאמר בפרשת וישלח (בראשית לב יד) ויקח ויעקב אבינו מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו, וכותב רש"י בשם המדרש: "מן הבא בידו, אבנים טובות ומרגליות, שאדם צר בצרור ונושאם בידו", [מנחה בגימטריא אבנים. בעה"ט]. הרי לנו, שדרך הוא לישא אבנים טובות בידו, ומכאן נלמד שלכאורה ראובן אינו נחשב לפושע.

ההוסיף לציין לנפסק בשו"ע (ח"מ סימן רצא ס"ב): "המפקיד כספים אצל חברו בדרך להוליכם לביתו, צריכים שיהיו צרורים ומונחים בידו, ונכמרא ב"מ (דף מב ע"א) מבואר שדין זה נלמד מדכתיב וצרת הכסף בידך - אף על פי שצורין הם, יהיו בידך, עד שיגיע לביתו ויקברם כראוי. ואם לא קשרם בדרך הזאת, אפילו נאנס, חייב לשלם שהרי תחילתו בפשיעה".

ובפתחי תשובה (שם סק"ז) הביא מתשובת המהרי"ט "שבמקום שמצויים אנשי החיל ששומטים מיד בני אדם, פשיעה היא להוליך בידו כסף או זהב, כי אם עבר ורמס וטרף, אין מציל מידו. וזה הוא דרכן של בני אדם בעלי דעה לצרור ולהניח בחיקו, ונמצא שמור מגניבה". לאור זאת, אם הלך ראובן במקום שמצויים בו שודדים וכדומה, הרי שפשע בכך שהוליך את המרגליות בידו.

וסיים הדוכב מ'ישרים: ועדיין צריך עיון בדין זה. [ואולי כוונתו, שנמדד הדבר לפי מנהג המקום, ואם שמר בדרך השומרים, יתכן שפטור]. ויש לציין, שיעקב אבינו הוביל מן הסתם מרגליות בודדות, ואפשר היה לצרור אותן בתוך בידו, וזו שמירה מעולה עבורן, אבל במקרה שאחד השותפים מוביל כמות גדולה של אבנים [משל שני השותפים], ואינם נכנסים בידו, הרי שיש להובילן מתחת לחלוקו על בשרו, קשורים היטב לגופו. ואם לא הובילם כך, חייב, כי נחשב לפושע.

ותלמודו "בידו"

על כל פנים נוכל ללמוד מהדברים לקח מאלף: כידוע בשמים מכריזים (כ"ב דף י ע"ב) "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", ואם למדנו, שכשהתורה אומרת מן הבא "בידו", הכוונה היא למרגליות שאדם צוררן בידו, ושומר עליהן בקפידה, ממילא נלמד כיצד יש לשמור על תלמודנו, כעל אבנים טובות ומרגליות, לאחוז את הלימוד היטב בתוך היד, לא להרפות אפילו לרגע, לא להסיח את הדעת, אלא לחזור ולשנונו שוב ושוב (ח"ש"ח נדרים לא ע"א).

חתן מגמגם ולא יכול לומר 'הרי את מקודשת', האם ימנה את אביו שליח לאומרו ויאמר שכם אל חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הזאת לאשה (לד-ד).

שאלה: חתן שגמגם מתוך רוב התרגשות, ולא יכל לומר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו", האם ימנה את אביו שליח במקומו לומר הרי את מקודשת לבני בטבעת זו כדת משה וישראל, [מדובר בשו"ת האפשרות הנוחה ביותר]?

תשובה: נאמר בקידושין (דף מה ע"ב) ודילמא שליח שוייה [אולי הכן שלח את אביו לקדש לו אשה?] משיבה הגמרא: לא חציף

איניש לשוייה לאבה שליח. ואם כן גם בענינו אולי נאמר לא חציף איניש לשוייה לאביו שליח, לומר במקומו "הרי את מקודשת..."

והנה היה מקום לומר שדברי הגמרא אמורים כשהבן מתפנק ומסרב לטרוח, ומטיל את צרכיו על אביו, ולא כאשר נאלץ לעשות זאת בגלל הבושה הגדולה מהגמגום.

וקצת ראייה לדבר מזה שנוהגים בניו למכור חמצם בערב פסח לנכרי על ידי אביהם הרבנים, והרי הרב שלוחו של המוכר, וכי נאמר דלא חציף איניש לעשות זאת? התשובה היא כשהשליחות נעשית לא מתוך פריקת עול הטירחא, אלא משום שהרב יודע את דרכי הקנינים לנכרי, וכי האי גוונא אין כאן חוצפה כלפי אביו, וכך בענינו.

אלא שמדברי רבנו היעב"ץ לא משמע כך, שכתב בהגהות יעב"ץ: מצאנו בתורה שכן שלח את אביו לקדש לו אשה, בשכם בן חמור שאמר לאביו קח לי את הילדה הזאת לאשה (בראשית לד ד), ותירץ, שאין להביא ראייה מעכו"ם לפי שיש בהם עזות פנים, ואף משמשון שאמר לאביו ואמו "ועתה קחו אותה לי לאשה" (שופטים יד ב), אין ראייה, לפי שאף הוא העיז פניו שכן לקח מבנות פלשתים, עכ"ד.

ולכאורה שכם נאלץ לבקש מאביו כי הוא היה נשיא העיר, ולו יש סיכויים שישמעו, ולא לשכם הצעיר, וכך יתכן שהיה בשמשון. [ועיון בחכמת שלמה (כ"ב דף צא ע"א) שאמו של שמשון שמרה "הצוללפנית", והיא נזכרת בדברי הימים בסוף יחס יהודה, ונכראה שהיתה מפורסמת ביחוסה, ולכן ביקש שמשון ממנה, כי דבריו היו נשמעים]. ואם כן חזינן שאף כשיש צורך שדוקא האב ימצא את הכלה, אין לעשותו שליח. ואם כן לכאורה אף בענינו כן, אין ראוי לעשות את האבא שליח.

ואמנם כתב בספר בני דוד (פכ"ד מאישות הי"ח) דהאידינא ליכא למימר לא חציף איניש לשויי לאביו שליח שכולם מקדשין ע"י אביהם ואדרבה אם מקדשין ע"י אחרים חוצפא יסגי, ע"ש. אכן מדברי כל הפוסקים משמע שדין זה נאמר אף בזמן הזה.

ולכן העצה היא שהבן לא ימנה את האבא לשליח, אלא רק יעשה ארצי ארצויי קמיה, ויעוין במהרי"ט (ח"ב אבה"ע סימן מג) שבתוך דבריו כתב שכן האומר 'כל העושה רצוני, יקדשנה לי' וכה"ג, האב בכלל, ויכול לעשות רצון הבן, ואין בזה חוצפא, מפני שלא מטעם שליחות הוא, אלא מדין זכיה, דכיון דגלי דעתיה דניחא ליה זכות הוא לו, והאב זוכה לו שלא בפניו, ואין צריך שיהיה הוא שלוחו דס"ל דזכיה מדין שליחות, ולמה ימנע האב מלזכות לו כשאר כל אדם, ועוד דכיון דכי אמר הכי כל העושה רצוני יקדשנה אין בדבר חוצפא, למה לא יהא האב בכלל הרי המתיקה בפיו בענין שלא יחשב לו לעזות, יעו"ש. והכי נמי בענינו יאמר לשון של ריצוי והאב יקדשנה מעצמו.

ולגבי מכירת חמץ שהאב ממנה את בנו לשליח לא קשה מכמה טעמים, דאפשר לומר שאין כאן שליחות מסויימת לבן דוקא, שהרי הוא שליח של כל בני העיר, ועוד י"ל כמו שכתב באפרקסתא דעניא (ח"א סימן קעח) לגבי הרשאה, שמותר לעשות אביו שליח, מפני שהמורשה מצוה קעביד להציל העשוק מיד עושק, וכתב הספר חסידים דלדבר מצוה מותר להקיץ את אביו, ובכל כה"ג אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) רצונו של אדם זהו כבודו, ע"ש. וה"ה בענין חמץ. (ח"ש"ח קידושין מה ע"ב).

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון הורה הבהיגו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

וישלה תשע"ט

כשפניו ובגדיו רטובים מחלבוני וחלמוני ביצים שבורות, ובקול בוכים סיפר לרב: באתי מהכפר עם סל ביצים למוכרם לפרנסת ביתי, לפני כניסתי העירה פגש בי אותו המסור והניח ידו על סל הביצים, וכשהכיר בי שלא רציתי להבין את כוונתו, שאביא את הביצים לביתו, פקד עלי בתוקף לנושאם לביתו, כשבקשתי ממנו שישלם לי בעד הביצים, הכה במקלו על הסל והביצים נשברו ונשפכו על פני ובגדי, על כן באתי אל הרב להזמינו לדין תורה.

כששמע הרב את המעשה ציוה הרב לשמש שילך להזמינו מיד לדין תורה, השמש שהכיר את המסור ובידעו את הסכנה הצפויה לו מקיום דברי הרב, רצה להשתמט, אבל הרב חזר ופקד עליו שילך, הלך אליו השמש ואמר לו שהרב מבקש שיבוא אליו להשיב על תביעת ממון של מי שהוא עליו, וכצפוי גער בשמש והוציאו מביתו.

כשחזר השמש אל הרב וסיפר לו את תגובת המסור, ציוה לו הרב שיחזור אליו ויזהירו שאם לא יבוא אליו לדין, ינדה אותו, כששמע המסור את דברי הרב כעס מאוד, והכה את השמש וגרשו מביתו, ושוב לא בא לבית הרב.

ביום השבת כשהיו שניהם הרב והמסור בבית הכנסת, קראו למסור לעלות לתורה ואז בטרם שבוך עלה הרב על הבימה ואמר "רשע, אתה מסרב לדין תורה ויש לך חוצפה לעלות לתורה!", פני המסור חוורו והוא ירד מהבימה בלי לברך, המסור איים שבקרוב ינקום את נקמתו מהרב.

עברו כמה ימים ויהודי מכפר שהיה רחוק ממושבו של הרב בא לרב וכיבד אותו בסנדקאות בהכניסו מחר את בנו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, הרב קיבל את הסנדקאות ולקח עמו שנים מתלמידיו כאשר אחד מהם היה ר' נחום, והתחילו ללכת אל הכפר שבו גר בעל הברית.

כשהרחיקו מן העיר הרגישו התלמידים שהמסור רוכב על סוסו ואורב להרב מרחוק, הם אמרו לרבם שהמסור נמצא במרחק והוא מאיים באגרופו ומתחיל להתקרב, הרב עמד מלכת והתעמק במחשבות, המסור התקרב ובא, ואז אירע דבר פלא כשהגיע המסור ליד הרב ירד מעל סוסו ובקול דממה דקה ובהכנעה אמר לו רבי הרשיני לתת מכות לתלמידיך, הרב השיב חלילה, הרשיני לתת להם רק סטירה אחת, אמר הרב לא תיגע בהם יד, הרשיני רק לרוק לפניהם, אמר הרב גם זה לא.

אחר כך ביקש ואמר "רבי מחול לי על כל מה שגרמתי לו צער ועגמת נפש", השיב הרב "שלם בעד הביצים ותפייס את היהודי שהעלבת ואחר כך אמחול לך", הוא הוציא מכיסו עשרה רובל כסף ואמר "רבי הנה עשרה רובל בבקשה לתת אותם ליהודי

על מה נענש

שמא תחזירנו למוטב (וישלה ל"ב כ"ג)

כותב רש"י שיעקב נתן את דינה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשיו עיניו ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם ונשאל מרן החזון איש מהא דפסחים דף מ"ט שהפליגו חז"ל בגנות נישואי בת ת"ח לעם הארץ ולא אמרו שאדרבה יש לעשות כן שמא תחזירנו למוטב והשיב שגלוי וידוע היה לפני המקום שאם תימסר לעשיו תחזירנה למוטב והיה לו ליעקב לידע ברוח הקודש שלו ומפני כך נענש אבל לנו אין יכולים לענוש על זה. (מהגר"ר נחמיה בקר שליט"א)

פחים קטנים

ויותר יעקב לברו (בראשית לב כה)

ואמרו בגמ' (סוטה יב עא) אמר רבי אלעזר שנשתרר על פכין קטנים וכל כלים החשובים ומקנה כבר העבירן את נחל יבק והוא נשאר על פכין קטנים שלא הספיק להעביר וחשכה לו.

ופרש"י מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. ואמר מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א למה הדבר דומה לאדם שלפני חג הסוכות הוא יגע וטורח למצוא ד' מינים ליטלם בסוכות שיהיה כשרים ומהודרים על פי ההלכה ואמנם מצא ד' מינים מהודרים הרי אותם המינים חביבים עליו במיוחד, וישמור עליהם ביותר. כן שהוא יגע עליהם הרי הם חביבים. על כן לענין ממונות כשאדם חושש על כל פרוטה שבכיסו ועל כל חפצי ביתו שיהיה כשרים על פי ההלכה שבעניני ממונות יש כל מיני ספיקות ויש שו"ע חושן משפט על כל הפרטים וכן שו"ע על הלכות רבית.

וכשאדם חי על פי שו"ע חושן משפט על כל פסיעה ופסיעה. יגע ומברר שכל פרוטה שתחת ידו תהיה כשרה על פי ההלכה הרי זה יגיעה ועמל שהממון יהיה כשר שלא יהיה חשש של גזל, ואפילו אם יגע לברר את הדין על ממון מועט שאצל אדם אחר הרי זה נחשב לדבר קטן ומועט אבל כלפי מי שמברר ויגע לברר על כל פרוטה ועל כל חפץ שתחת ידו וברשותו שזה ממון כשר הרי מפני יגיעתו נחשב ממון זה חביב על שנתברר לו שהוא ממון כשר. וזה שאמרו בגמרא צדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופן וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהם בגזל. (חוט שני)

להכניס לב אהבה

מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל סיפר בשם הגה"ק רבי נחום משאדיק על אחד מרבותיו: בעירו של רבו היה איש אחד רשע ומוסר שהטיל חיתתו על כל בני העיר בהיותו "מוסר" ומלשין שבעטיו נגרמו להם צרות רבות, פעם אחת נכנס לרב יהודי אחד

והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש", וראה יעקב את הסכנה מתקרבת חלילה, אז "וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו", חפש עליו לימוד זכות עד אשר נתעורר האחוה גם אצל עשו, "וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צואריו וישקהו ויבכו" עכ"ד. וראה כע"ז בכתר ראש להגר"ח מואלוזין זצ"ל (או' קי"ט) שכתב "אמר רבנו דבר מנוסה אם יהיה לאדם שונאים ח"ו אם יפעיל אצלו שהם צדיקים גמורים וידון אותם לכף זכות תיכף יתהפך לבבם לאוהבם לו". (רבי שמואל הומינר זצ"ל בספרו עבד המלך (משלי עמ' קמ"ג) ששמע מהגר"ח זוננפלד זצ"ל, בשם רבי זלמן חיים ריבלין, ששמע מרבי נחום זצ"ל)

מי יתן העולם-הבא מן העולם-הזה

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום. ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו עם לבן גרתי ואחר עד עתה. ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך. (פר' וישלח, בראשית לב, ד-ו)

יעקב נצטווה לשוב אל ארץ אבותיו, והוא שב. אבל הוא מעצמו מקדים [במדרש מובא שיש עליו תביעה שהוא עורר את שינאת עשו אליו] ושולח ידיעה מוקדמת אל עשו: 'עם לבן גרתי'. ומפרש רש"י: 'לא נעשיתי שר וחשוב, אלא, גר. אינך כדאי לשנא אותי על ברכת אביך שברכני 'הוה גביר לאחיך', שהרי לא נתקיימה בי'. כלומר, אין לך לנטור עלי איבה, כי גם כשלקתי את הברכות, הם לא נתקיימו בי.

ויש להבין, וכי יעקב בא להמעט ח"ו מברכותיו של יצחק שבדאי יתקיימו?

ועוד, וכי לחינם עשו כה נחרד ונטר שינאה עד לכדי מסירת-נפשו להריגת אחיו, על אותם ברכות מעותדות?

עוד פירוש יש ברש"י, 'עם לבן גרתי, ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים'. ויש להבין, דאמנם עשו כפי הנראה ידע מה המשמעות של קיום תרי"ג מצוות עוד בטרם ניתנה התורה, שהרי הוא גדל בבית יצחק ורבקה. אבל האם כי דברים אלו יסירו את כעסו על הברכות?

אלא הביאור הוא, יעקב ועשו מחולקים המה, בהיותם מצוים בשתי עולמות שונים.

יעקב כל מהותו בעולם-הזה נועדה בשביל העולם-הבא. ואילו עשו, כל מהותו וכוחותיו ואף מצוותיו וזכויותיו, נועדו להיות לו 'הווה' בעולם-הזה.

יעקב נוטל את ברכת אביו: 'הוה גביר לאחיך' אך ורק לחיים הנצחיים העולם-הבא. ואם אתה עשו חושב שבמשך 22 שנים נעשיתי שר וחשוב בחרן, דע לך שנשארתי דל, א גארניט.

אותי לא ברך אבא בשביל העולם-הזה, דאס זה איז ניט לא דעריין ערבוב געזגט דברים געווארען מיועדים, לא על 'סתם' ברכני אבא. אלא על 'ותרי"ג מצוות שמרתי' ולא למדתי ממעשיו הרעים [של לבן]. (מוסר-ודעת חלק ג מאמר ח).

את החלוקה הברורה, בין הימצאותנו בין שתי עולמות שונים בתכלית, פרש וביירר יעקב לפני עשו.

לי, אין בעולם-הזה, כלום. שור וחמור צאן ועבד ושפחה, זהו כלום מברכתו של אבא. את זה אתה מבין היטיב שזה 'כלום' מברכתו של אבא. כי היכן הוא ההווה שאתה כועס על לקיחתו מהברכה? אין לי כלום מההווה בעולם. ואכן, יעקב "הוכיח"

שיקבל הפסד הביצים והשאר יהיה לו לפיוס", קיבל הרב את הכסף למסור אותם לבעל הביצים ומחל לו, המסור הלך לדרכו, והרב ותלמידיו המשיכו את דרכם לברית המילה.

כמובן שהדבר עורר את תמיהתם של התלמידים שהיו נוכחים בשעת מעשה, ורבי נחום העיז ושאל את רבו "רבי בשעה שעמד שקוע במחשבות מה חשב, ואיך זה בא שהמסור פייס את הרבי במקום לבצע את זממו".

השיב הרב "כשאמרתם לי שאנו נמצאים בסכנה התפללתי אל השי"ת שיעזרנו ויצילנו, וכלל גדול יש לי מרבתי שאין לך דבר שלא נמצא בתורה ובכל מבוכה יש למצוא את העצה בתורה, עזרני השי"ת שעלה ברעיוני הפסוק "כמים פנים אל פנים כן לב האדם אל האדם", והתחלתי לחשוב אם הוא שונא אותי הרי זה מפני שאני שונא אותו, ואני שונא אותו מפני שהוא עבריין ולא ציית דינא, לכן חכתי בדעתי אולי אפשר למצוא עליו זכות כדי שאסיר השנאה מליבי הלא אוכל לעורר אצלי אהבה אליו ואז בלי ספק שיעזור השי"ת שיהפך לבו אלי עד יחדל לשנוא אותי וכיון שלא ישנאני לא תהיה לו עוד שום סיבה לעשות לי רע.

ואכן התחלתי לחשוב בודאי היהודי הזה התחנך בסביבה רעה, ולא נפגש מנעוריו עם אנשים טובים וא"כ הוא כתינוק שנשבה ויש לי רחמנות גדולה עליו, כמובן לימדתי עליו כמה מיני זכות על מלשינותו, ובנוגע למעשה של הביצים אולי היה בדעתו לשלם רק שכשזה ביקש שישלם כעס ובשעת כעסו עשה מה שעשה, ועל דבר מה שיסרב לבוא לדין מסתמא חשב לעצמו שאין זה נכון מצד הרב שמזמין אותי בבוקר בפקודה חריפה בהקדם, ואולי אם הייתי קובע לו זמן לא היה מתרגז, ובודאי יש בו ניצוץ קדוש מאד והראיה שהרי בשעה שביישתי אותו ברבים כשעלה לבימה היה יכול להכות אותי נפש והוא לא רק שלא הכני אלא אף ירד מהבימה בבזיון ונמצא שיש בו מדת דרך ארץ וכבוד התורה, ואולי באמת לא צדקתי שביישתי אותו ברבים בבית הכנסת, והוא היה מן הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים.

וכך המשכתי לדונו לכף זכות בכמה אופנים, ובודאי באותה שעה נתעורר אצלו מחשבות של ריצוי אלו ויש לשער שהתחיל לחשוב מה לי לכעוס על הרב, הלא בתור רב היתה זו חובתו להזמין אותי לדין תורה, ומה שהעליב אותי בבית הכנסת בודאי צדק הרב בזה כי בודאי הייתי תיכף צריך לבוא ולא לסרב לדין תורה, ומה היה לי עם היהודי שרסקתי את סלו עם הביצים ואם כן היה לו לרב להקפיד על זה מאד, ומרגע לרגע התקרבו הלבבות עד שכאשר עמד על ידי היו הלבבות מלאים אהבה ובמקום קטטה ומריבה פייס אותי ומחלתי לו.

הוסיף רבי נחום ושאל אם כן מדוע אפוא רצה להכות אותנו? השיב הרב: אם גם אתם הייתם חושבים כמוני לא היה לו שום רצון להרע לכם, אבל אתם חשבתם הלא הרשע המסור הזה בא להרוג את רבנו ולבכם היה מלא שנאה עליו ולכן גם הוא שנא אתכם וביקש ממני שארשה לו להכותכם או לכל הפחות לירוק בפניכם

והגר"ח זוננפלד זצ"ל הוסיף ע"ז שיש למצוא רמז לזה בפרשת וישלח דכתיב (בראשית לב, ג) "וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו", אמרו לו המלאכים: אתה חושב אותו לאח והוא אינו אלא עשו והלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אבל אז גם יעקב היה שונא את עשו. אחר כך כתוב "וישא יעקב עיניו וירא

לעשו, שאין לו, והוא איננו רוצה "כלום" מהעולם-הזה. מענין אותו והוא מתעסק אך ורק בשביל העולם-הזה. ה-תרי"ג מצוות ומה שעמדתי בנסיונות 'ולא למדתי ממעשיו הרעים', זה רכוש השמור לו. לכן, אין שום סיבה על שינאתך אותי.

ואמנם, המלאכים חזרו ואמרו לו, שהוא עודנו בשינאתו, והינו הולך להרגך עם ארבע מאות איש שעמו. ורק כאשר התפלל, ופיסו במתנת העולם-הזה, והשתחוה לפניו שבע פעמים, אז התחולל אחד מהפלאים ש'נכמרו רחמי עשו באותה שעה' ונשקו בכל לבו.

הנלמד לנו מכל זה, עד כמה מוטל עלינו, לברר לעצמנו בכל מעשינו בעולמנו 'מה חובתו של האדם בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו' (ע"פ לשון המסילת ישרים פרק א), עד אשר יוכל להוכיח ראשית כל "לעצמו", ואחר כך לעמוד כך בפני כל אויב, והיצר-הרע בראש האויבים, אני מתעסק בנצחיות של העולם-הבא, ואתה מתעסק בהווה של העולם-הזה. (רשימות הרה"ג ר' יוסף צבי ריינהולד שליט"א)

הצלה מהגוים

יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאמי (לג, יד)

מִרְן הַגֵּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף שְׁלֵמָה כְּהֵנֶמֶן זַצ"ל הֵרֵב מִפּוֹנִיבֵז' שֶׁחַ פֶּעַם אֹדוֹת קוֹרוֹתָיו בְּאַרְה"ב בְּנִסְיַעְתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה לְטוֹבַת הַיִּשִּׁיבָה כְּשֶׁנִּסְעָתִי בְּרִכְבַּת הַתַּחְתִּית בְּנִיּוּרֵק הוֹתַקְפִּיתִי בְּחִבּוֹרַת בְּרִיּוֹנִים שֶׁהִכְרַת פְּנִיָּהם הֵעִידָה בְּבִירוֹר שְׁלֵא יִירְתֵעוּ מִלְשׁוֹד יְהוּדֵי בּוֹדֵד טִבְעַת הַצְעִירִים הַתְּהַדְקָה סְבִיבִי וְעֵינֵיהֶם נִנְעָצוּ בִּי וְלֹא נִשְׁקָף לִי כֹל מִקּוֹר לְעִזְרָה לְפִתְעַ צָץ בְּמוֹחֵי רֵעִי וְנִפְלֵא הוֹצֵאתִי מִכִּיסֵי פִיסַת נֵייר וְעֵלִיָּה כְּתוּבַת קְרוּבָה וְשֵׁאלַתִּי אוֹתָם אִם הֵם יוֹדְעִים הֵיכָן עֵלִי לְרִדַת עֵלֶיךָ לְרִדַת עֵמֶנּוּ עֵנוּ הַבְּרִיּוֹנִים כְּשֶׁהִרְכַּבְתָּ נִעְצָרָה קִמְנוּ כוֹלְנוּ מִמְקוֹמֵנוּ וְנִתְּתִי לָהֶם אֶת הַכְּבוֹד לְרִדַת לְפָנֵי הַתְּמַהֲמַהֲתֵי לְרַגְעַ וְאֵז נִסְגְּרוּ הַדְּלֵתוֹת וְאֵנִי נִשְׁאַרְתִּי בְּפָנִים פְּטוֹר מִעוֹנָשׁם שֶׁל אֱלוֹ סֵיִים מִרְן הַגְּרִי"ש כְּהֵנֶמֶן זַצ"ל אֶת סִיפּוֹרוֹ וְאִמְרַ תְּחַבּוּלָה זֹו לְמַדְתִּי מִיַּעֲקֹב אֲבִינוּ בַעַת שֶׁעָשׂוּ הַצִּיעַ לוֹ נִסְעָה וְנִלְכָה וְאִלְכָה לְנִגְדֵךְ הַשִּׁיבִי יַעֲקֹב אֲבִינוּ יַעֲבֵר נָא אֲדֵנִי לְפָנֵי עַבְדּוֹ וְאֵנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי. (אוֹצַר אִפְרַיִם ח"ב עַמ' תַּרל)

המלחמה בשמים

מִרְן הֵרֵב מִבְּרִיֶסֶק זַצ"ל נֵהַג לֹמֵר כִּי מִפְּרִשָׁה זֹו נִיתֵן לְלַמּוֹד גַּם הֵיכָן מִתְּחוּלָל הַמַּאֲבָק הָאֲמִיתִי בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשׂוּ וְיִאֲמַר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שֶׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׂרִית עִם אֱלֻקִּים וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל (לֵב כח) 'עִם אֲנָשִׁים' עָשׂוּ וְלִבְנֵן (רִש"י)

הַדְּבַר טַעוֹן בִּיאוֹר שֶׁהָרִי עֵדִיין לֹא נִפְגַּשׁ יַעֲקֹב עִם עָשׂוּ וְלֹא נִיצְחוּ עֵדִיין וְאִם כֵּן מָה אִמְרַ לוֹ הַמַּלְאָךְ וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל אֵלֵא עֵיִקֵר הַדְּבַר תְּלוּי בְּשָׁמִים וְשֵׁם שׁוֹרֵשׁ הַדְּבָרִים וְהַמַּלְאָךְ שִׁדְעַ שִׁכְבַר יַעֲקֹב נִיצַח לְמַעֲלָה לִכֵּן אִמְרַ עִם אֱלֻקִּים וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל כֹּאשֶׁר הָיָה מִרְן הַגְּרִי"ו בּוֹיִלְנָה בַעַת הַמַּלְחָמָה הִיתָה לוֹ דִּירָה מְרוּוּחַת מְאֹד וְכֹאשֶׁר פִּלְשׁוּ הַרוֹסִים הָיוּ חוֹטְפִים מִיֵּטֵב הַדִּירוֹת עֲבוֹר הַפְּקִידִים הַגְּבוּהִים וְאֲנָשֵׁי הַצְּבָא וְהָיוּ שׁוֹלְחִים פְּקוּדָה שֶׁעַל

ליום היארציית 99 של הסבא מנובהרדוק - יח כסלו תר"פ

או כ"עכו"ם נדמה לו", ובאמת אין מחלוקת בדבר, שניהם אמת, פעם בא בתור עכו"ם היינו, בכוחי ועוצם ידי, ופעם בא בתור תלמיד חכם היינו בהוכחות שגם התורה מסכמת על טענותיו כמו שמצינו בחז"ל "טוב תורה עם דרך ארץ", ובספרי "יכול ישב ובטל ת"ל וברכתך בכל אשר תעשה".

ובאמת אם הוא תלמיד חכם כזה, אשר רוצה לקיים כל דברי חז"ל, אפילו אם ימצא רבב על בגדו וכדומה, יפסול את כל השלמות שלו, ראשית, מי אמר לו שהוא תלמיד חכם? ומה יעשה עם כל השלמות אשר התלמיד חכם צריך? כמו שאמרו חז"ל: "איזהו תלמיד חכם שואלין ממנו הלכה בכל התורה אפילו במסכת כלה", היינו בקי בכל התורה כולה, וכמו שנפסק אשר אין לנו כעת ת"ח לענין כל דיני הקנסות כמו שמבואר בש"ך בח"מ. ומה יעשה עם החז"ל מוטב שיהיה שוטה גמור כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום, ומה יעשה עם הרמב"ם: שמי שאינו יכול לעמוד על מידותיו בישוב, מוכרח לשבת במדבר עד שיצליח להגיע לשלימות? ולמה אינו מפחד? ממה שאמרו חכמינו ז"ל "כיון שראה אותו מסלסל בשערך וממשמש

בשיחה אמר הסבא נובהרדוק: מצינו בתורה על "ויגע בכך ירך יעקב", אמר הזוהר היינו שנגע ב"תמכין דאורייתא". כי באמת באורייתא גופא לא היה יכול ליגע כלל. וכן הוא נשאר לדורות, כי מעשה אבות סימן לבנים, אשר התלמיד חכם מאמין בתורה ומצוות, רק כל החיסרון הוא מצד שמפחד משאלות החיים.

כי באמת אורייתא צריך תומך, ועל זה אומרים בעולם "תמכין דאורייתא" היינו מחזיקי התורה.

אבל האמת הוא שכל אדם הוא "תמכין" של עצמו, דהיינו שאדם הרוצה לבוא אל השלמות האמתית יצמחו לו טענות מה יהיה עם מחר, הן מה שנוגע לו למצב הרוחני מצד גשמיות, הן על מצב בריאותו וכדומה, על זה מצא מקום השטן לפעול לדורות במה שנגע בכך ירך יעקב, היינו שהוא פגע בתמכין, במה שבן תורה צריך לתמוך השלמות מפחד, מי יודע אם נוכל לעמוד במצב השלמות, ובגלל זה מחליט בעצמו לחיות חיי פשרות.

ובאמת בזה הוא המחלוקת האם "כתלמיד חכם נדמה לו"

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת וישלח תשע"ט

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה. (ל"ב, ל"ג).

יש לדקדק בלשון המקרא, מפני מה נאמר האיסור בדרך סיפור דברים, ולא בדרך ציווי ואיסור.

ונראה לומר בזה דהנה במשנה בחולין דף ק' ע"ב, איתא מחלוקת, דדעת רבנן דאיסור גיד הנשה נהג רק בטהורה ואינו נהג בטמאה, ודעת רבי יהודה דהאיסור נהג אף בטמאה, ותנן שם, אמר רבי יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להן, אמרו לו בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. ומבואר דאם איסור גיד הנשה נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה, אז הוא נהג גם בטמאה, ואם האיסור בסיני נאמר, אז האיסור אינו נהג אלא בטהורה,

והנה הרמב"ם (פרק ח' ממאכלות אסורות ה"א וה"ה) פסק בדעת רבנן, דאיסור גיד הנשה נהג רק בטהורין, ואינו נהג בטמאין. ולפי זה נמצא דס"ל דלא נצטוו ישראל בגיד הנשה אלא בסיני.

והקשה בלחם משנה, דהרמב"ם (פרק ט' ממלכים הלכה א') כתב דיעקב אבינו הוסיף על ז' מצוות בני נח את איסור גיד הנשה. וא"כ מבואר דס"ל דגיד הנשה נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה, וזה סותר למה שמבואר מדבריו בהלכות מאכלות אסורות דפסק כרבנן דרק בסיני נצטוו על גיד הנשה. וכתב הלחם משנה לתריץ, דאמנם הציווי, לא נצטוו אלא בסיני, אבל מ"מ יעקב הוסיף האיסור מדעתו. אלא דהקשה מנא ליה להרמב"ם הך מילתא, דאע"פ דלא נצטוו על זאת, מ"מ יעקב הוסיף בן מדעתו.

ולפי זה יש לבאר, דלכך נקט הכתוב את האיסור באופן של סיפור דברים, ולא באופן של ציווי ואיסור, כי באמת בפועל נהגו האיסור גם קודם שנצטוו, ונמצא דאמנם לא אכלו את גיד הנשה, אבל עדיין לא נאסרו בזה בציווי, וזהו שאמר הכתוב, דלא אכלו, ולא כתב דנצטוו שלא לאכול. ואפשר דזה גופא הוא המקור לדעת הרמב"ם.

עוד יש לומר בזה, דהנה בגמ' בחולין דף צ"ב ע"ב איתא, דשמנו של גיד מותר, וישראל קדושין נהגו בו איסור. ומבואר שם דישאל הוסיפו על עצמם איסור על שמנו של גיד.

מעתה י"ל, דלכך נקט הפסוק לשון ניהוג איסור, ולא לשון ציווי, מפני שנכלל בזה ניהוג של איסור על שמנו, שעל זה באמת לא נצטוו, ורק משום קדושתן נהגו בזה איסור מעצמן.

ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר. ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב. (ל"ד, כ"ה כ"ו).

הנה חילק הכתוב הריגת שכם, מהריגת כל בני העיר. ויש לומר בזה על פי המבואר בדברי הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ה"ד)

שכתב, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל, והם ראו וידעו ולא דנוהו, ועברו על מצוות דינין. ומבואר דהחייב מיתה של שכם, הוא משום גזל, והחייב מיתה של כל בני העיר, הוא משום דינין, ונמצא דחלוק החייב מיתה של שכם, מהחייב מיתה של כל בני העיר, על כן חילק הכתוב את הריגת שכם, מהריגת כל בני העיר.

ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר. (ל"ד, כ"ה).

בטעם הדבר ששמעון ולוי הרגו את כל עיר שכם נחלקו הראשונים, דבשלמא מה שהרגו את שכם בן חמור ניהא, דאותו הרגו או משום התועבה שעשה, או משום גזל שגזל את דינה, אבל מדוע הרגו את כל בני העיר ומה פשעו.

דהרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ה"ד) כתב בטעם הדבר ז"ל וכיצד מצווין הן על הדינין, חייבין להושיב דינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו, ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסיף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו, עכ"ל.

אמנם הרמב"ן כאן פליג ע"ז, וכתב דהטעם שהרגו שמעון ולוי את כל בני העיר, הוא משום שהיו כנענים, ועבדו עבודה זרה, ועשו כל התועבות שהייתם עליהם מיתה, אלא שעד עתה לא היה הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין.

ונראה לומר באופן נוסף, דהריגת כל בני העיר לא היתה הריגה בעלמא, אלא היה זה מלחמה בבני שכם, והריגתם הייתה מכלל המלחמה, דהנה מבואר בכתובים דמלבד עצם הריגת כל בני שכם, היה גם שבי וביזה, דבנשים והטף היה שביה, ועל רכושם וממונם היה ביזה, וכדכתיב, 'בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר וגו'. את צאנם ואת בקרם ואת חמוריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו. ואת כל חילם ואת כל טפם נשיהם שבו ויבזו. ומבואר דהיה דין של שבי על הטף והנשים, וביזה על כל רכושם וממונם.

והנה שבי וביזה, הם מדיני מלחמה, כדכתיב בפרשת שופטים (דברים כ', י"ג-י"ד) בדיני מלחמה, 'זהכית את כל זכורה לפי חרב, רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבזו לך', הרי מדיני המלחמה הוא שבי של הנשים והטף, וביזה על שלל העיר. אבל אם נימא דהריגת בני העיר היה רק משום שעברו על ז' מצוות בני נח, מה ענין שבי וביזה לזה.

ומבואר דלא היה זה רק הריגה בעלמא, אלא דהיה זה מלחמה בבני שכם, ומכלל דיני המלחמה, הם שבי וביזה.

והטעם שכעת אחר מעשה דינה ערכו מלחמה, יש לומר דהוא

משום שעל נבלה כזאת עורכים מלחמה, וכמו שמצינו בנביא שופטים במעשה דפילגש בגבעה, שכל עם ישראל יצאו למלחמה על שבט בנימין, כגלל מעשה הנבלה.

ולפי זה מדויק היטב הכתוב, 'ויבוזו העיר אשר טמאו אחותם', דמה שטמאו אחותם הוא מעם למלחמה.

ובזה יבואר תשובת בני יעקב שהשיבו ליעקב אביהם, דהנה יעקב אבינו אמר להם 'עכרתם אותי להבאישיני ביושב הארץ בכנעני וכפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי', והם השיבוהו, 'הכזונה יעשה את אחותינו', ולכאורה תשובתם צריכה ביאור, שהרי יעקב לא שאל אותם מה הטעם שעשו כן, אלא בא עליהם כמענת סכנת נפשות, ומה תשובה יש בדבריהם על כך.

ולפי מה שנתבאר מכאן הוא היטב, דיעקב אבינו סבר דהם הרגו את בני שכם, מחמת שעברו על ז' מצוות בני נח, ועל זה טען להם, שלא היה להם לעשות כן משום דאית ביה סכנת נפשות.

והם השיבו לו 'הכזונה יעשה את אחותינו', ור"ל בזה, שזו היא סיבה לצאת כנגדם למלחמה, וערכו עמם מלחמה, ובמלחמה ליכא כלל פטורא דפיקוח נפש, וכמו שכתב המנחת חינוך (מצוה תכ"ה) לגבי מצות הריגת שבעה עממין, דהחינוך כתב דמצות הריגת אחד משבעה עממין, הוא רק אם יכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר, אבל אם הוא פיקוח נפש להורגו, נדחית המצוה, והקשה המנחת חינוך דנהי דכל המצוות נדחים מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו היא ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס כמבואר ברמב"ן, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, א"כ חוינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה, וא"כ דהויה סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שיסתכן, וצ"ע, עכ"ד המנחת חינוך.

וכתב ע"ז אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל, דבמלחמה אין משגיחין על הסכנה, וכן הוא מדיני מלחמה, שאין משגיחין על הסכנה, אבל מצד המצוה עצמה גם היא ככל מצוות התורה נדחית מפני פיקוח נפש, והחינוך איירי במי שבא לידו אחד מ'ז' עממין שלא במלחמה, דאז שפיר נדחה מפני הסכנה, עכ"ד. ומבואר דבמלחמה אין פטור דפיקוח נפש.

אשר לפי"ז יש לומר, דזהו שהשיבו בני יעקב ליעקב, שאין בהריגת כל בני שכם פטורא דפיקוח נפש, משום שמלחמה היא, ומדיני המלחמה הוא שאין משגיחין בסכנה.

ויאמר אלוקים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם וגו'. (ל"ה, א').

וכתב הרמב"ן, לא ידעתי מהו ושב שם, ויתכן שצוהו לשבת שם תחילה, ואחר כן יעשה מזבח, להטהר מעבודה זרה, או מן החללים שהרגו, כענין ואתם הנו מחוץ למחנה שבעת ימים, כי לא צו עדיין במי הטאת. והיינו דהישיבה היא בשביל להטהר מע"ז או מן טומאת מת, ואע"פ דהרי עדיין לא היה מי הטאת, מ"מ יטהרו ע"י הישיבה עצמה.

וצריך ביאור, איך יטהרו על ידי הישיבה, ואיזה טהרה יש בישיבה.

ונראה לבאר בזה, דהנה אאמור"ר הגאון זצ"ל חקר בהא דטמא מת טמא שבעת ימים, הוא משום דהרי הוא צריך הזאה שלישי ושביעי, ובלא ההזאות אינו נטהר, על כן ממילא נמצא שהוא עומד בטומאתו שבעה ימים, דכל זמן שלא הוזה עליו הרי הוא עומד בטומאתו, או דהוא טמא שבעת ימים, הוא משום דהו משך זמן הטומאה, וכמו דטבול יום טומאתו נמשכת עד הערב שמש, כן טומאת מת טומאתו נמשכת שבעת ימים, והוא דין בעצם הטומאה, דהטומאה נמשכת שבעת ימים.

ותלה זאת בפלוגתת הרמב"ם והרמב"ן בדין הרב כחלל, דהנה דעת הרמב"ם (פרק ז' מניזירות ה"ח) דאדם הנוגע בהרב שנגע במת, שמדין הרב ה"ח כחלל הוא נטמא טומאת שבעה, דצריך גם הזאת שלישי ושביעי. אמנם דעת הרמב"ן (בבבא בתרא דף כ', ובפירושו עה"ת פר' חוקת) דהנטמא בדין הרב כחלל, טמא טומאת שבעה, אבל מכל מקום אינו צריך הזאת שלישי ושביעי, דכל הדין הרב כחלל הוא רק לטמא טומאת שבעה, אבל לא להצריכו הזאה.

וביאר אאמור"ר הגאון זצ"ל דפלוגתתם היא אם הטומאה של שבעה ימים, הוא משום דצריך הזאת שלישי ושביעי, וממילא הוא דעד הזאת שביעי הוא עומד בטומאתו, ועל כן אם נאמר בהרב כחלל דין של טומאת שבעה, בעל כרחך נאמר בזה דטעון הזאה שלישי ושביעי, דהרי רק משום שטעון הזאה, הוא דנמשכת טומאתו עד יום השביעי. ונעוד הוכיח כן מדברי הרמב"ם בדין טומאת אויר ארץ העמים ואכמ"ל.

אמנם דעת הרמב"ן דטומאת שבעה ימים, הוא דין בעצם הטומאה, שזהו משך זמן הטומאה, שהטומאה נמשכת שבעה ימים, ועל כן אם נאמר דטומאת הרב כחלל, היא טומאה שבעת ימים, אין זה אלא דזהו שיעור משך זמן הטומאה, ואין זה נוגע לדין הזאה כלל.

אשר לפי זה יש לבאר, דזהו שאמר הרמב"ן דהציווי על הישיבה הוא בשביל להטהר, דהרמב"ן לשיטתו דטומאת שבעה ימים, הוא דין בעצם הטומאה שזהו משך זמן טומאתה, א"כ הישיבה היא בשביל שיעברו ימי הטומאה, ועל ידי שיעברו ימי הטומאה, ויסתיים משך זמן הטומאה, בזה גופא יטהר, בלא שייכות להזאה כלל, דעדיין לא נצטוו על הזאת מי הטאת.

השיעור נדפס לרפואת הבח"ה
אברהם בן ציון בן היה אריאלה
בתרש"ח

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמכר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה - קרית הישיבה"
את השיעור כמלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
5-7-1-1-1-1-001-6171003 (מס' הדיש)

חסביב לשולחן

עורך: הרב שלמה רחנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה בעיון בהלכה באגדה ובסוסר

ראשי הישיבות

עיקרי הדברים

מזן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

מחילת עוונות רק כשעשה תשובה

חתן מוחלים לו על עוונותיו - דווקא כשהרהר בתשובה. (ועי' בראשית רבה פר' ס"ז סי' י"ג שעשו נתן דעתו להתגייר כשלקח את מחלת). (סידור תפלה למשה מכי"ק)

{חתן שמוחלין לו על עוונותיו} ודאי שצריך תשובה. רק שקשה כי המקור הוא מעשיו שנשא את מחלת בת ישמעאל, וכי עשה תשובה? וצ"ל שקרויה מחלת על שום שזה מצב שיוכל לעשות תשובה, סגי לקרוא לה "מחלת", והענין שמוחלין לו כי זה מצב חדש. (דרך שיחה פ' שופטים)

שאלה: מובא כי פעם כאשר נזדמן האדמו"ר רא"מ מגור צ"ל לשמחת ז' ברכות, נשאל על המשנה (נגעים פ"ג מ"ב), שחתן שנראה לו נגע נותנים לו שבעת ימי המשטה, והרי הנגעים באים על חטא, וכיון שמוחלים לו על כל עוונותיו, איך באו נגעים אליו? והשיב הרא"מ מגור, שהלא אי אפשר שיהיה יותר במעלה מיוה"כ, ויוה"כ אינו מכפר אלא על עבירות שבין אדם למקום, בעוד שהנגעים באים גם על עבירות שבין אדם לחברו. ע"כ המעשה. ולכאורה יש לומר פשוט יותר, כי לא עדין מיוה"כ שצריך תשובה. תשובה: הרי הלימוד הוא מעשיו, וכי עשה תשובה, {אולם} אפשר שנלמד משם שזה זמן שנותנים לו אפשרות למחילת כל עוונותיו, וזה רק בתשובה. ובעיקר השאלה, הרי אף לרבי שיוה"כ מכפר בלא תשובה, כתבו התוס' (שבועות י"ב ב) שאינה מחילה גמורה, רק שמקילין לו.

(דרך שיחה פ' וישלח)

בשעת החופה, א"כ הוא כבר אחר הכפרה ואז יוכל לדחות הוידוי כבר לאחר שבעת ימי המשטה. ואמנם שמעתי מפ"ק של הרה"ג שמואל מאיר הולנדר צ"ל בשם כ"ק מרן אדמו"ר הק' מבעל ר' אהרן זצוק"ל שלכן כתוב מחילת עוונות אצל ישמעאל כדרש חז"ל במדרש שמואל ובירושלמי (בכורים פ"ג הלכה ג') שחתן מתכפר לו, דלא היה שם שום תשובה, רק עצם הנישואין מכפר. ודפח"ח. ומהר"ל מפראג ידוע דמפרש בספריו דחתן הוא שינוי מהות, דקודם הו"ל פלג גופא, ועכשיו הוא אדם אחר ופנים חדשות הוא, ולכן אין על השלימות האת עדיין שום חשש של חטא מקודם. ודפח"ח. אבל לענ"ד זה בודאי תליא בגדרי התיקונים, ואף כי נתכפר לו לחתן וגם לכלה, אבל מי יודע כמה יעלה לו התיקון ח"ו, וגדול מאד מאד כח התשובה והוידוי, דע"כ כעת שהוא בגדר צדיק ונקי מחטא תתקבל תשובתו בנקל ויכול לפעול גדולות ונצורות, ולפיכך לענ"ד כדאי מאד שיאמר את הוידוי ויהרהר בתשובה בשעת מעשה. באם שכח ולא אמר מקודם. עכ"פ כל המקיל לסמוך על אותן הגדולים ודאי שפיר עבד.

מהלך בדרך וכשמברכין לו ברכת אירוסין ונישואין וכשעולה לקרות בתורה וכו'. ונראה שעיקר טעמו של התשב"ץ שחתן אינו צריך לעמוד מפני ת"ח משום שת"ח מחלו על כבודם מפני כבודו של חתן, ויש סמוכין לזה ממסכת שמחות פ"א ה"ו, המלך והכלה מעבירין את הכלה מלפני המלך ומעשה באגריפס המלך שעבר מלפני הכלה ושבוהו חכמים וא"ל מה ראתי א"ל אני נוטל כתרי בכל יום וזו תיטול כתרה שעה אחת, ואף כאן מחלו ת"ח כתר תורה שיש להם בכל שעה כדי שהחתן יטול כתר שעה אחת. ומשמע דאף ביוזם שני מוחלין לו עוונותיו בתשובה וזכר לדבר מחלת אשת עשו.

ה] האם גם לכלה מוחלין את העוונות. בשו"ת להורות נתן חלק י סימן צו, הביא ד' הרמ"א אהע"ז (סי' ס"א ס"א), ונהגו החתן והכלה מתענין ביום חופתו, והטעם כתב הב"ש (סק"ו) בשם מהר"ם מינץ, משום דהוא יום סליחה דידהו ונמחל עוונותיהם עכ"ל. ומוכח דמוחלין עוונות שניהם דהא שניהם מתענין מהאי טעמא. והביא שם בלהורות נתן ואף על גב דלמדו כן מלשון מחלת שהיא שם אשתו, מכל מקום אין מזה ראייה דמוחלין גם לה, דדרשו מחלת מלשון מחילה, והיינו ויקח את מחלת שעשיו לקח מחילה שמחלו לו עוונותיו. [אמנם בשו"ת דברי יציב חלק אבן העזר סימן עב, הוכיח מזה שבאמת מכיון שלומדים זאת ממחלת וזה שם האשה מוכח שאף מוחלין עוונותיה] ומכל מקום נראה פשוט להפוסקים דמוחלין גם לה, ואף על גב דאשה אינה מצוה על פרייה ורביה ועיקר המצוה על החתן, אולם הרי כתב הר"ן קידושין רפ"ב (מא א) דגם האשה מקיימת מצוה, וכיון דמה שהחתן זוכה למחילת עוונות ביום חופתו הוא בסיבת האשה שהיא נשאת לו, ממילא בדין הוא שגם היא תוכה למחילת עון. ועיין ס' גור אריה למהר"ל י"ל (הובא לעיל אות ב') (ומשמע דגם האשה נעשית כבריה חדשה ע"י שנעשתה גוף שלם, וממילא שיר גם בה מחילה. ועיין מה שכתבנו בזה בס' להורות נתן עה"ת (פ' וישלח עמוד ק').

ו] חתן שאינו מאמין בתשובה האם נמחלין עוונותיו. יש לשאול לגבי מה שק"ל שחתן נמחלים לו כל עוונותיהם וזה גם למי שאינו מאמין, והסברא אומרת דלאחד כהם שאינו מאמין זה לא מכפר כמו יום הכיפורים שלא מכפר למי שאינו מאמין, וצ"ע דהמקור הוא שמוחלין לו זה זהו כאן מעשה, והרי הוא היה רשע ואינו מאמין בה' ובתשובה וצ"ע. ואולי צ"ל מה שמוחלים לו הוא כמו שמוחלים לאדם שעולה לגדולה, ואין זה שייך לתשובה, שכל שמתחיל דף חדש, נותנים לו את האפשרות לגדול. שוב מצאתי בעניין זה האם הכפרה של החתן תלויה בתשובה, [ועיין היטב לעיל באות ה' מה שהבאנו שם מדברי הרמ"א שמוכרז שלישי בתשובה] **ובשו"ת צמח יהודה** חלק ה סימן יט, כתב וע"ע בנטיעי גבריאל לנישואין פ"ח ס"ח עוד מקורות לזה, רק הוסיף בשם שלחן העזר שם אדמו"ר משינאווא ז"ל דאם שכח לומר הוידוי עד אחר החופה, אז לא יאמר כלל יותר שום וידוי, אף אם אינו ר"ח, כיון דאצל החתן והכלה המה כבר יום טוב. והאריך ה"ס' שערם מצוינים להלכה בראיות לכה, ואף כי לענ"ד לא ברור הדבר, ויותר מסתבר לי שכן יאמר, כיון שזיכה לכפרה יחד עם תשובה, ואין איסור לשוב בתשובה ביום טוב ולומר אז וידוי, רק לא תקנו לומר סתם וידוי בימים טובים בעלמא, אבל מי שמקבל עליו להיות בע"ת ברגל ודאי יש לו לומר אז וידוי, וה"נ בנ"ד. אבל כיון שגדול סובר כן, וגם לענ"ד יתכן דנמחל לו תיכף

מחילת עוונות לחתן

א] מקור העניין. הנה רש"י כאן בפר' [פרק לו פסוק ג] כתב בשמת בת ישמעאל - ולעיל קורא לה (כה ט) מחלת. מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (פרק יז) שלשה מוחלין להן עוונותיהם גר שנתגייר, והעולה לגדולה, **והנושא אשה**, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיה: וא"כ למעשה המקור הוא מכך שהתורה מכנה את בשמת אשתו של עשו בשם מחלת בפסוק (כה, ט, בפר' תולדות) 'ולך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת וגו' לו לאשה. ומפוסק זה דרשו בירושלמי (בכורים פ"ג ה"ג) ויקח את מחלת - וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה, אלא מלמד שנמחלו לו כל עוונותיו, מכאן לחתן שמוחלין לו עוונותיו. וכתב התורה תמימה (הערות בראשית כה הערה ג), בביאור ענין דרשה זו: אינו מבואר כלל מה ראה לדרוש שם זה בדרשא רחוקה כזו לכאורה, ואפשר לומר דאחרי ששניהם הכתוב שם אשה זו לשם המורה על מחילה, ורמז זה כאן במקום ובענין שעשה עשו נחת רוח ליצחק, כמש"כ יורא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו וילך וגו' ויקח את מחלת בת ישמעאל, וק"ל דאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה [ב"ק ל"ח ב'], ולכן רמז כאן דמדעשה נחת רוח ליצחק בענין נישואין בא השם המורה על מחילה להורות שעבור כבודו ליצחק מחל לו הקדוש ברוך הוא אז על עוונותיו, ולמדין אנו מזה דרך אגב לדעלמא שאז עת רצון להקב"ה לשלם שכר טוב להחתן ולמחול עוונותיו, אכן כדי שיהי' האדם מצדו גורם לזה נוהגים שמתענים החתן והכלה ביום חופתם, ועיין באה"ע סי' ס"א:

ב] הטעם למחילת עונות: כתב המהר"ל הדנושא אשה קודם זה היה פלג גופא וכשנושא הוא גוף שלם, ולפיכך נמחלו עוונותיו כי נעשה שלם יותר, כי איש הנושא אשה כל אחד נקרא מתחילה חצי אדם כי זכר בלא נשבה פלג גופא מקרי, ועתה גוף שלם והוא בריה חדשה עכ"ל (גור אריה וישלח). **טעם אחר:** שלישה שותפים לו לאדם, הקב"ה אביו ואמו, הרי בשעה שאדם נושא אשה נהיה שותף לקב"ה וע"כ שפיר מוחלים לו עוונותיו משום כבוד המקום (בישורון מלך).

ג] מאימתי נמחלין עוונותיו. יש לחקור מתי נמחלו עוונותיו אם כבר לאחר ברכת אירוסין והקידושין שהרי מאז הרי הוא חתן או דילמא רק לאחר ברכת הנישואין שאז הוא נשוי אשה. והנה בהשקפה הראשונה הדעת נוטה למחילת עונות הוא רק לאחר ברכת הנישואין שהרי נראה מי שקדש לבד בלי חופה ונישואין כמו בזמן התלמוד אינו מתענה ורק ביום חופתו מתענה וכן כתב בפשיטות **הפרמ"ג** בא"ח סימן תקע"ג. אולם מהגרות מנהגים שכתב חתן תחת החופה אם צמא לשותה אז שותה רביעית ומברך ברכה אחרונה אפילו אחר ברכת אירוסין משמע שלפני ברכת אירוסין אסור לו לשתות משום שעוד לא נמחלו לו עוונותיו וצריך הוא להיות שרוי בתענית אבל לאחר ברכת אירוסין וקידושין מותר לו לשתות שכר נמחלו עוונותיו. וע"ע בספר עלי תמר (ביכורים פרק ג). **[ועיניין עוד להלן אות י']**

ד] הני"מ שמוחלין לו עוונותיו. בתשב"ץ קטן כתב שחתן אינו צריך לעמוד מפני ת"ח ונשיא, ונראה שעיקר יסודו הוא על הנאמר בפרקי דר"א פ"ז חתן דומה למלך וכי עיין שם, והיא הלכה חדשה. ובספר אורחות חיים הלכות קידושין ע"ו ס"ו כתב נהגו בכל מקומותינו שעומדין העם על רגליהן בשעה שהחתן

הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א ראש ישיבת זוועהינ

חתן מוחלין לו על עוונותיו

בלבוש (או"ח סו"ס רפב) כ' דחתן בשבת שקודם החתונה שמזמרין אותו חייב לעלות. ומבואר שם דהוא מהחיובים היותר חשובים לעלות לתורה (עי"ש דשוה החיוב שלו לנער בר מצוה), ולפ"ז יש לעיין במה שנהגו לקרות את החתן למפטיר (ונזכר כן במשנ"ב סו"ס קעא),

והרי מפטיר הוא עליה פחות חשובה משבעה קרואים. וביותר, דהקריאה בתורה למפטיר, אינו אלא משום כבוד התורה, אבל עיקר הקריאה דיליה היא בנביאים כמבואר בגמ' מגילה (כ"ג ע"א), וראוי להתבונן מה השייכות של החתן לקריאה בנביאים דוקא.

והנה החתן מוחלין לו על כל עוונותיו, וכמובא ברש"י פ' וישלח (לו ג) בשם המדרש. [ואפשר לפרש בזה ענין העליה לתורה בשבת שקודם החתונה, ע"פ הירושלמי שהביא הר"ח בר"ה (ל"ב ב'), דהטעם שבשעיר המוספין של עצרת לא כתיב חטאת, משום שאמר הקב"ה כיון שקיבלתם על עצמכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם. ולפ"ז אפשר דהוא גם הענין המיוחד בעליה לתורה של חתן בשבת קודם החתונה, שיקבל עליו עול תורה, וזה מסייע שביים חופתו מוחלין על כל עוונותיו].

להיות בדרגת השלימות של אחר התיקון לעתיד לבא, ולהגיע לתכלית המעלה לזכות בעשר מעלות של הברייתא דר' פנחס בן יאיר, שהגדולה שבהם היא החסידות, דכתיב אז דברת בחזון לחסידין (עי"ז ע"ז כ' ב'), שהם עצמם זוכים לחזות בנועם ד', וכמבואר בפלפולא חריפתא בע"ז שם (ונתב' בהרחבה בדברינו בס' בים דרך - דברים).

ולפ"ז י"ל דמה שנהגו לקרות לחתן מפטיר בנביאין הוא לרמז שניתן לו האפשרות להיות בתכלית המעלה של חסידות שהוא דרגת הנביאים הרואים בחזון, ומשיגים בלבם לחזות בנועם ד'.

והנה בלבוש באו"ח שם כשהביא את החיוב של החתן לעלות לתורה בשבת שקודם החתונה, הוסיף דהוא דוקא למי שמזמרין אותו, אבל אלמון שאין מזמרין אותו אינו חייב.

ולמש"נ אפשר דהטעם דמה שמזמרין לחתן הוא תנאי בחיוב החתן לעלות לתורה, הוא משום שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, והאר"י הק' אמר שכל השגותיו זכה משום שהיה שמח בכל עוז בשמחה של מצוה כמובא במשנ"ב (סו"ס תרס"ט ס"ק יא).

נכון, 'לפתח חטאת רובץ' המלך הזקן והכסיל יושב וממתין. ובסדרי העדיפויות שלו נמצאים דווקא אלו המושלמים יותר במידותיהם ובתכונות נפשם הטובות. אלו שבקדושת וצדקות הוריהם זכו למידות טובות. שהיה שם הוא מרויח יותר. לכן 'כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו'. אבל זאת עלינו לזכור ולדעת. לכל אחד ואחד יש את נקודת הבחירה שלו וכל אחד יכול לעמוד בניסיון ולהכניע ולכבוש את יצרו הרע. רבנו יונה כותב על מלחמת היצר כי 'אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו'. אם האדם רק רוצה, הקב"ה עוזר לו. 'פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני פותח לכם פתח כפתחו של אולם'.

אנחנו צריכים להתייבץ ולהשיב מלחמה. להסתער על האויב והשונא. בשום פנים ואופן לא להרים ידיים. לא להתמסר ולהיכנע. זה בידינו, כן, אנחנו יכולים. אנחנו לא לבד. זה לעומת זה עשה האלוקים, אל מול היצר הרע היושב על מפתחי ליבו של אדם ומבקש להחטיאו עומד הקב"ה דואג ומצפה ובשעת הצורך מושיט עזרה. לראות איך יוכל ויכל לו. איך יכניע האדם את יצרו.

הגמרא ביבמות מביאה 'אמר רבי חמא בר חנינא כיוון שנשא אדם אישה עוונותיו מתפקקין. שנאמר: 'מצא אישה מצא טוב ויפק רצון מהשם'. רש"י מסביר שם 'מתפקקין' נסתמים. לשון 'ויפק' כמו פוקקים הנקבים'. ומסביר הפרישה 'מי שנושא אשה ועושה רצון ד' לקיים תכלית הבריה הוא גורם שהקב"ה 'פוקק בעד עוונותיו שלא יהיו נראים'.

כשאדם נושא אישה, מלבד מה שהוא מקיים את תכלית הבריה. הוא גם בונה לעצמו חומת מגן נגד היצר הרע. מהפסוק: 'נקבה תסובב גבר' לומדת הגמרא: 'השרוי בלא אישה שרוי בלא חומה. מסביר המהרש"א שאשתו של אדם משמרתו מהחטא, מיצר הרע הנקרא 'שונאך', כמו אותה חומה הסובבת את העיר ושומרת מפני השונאים.

אך עדיין הדברים טעונים ביאור. שהרי למדנו ש'חתן' נמחלים לו כל עוונותיו. לא רק שהם נסתמים. הם אינם קיימים יותר. ואולי יש לנו כאן לימוד נוסף וגדול על רוב חסדיו של הקב"ה עם ברואיו. על מידת ה'אלמלא הקב"ה עוזרו' על דרך העזרה שהקב"ה נותן לנו במלחמת היצר. על ההזדמנויות והאפשרויות שהקב"ה נותן לאדם ואחד מהם הוא בשעה שיש לו שינוי מהותי באורח חייו.

'מחילת עונות לחתן'

הרמ"א בסעיף הראשון בתחילת 'אבן העזר' פוסק: 'ונהגו שהחתן והכלה מתעניין ביום חופתו'. ובטעם הדבר כתב המהר"ם מיניץ 'יש אומרים הטעם דהוא יום סליחה דידוע שנמחלו עוונותיהם ויום כיפור דידהו, כדרשינן על הא דכתיב 'ויקח את מחלת'.

הירושלמי במסכת ביכורים מביא שלא רק ל'חתן' מוחלים לו כל עוונותיו. אלא גם: לחכם ולנשיא ולעולה לגדולה. ומביא מקור מפסוקים לכל אחד מהם. את המקור ל'חתן' מביא הירושלמי מהפסוק: 'וילך עשו אל ישמעאל וייקח את מחלת בת ישמעאל'. וכי מחלת שמה, והלא בשמת שמה. אלא שנמחלו לו כל עוונותיו. רש"י בוישלח מביא בשם מדרש ספר שמואל 'ג' מוחלים להם עוונותיהן. גר שנתגייר, והעולה לגדולה והנושא אישה'.

עשו הרשע, נשא אישה ונמחלו לו כל עוונותיו. ולא זו בלבד אלא שממנו בניין אב לכל חתן וכלה שנמחלים עוונותיהם. והדברים טעונים ברור: מדוע ולמה ?

'ויתרצו הבנים בקרבה' עוד לפני שיעקב ועשו יצאו מבטן אימם, עוד לפני שפגשו את יצר הרע הממתין ומצפה 'לפתח חטאת רובץ', כבר היו חלוקים בנטייתיהם הטבעיות. 'כשהייתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת. עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת'.

כאשר זוג הורים צעירים שעמדו לפני לידת ילדם הראשון, באו אל אחד מגדולי המוסר ובקשו ממנו הדרכה לחינוך הילד העומד להיוולד להם בשטו"מ. ענה להם ואמר: עכשיו באתם, כבר אחרתם את המועד. החינוך מתחיל עוד הרבה לפני הלידה. 'כחיצים ביד גיבור כן בני הנעורים'. כוחו של החץ הינו בעוצמת היורה אותו, ואת כיוונו של החץ ניתן לקבוע רק לפני שהוא יוצא לדרכו.

יחד עם זאת יודעים אנו כי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. לכל אדם ניתנת בחירה חופשית להחליט בין טוב לרע. תינוק שזה עתה נולד, מייד ביום השמיני ללידתו אנחנו מתערבים בבריאה שברא הקב"ה ועושים לו 'ברית קודש'. ללמדנו כי האדם לא נולד שלם לא בגופו ולא בנפשו. עבודה קשה מוטלת על האדם לתקן את מידותיו ונטיית ליבו עימם הוא נולד. יש לו חלק במשימה של 'נעשה אדם'.

באר היטב

כתב הבאר היטב סוף הל' קידושין אה"ע סי' ס"ה, מי שקנה בגד יכול ללבושו בשמחת חתן או ללבושו ברגל הסמוך לו, לא ילבשו ברגל הסמוך אלא ידחה את הליבישה לשמחת חתן, יש להתפלא על זה היתכן כדבר הזה, והלא קיימא לן כי מצוה הבאה לפניו יעשנה אף שאחריה יש מצוה חשובה יותר כמ"ש המ"ב סי' צ'. והדברים כתובים בשו"ת הרדב"ז, וכבר ידוע שאסיר שיכול לצאת מבית האסורים לתפילה יצא לתפילה שלפניו ולא יאחר יציאתו לתפילה חשובה יותר.

מחילת עוון

והנראה לומר בזה כיון שחתן מתכפרים עוונותיו ויש השארת השכינה בחופתו, גדר השמחה אשר שם היא שמחה לפני ה' ממש, אמור מעתה שלמצווה גדולה כזו יש לדחות את לבישת הבגדים עד החתונה.

חופת שאינה ראויה

ידוע ומפורסם כי שיטת הרמב"ם שחופה שאינה ראויה אינה חופה כגון חופה שאינה בטהרה, וכמובא בשו"ע אה"ע סי' ס"א, ולפי"ז חופה שלא היתה בטהרה אינה חופה והבעל לא יורש אשה זו לא מיטמא לה לא זכאי במציאתה.

ויש להתפלא מאוד על שאין בתי דין חוקרים זוגות שעוברים על דת לראות אם חופתם היתה בטהרה שאם לא לא שייך ירושה בזה ואין הבעל צריך להתאבל על אשתו, משום ספק ממון לקולא והירושה תשאר לבית אביה ומשום ספק אבלות לקולא, ומימינו לא שמענו שיפסקו כן.

קנין חופה

יש ליישב אף כי הרמב"ם פסק כן, מ"מ דבריו באו לשומר תורה המדקדק בהלכה, ואז החופה לא ראויה לאישות, אבל מי שפורק עול מבחינתו החופה ראויה וכך נהג מסתבר שאצלו חל קנין חופה, וצ"ע. שבע ברכות

ובספה"ק דגל מחנה אפרים פ' בא, כתב זו"ל, כי בכל ימות השנה יש בו זר לכן הוא רז, והיינו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אומרים בלחש, אבל ביוה"כ נתגלה חמשה פעמים אור ונכנס יין שהיא אימא עילאה ויצא סוד ונעשה מן רז אור, לכן אומרים בשכמל"ו בקול רם,

ולכן אצל שמחת חתן וכלה הוא ג"כ אל יתערב זר בשמחתו כי (שהש"ר ג יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, היינו חתן שדומה למלך ומתחלה היה רק פלג גוף וכשנשא אשה נקרא מלך שלם בעטרה שעטרה לו אמו, היינו שהחתן נעשה בחינת אימא עילאה, שמוחלן לו כל עוונותיו ולכל הנלוים אליו, והיא עטרה שעטרה לו אמו על דרך תבא אמו ותקנח את בנה, ואימתי הוא בימי חתונתו,

ויש בזה סוד עמוק, כי ביוה"כ שהוא סוד אימא עילאה יש בו חמשה תפלות, ובחתן יש בו חמשה קולות קול ששון וגו', והוא בחינה יותר גדולה מיוה"כ וכו'.

(ביים דרך דברים)

עוד יש לתמוה להנוהגים כהרמב"ם מה זה שמברכים ז' ברכות, והלא עדיין ארוסה היא ולא תהיה נשואה עד שתיהר, יש ליישב, שהחשיבו זאת דחק גדול וסומכים על החולקים על הרמב"ם כפי ההלכה שבשעת דחק סומכים על דעת יחידים באיסור דרבנן.

מנהגים

מחילת עוונות ביום החופה

מקור המנהג

בירושלמי (בכורים פ"ג ה"ב) איתא: חתן מוחלן לו כל עוונותיו דכתיב (בראשית כח, ט): "וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל", וכי "מחלת" שמה והלא "בשמח" שמה, אלא שנמחלו לו כל עוונותיו. וברש"י (שם לו, ג), בשם המדרש מכאן לכל הנושא אשה שמוחלן לו כל עוונותיו. בחופת חתנים (פ"ו) מוסיף בענין זה: ופשוט שאינו מכפר רק לשבים דלא עדיף מיום הכיפורים.

בספר "מאור עינים" (פרשת האזינו) פירש את הגמ' ביומא פה:ב: "רבי סבירא ליה דיום הכיפורים מכפר בין לשבים ובין לשאינם שבים", דלכאורה יקשה איך יתכן שרבי יהיה סובר כן שמכפר ללא תשובה, הרי חז"ל אמרו (בבא קמא נא): "כל האומר הקב"ה וותרן" וכו'. ונראה, דוודאי בלא תשובה אינו כלום, אך הפירוש בדברי רבי הוא, על פי מה שאמרו חז"ל בזוהר

הקדוש (ח"א רי"ט, ב) על העוון הנורא של הוצאת זרע לבטלה, ד"לית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה, בר מהאי", זוהי הכוונה "אף לשאינם שבים" - אף לאותם שאינם מתקבלים בתשובה כל השנה, אבל ביום הכיפורים מקבלים אותם, עכתד"ק.

וראה בספר הבינה והברכה שמוסיף לדברי המאור עינים: לפי זה, ביום הכיפורים של יום הנישואין שהוא פעם אחת בחיים, בודאי ובודאי שמוחלן לו על כל עוונותיו, גם על פגם הברית וגם על עבירות שיש עליהן כריתות ומיתות בית דין או חילול השם ח"ו.

דבר זה מתחייב גם ממאמרם ז"ל (ירושלמי בכורים ג, ה"ב) "חתן מוחלן לו על כל עוונותיו", דאם נאמר שרק אותן העוונות שתשובה מכפרת עליהם בכל השנה נמחלו לו, מה רבותיה דחתן.

עוד מביא שם ראייה שיום החופה מכפר על כל העוונות, ממה שמקשה הטורי זהב ריש הלכות שבת (סימן רמב ס"א) על הגמ' שבשבת קיח, ב) "כל המשמר

הרה"ג אליקים דבורקם

שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלן לו", עיין שם והוא הדין לענינינו שמוחלן לו כל עוונותיו גם אלו שכל השנה אין מקבלין תשובתו. דממה נפשך, אם שב על עוונותיו הרי מתכפר בתשובה, ואם אינו שב מה מועיל לו יום חופתו, שהרי בלא תשובה בודאי שאין מוחלן לו, אלא על כרחך הכוונה היא, שמוחלן לו גם אותם העוונות שבכל ימות השנה אינם מתכפרים בתשובה בלבד (עיין היטב בספר דגל מחנה אפרים - ליקוטים).

יום מחילת עוונות

לכאורה יש להתבונן מפני מה חתן וכלה ביום נשואיהם נמחלן עוונותיהן עד שנעשים כבריה חדשה, ובאמת הנראה לומר שהואיל והקב"ה רוצה גם כן לשמח את החתן והכלה, ולא תיתכן שמחה אמיתית אצל אדם, כשקופה של עוונות תלויה לו בצוארו. כי חטא ושמחה הם תרתי דסתרי. ורמז לדבר, שמצות "ושמחת בחנך" נכתבה בפרשת חג הסוכות, מפני שרק

תנצל את זה. זו מתנה גדולה וחסד עצום. עשו הרשע, כאשר נשא אישה היה הראשון שקיבל מתנה זו מהקב"ה. ללמדנו כי גם מי שנטיותיו הטבעיות הם כמו של עשו וגם מי שנושא על גבו היסטוריה כזו של חטא ופשע כמו שהייתה לעשיו גם הוא יכול, אם רק ירצה בכך בכנות, להשתנות באחת ולפתוח דף חדש בחייו.

בכל מצב בו אנו נמצאים אסור לנו ח"ו להתייאש. עלינו להתבונן ולדעת איזה כוח ניתן בידינו. למחוק בבת אחת את כל העבר ולהתייצב על דרך הטוב. 'לעזוב דרך רשע ולהחיש לנו ישע'. ננצל את ההזדמנויות הניתנות לנו נעשה ונצליח.

כאשר אדם נושא אישה, כאשר הוא עומד לפני שינוי במהלך חייו. הוא יכול לנצל זאת לעשיית שינוי בהתנהגותו. זו הזדמנות לפתיחת דף חדש בחייו. הוא יכול לנצל כדי לעבור ולהתייצב על דרך הטוב. כמו גם בכל שינוי משמעותי אחר כמו: עולה לגדולה או גר שנתגייר.

כל חתן צריך לדעת: 'חתן מוחלים לו כל עוונותיו'. נותנים לך הזדמנות להתחיל הכול מחדש. אין לך יותר שום קופה של שרצים מאחריך. הכול נמחל ונמחק. אין לך יותר את ההשפעה של 'עברה גוררת עברה' אתה עכשיו זך ונקי כתינוק שנולד.

מנתנים - המשך

א. דעצם מעשה הנשואין גורם שימחלו עונותיו, או שהוא בגדר הוכחה, דכיון דזכה לישא אשה ע"כ דמחלו לו עונותיו, ונראה להוכיח מהא דנקטינהו לתלת כחדא, חתן ומלך וחכם, ע"כ דכולהו חד גוונא הוא, ונראה היאך הוא במינוי החכם.

והנה בירושלמי שם בביכורים ילפינן, להא דחכם מוחלין כל עונותיו, מהא דכתיב ויקרא יט, לב, וכי יגור אתכם גר, מה גר מוחלין לו על כל עונותיו, אף חכם היינו שנתמנה לראש ישיבה, כן, ובגר בודאי מעשה הגירות הוא הגורם, משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ומסתמא הה"ד חכם עצם המינוי גורם.

וכן יש להוכיח, מהא דאמרו בסנהדרין דף י"ז, דרבי זירא לא קבל עליו התמנות, אלא כאשר שמע להאי מימרא דאין אדם עולה לגדולה, אלא א"כ מוחלין לו על כל עונותיו, קבל המנוי, ואי נימא דאין עצם המנוי גורם, אלא זהו הוכחה שמעיקרא מחלו לו עונותיו, א"כ משום מה הוצרך ר"ז לידעיה הזאת אם מחלו לו, וע"כ דעצם המנוי גורם שימחלו לו עונותיו, וה"ה נמי לחתן עצם מעשה הנשואין גורם שיימחלו עונותיו.

(יבמות, דף כב ע"א): "גר שנתגייר - כקטן שנולד דמי". ואסור להזכיר לו חטאים שעשה בהיותו גוי ועובד עבודה זרה. כמו שנאמר (ויקרא יט, לג): "וכי יגור אתך גר בארצכם, לא תונו אותו". כך גם אדם, לפי המבואר בחז"ל, אינו נקרא אדם שלם, עד שהוא נושא אשה. לכן יש לראות את יום הנישואין כלידה חדשה, וכאילו נעשו שניהם בריה אחרת ממש. משום כך אין זוכרים להם עונות ראשונים.

מחילת עונות לחתן נלמד אצל עשו

בפסוק "וילך עשו אל ישמעאל, ויקח את מחלת בת ישמעאל". פירש רש"י בפרשת וישלח לגבי בשמת אשת עשו, שהביא בשם חז"ל, דאמאי קרי לה מחלת הא בשמת שמה, אלא להודיע שחתן הוא אחד משלשה שמוחלין עונותיהם, והם חתן ונשיא וראש ישיבה, והוא בירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג,

וצ"ב אמאי כתבה תורה מחילת חטאים לחתן, דוקא אצל עשו.

והנראה בזה, דהנה בעצם מה דאמרינן דחתן מוחלין לו עונותיו, י"ל בכמה אופנים,

אחרי יום הכיפורים, יכול אדם לשמוח באמת. לכן, כדי ששמחתם תהיה שלימה, ה' מוחל להם על חטאי העבר. ושמה יש לומר שלזה תקנו לברך, "שמח תשמח רעים האהובים, כשמחך יצריך בגן עדן מקדם", שמשמעותו, כשמחת אדם וחווה בגן עדן קודם החטא. ועל זה אנו מתפללים, "חדש ימינו כקדם".

עוד יש לומר, שהזאיל והנישואין הם הקמת בית חדש, וידוע, שבתחילת הבנין יש להניח יסודות, וצריך להשגיח שהיסוד יהיה ישר, משום שכשהיסוד עקום אפילו מעט, אזי כל כמה שישתדל אח"כ לבנות ישר לפי היסוד, יהיה הבנין עקום יותר. וככל שהבנין גבוה יותר, כך תראה העקמומיות יותר לעינים. גם הקב"ה רוצה לסייע בידם, וכדי שהבנין שהם מקימים היום יהיה ישר (ויהיה ראוי להעמיד עליו דורות רבים), הוא מוחל להם על חטאי העבר, ומאפשר להם לפתוח דף חדש ונקי, בזה יהיו היסודות מוצקים, וישרים, ללא מגרעות העבר, וכשלוונותיהם.

ביאור נוסף אפשר לומר, כמו גר שנתגייר שמוחלין לו כל עונותיו (ירושלמי, שם), וזה על פי מה שאמרו חז"ל

הנושאים הבאים

וישב - נר איש וביתו, ענינא דיומא.
מקץ- הפסקה

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה בעריכה תמציתית וייחודית להשיג בחנויות הספרים

מוסד הרב קוק

אשת חיל

מדרשים, נכתר, ראשונים, אחרונים, חסידות

שאל אביך ויגדך

ליקוטים מתורת מרן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

וישלח | תשע"ט | גליין מס' 27

שיחת רבנו בישיבת כפר סבא

יום ה' לפ' ראה כ"ח אב תש"ז

משפיעי האדם לרעה הם לא רק צלמים גם בתוך האדם ישנם דברים שמתעכב עי"ז ברוחניות, נדבר מא' מהם, אחד הסימנים אם האדם מגושם או רוחני הוא: הדיבור אם מדבר בקול גס אל חברו צועק בביה"כ, רועש באוכל וכשבאים אפשר לחשב שזה בית מרזח, צחוק בקול, ואף בביה"כ מרהיבים עז בנפשם, ליד גמרא וארון הקדש כלו אומר קדוש לצחק והקורא לחברו קורא בליצנות דברי חכמים בנחת נשמעים, כשבאים לישיבה צריך להרגיש יותר כ"ר ורצינות צריך לדעת שבאים לא לבלות אלא לסלק הדברים הרעים ולרכש הבנה רוחנית ליצנות היא גם אחד המפריעים מכל דבר ששומעים צוחקים, לצחוק מה הוא עושה? הן כמעט כלם בר מצוה אחראים למעשיהם חייבים בדיני אדם ואף בדיני שמים נתבעים לדון על כל דבור שדבר דו"ח על כל רגע מה עשה, אבל אם אין לו מושג בזה א"א להתחיל כ"ז שמתנהג באותו הרגל שעד עתה בלי לחשב מה תפקידו בעולמו, אם יעקב הקפיד שלא יהי' איזה רושם של השפעת טומאה אף שודאי לא השפיע עליהם ק"ו אם ישנם דברים יסודות עקרים שהאדם חי בהם א"א לדבר, קודם צריך לטהר עצמו לסלק זה ממנו כל אלו הדברים צריך ראשית להשליך ממנו שמשתרשים בו כל חייו עד עכשיו בשכבו ובקומו חי בהם באותם הרגשות שהן טרפה ממש, איך יכול להתפלל בשעה שבכל מחשבתו הוא מלא וגדוש מדות רעות בנגוד לעצם התפלה? איך יכול לעמד לפני מ"ה הקב"ה כלו מלא מדות נשחתות כשכל היום חי בליצנות וכל הנאתו לצחק ממישהו, הפסוק אומר: רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ בתחלה צריך לרחץ עצמו מכל הלכלוך הטומאה שהיא לכלוך הנשמה ואחרי הכנה זו של הסרת מניעות אז אפשר לתבע למדו היטב דרשו וכו', הצד החיובי, וכן בכ"מ סור מרע ואח"כ ועשה טוב, צריך לדעת לפני סלוק הרע א"א להתחיל ברכישת הטוב, אחרי שבת יתחיל סדר אלול לפני שנכנס לח"ז נתכונן עכשיו אם לא עכשיו אימתי שאז נתחיל לתקן מה שלא הכנו, ננסה לתקן ובעז"ה נצליח.

שיחה נוספת בכפר סבא

ש"ק פ' וישלח ט"ו כסלו תש"ח בכפר סבא

כ"ז. ו. ידוע שמצוה גוררת מצוה, כך קבלנו מרז"ל, שלא רק אם עושים מצוה אחת, שגוררת מצוה הדומה לה, אלא אפילו מצוה שאין לה שום קשר ושייכות, ג"כ גוררת, למשל כשמניחים תפילין מובטח לנו מחז"ל שתגרוור מצוה, אפילו חסד, אף שיש ביניהם הבדל גדול, תפילין היא מצוה שבין אדם למקום, וחסד שבין אדם לחבירו, בכ"ז קבלנו מחז"ל כלל, שתמיד מצוה גוררת מצוה, אף שאינה דומה לה, ולכאורה זה תמוה מאד, דאין לך אדם שלא קיים אפילו מצוה אחת בימיו, ובפרט אנו, כשקמים מיד מתפללים, מניחים תפילין, לובשים ציצית, קורים ק"ש וכו' ואיך זה, שמצוה לא גוררת מצוה, דא"כ באמת אדם שקיים מצוה אחת, צריך להגרר לדרגה גדולה מאד, וכן קשה בפרשת היום, שכתוב וירא יעקב מאד ויצר לו, והובא בדעת זקנים מבעלי התוספות, המדרש שירא שמא זכותו תגרום שהרי עשו ישב כל הזמן עם הוריו, וקיים מצות

כל דבר אפשר לעשות אם הכינו לזה ובתנאים מתאימים, בפרט דבר גדול צריך להכין כמו"כ בלמוד תלוי אם ההתחלה בא ללמד אין צריך הכנות, אבל לבי"ס גדול א"א בלי הכנות, רכישת ידיעות לפני"כ הן הכנות ואח"כ בנוי על אלו הידיעות, לפני ישיבה מה הן ההכנות? ודאי שצריך לרכש ידיעות בגמרא וחומש על יסוד זה נכנס לישיבה. ואם הי' עיקר הלמוד רק לרכש ידיעות בישיבות טוב שצריך מקודם להכין ידיעות, אבל לישיבה לא בא כדי לרכש ידיעות, הוא בא כדי ללמד איך להתנהג, איך לחשב, צריך לרכש השקפת התורה על החיים וכל מעשיו לפי רוח התורה כבן תורה ולא כסתם אדם, אבל כשצריך לשנות עצמו מהקצה אל הקצה בכל המובנים להכנס לישיבה אילו הכנות צריך? כששמעון ולוי הרגו את שכם נאמר: ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך וכו' ויאמר יעקב אל ביתו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם והטהרו והחליפו שמלותיכם, ופרש"י הטהרו מעבודה זרה. ותמוה שח"ו לומר שהיתה אצלם ע"ז אדרבה כלם צדיקים שיעקב כשאמר לפני מיתתו שמע ישראל אמרו בשכמל"ו שהמליכו ה' עליהם שהוא אחד, והאמינו בו, ומה א"ל אביהם? אלא שאמר כך, היות ויבוזו את העיר ובין הבזה אולי יש גם ע"ז ותרפים ואף שודאי אבדו זה מיד, מ"מ כיון שבאים לבית אל, א"א להכנס לעניני עבודה רוחנית קרבה לה' א"א אם יש עוד דבר של טומאה אע"פ שלא העריכו זה בכ"ז כשנמצא ברשותו א"א לעבד ה'.

ולכן אמר הטהרו, שיש ראשונים שמבארים לטבל, שכשרוצים להשיג קנין רוחני למנוע מפסידים שבנגוד לקדושה אם ברשותו דברי טומאה זה מנוע השפעת קדושה, והלא דברים ק"ו אם נמצא צלם שאינו מחשיבו לכולם ובכ"ז התורה אומרת שאם רוצה לעבד ה' ראשית צריך שיסיר המפריע הזה שאינו מרגישו כלום, ואם השבטים שהיו צדיקים ק"ו אנו שאם בתוך האדם נתאספו דברים בנגוד הקדושה להשיג התורה, כל זמן שאינו עמל לסלקם לא ישיג קרבה לה', ומה הם הדברים? לא צריך לפרט, כ"א כשיחשב יראה שכל הנהגתו, גישתו לתורה בנגוד למה שצריך להרגיש, כ"ז שהדברים האלו באדם שחי בהם א"א לדבר על הנהגה רוחנית, א"א להתחיל, גם מלבד סלוק הרע צריך להביא טוב, להשיג דבר חיובי, לפני הישיבה צריך הכנות לא להשיג ידיעות רק מושג מהתורה שכלו יהי' לפי התורה, אם לפני"כ כ"כ מושפע ומוטבע בו המדות נשחתות א"א כך לבוא לישיבה.

בפרשת היום כתוב: אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים אשר אתם יורשים אותם אל אלוהיהם, ואבדתם וגדעתם ונתצתם וכו' שכל ע"ז צריך לעקר בארץ. והדין הוא שצריך לחפש בארץ אף רושם ע"ז כדי לשרשה, ומדוע, מה איכפת אם באיזו פנה בא"י יש רושם של ע"ז? כי בארה"ק שבה נוהגות מצוות התלויות בארץ, מקום ביהמ"ק א"א להתקדש אם לא יסיר המניעות המפריעים ואם יש בפנת א"י ע"ז א"א לקדושה שתשרה בא"י,

כבוד או"א, ולכן יעקב שלא קיים מצוה זו, ירא שמה תעמוד זכות זו לעשו, ואם מצוה גוררת מצוה, היאך יתכן שזכות מצות כאו"א תגרום לעשו, לא זו בלבד שלא יגרור אחרי מצוה אחרת, אלא אפילו שיהרג את יעקב, ויבוא לידי רציחה, שהיא מהעברות החמורות ביותר, שתגרר ע"י מצות כאו"א שקיים, אבל הדבר הפשוט, שמת מצוה גוררת מצוה, אם האדם רוצה בכך, רוצה להרבות מצוות ומע"ט, שמצוה זו שקיים, באה לו מתוך טוהר הלב, ורצון לקיים עוד, אז ודאי שתגרור אחרי עוד מצוות, כמובטח לנו מחז"ל, אבל אדם שאין לו בכלל שאיפה כזאת אפילו אם פעם יעשה מצוה, לא יחשב לו כמצוה, וודאי לא תגרור אחרי עוד מצוה, ואולי אפילו תגרור עברה, כדמצינו אצל עשו, וזה צריך להיות לנו כלל, שמצוה גוררת מצוה, זהו רק כשהאדם רוצה בכך, ושואף להגיע לזה.

והי' המחנה הנשאר לפליטה

שיחת רבנו במקסיקו אייר תשס"ו: לפני הרבה שנים בכל ארה"ב לא הי' תורה, וכמעט לא הי' ישיבה, ובמדינה זו לא שמעו שהי' ישיבה כוללים וחדרים, בזמן האחרון ב"ה יש, אומרים שהגר"ח מוולוז'ין אמר שהתורה תגיע לאמריקה, ומזמן שהוא חי כבר עברו קרוב למאתיים שנה, ואז עדיין לא הי' שום דבר, ובכל זאת הוא אמר שהתורה תגיע לאמריקה.

והנה בזמן שיעקב שמע שיש הולך לקראתו ופחד, כתוב (פרשת וישלח ל"ב ט') שאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפליטה, ופרש"י התקין עצמו לג' דברים לדורון לתפלה ולמלחמה וכו', למלחמה אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפליטה, וזה הוא אמר לאותו הזמן, אבל זה גם לדורות הבאים.

בדור הזה ידוע שכל התורה היתה באירופא, בליטא, בפולני, ברומני, בהונגרי, בכל המדינות האלה הי' תורה, אבל כאן לא הי' שום דבר, עכשיו שם לדאבונינו כל היהדות בפולני אין, אין ליטא, אין רומני, אין הונגרי, הכל אין, מה נשאר עכשיו, יעקב אבינו כבר ראה שיכול להיות ח"ו מצבים של אם יבוא עשו וגו' והכהו, והקב"ה יעזור שיתקיים והי' המחנה הנשאר לפליטה, הוא הרג את יהדות אירופא, וזה עבר למקומות אחרים לגמרי, עכשיו והי' המחנה

הנשאר לפליטה.

אבל אנחנו צריכים לעשות עוד יותר ועוד יותר, מה שאתם תעשו יותר יתקיים רצון ה', וכמו שאמר יעקב והי' המחנה הנשאר לפליטה, שכאן יתרבה תורה, ולא ח"ו רק כאן, הלואי שיתרבה בכל העולם, אבל רואים שכאן צומח, ב"ה מתרבה כוללים ישיבות תלמודי תורה, כל הדברים האלה הי' יעזור, וכמו שכתוב (פרשת דברים א' י"א) ה' א' אבותיכם יספ עלים ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם, ופרש"י מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתנו כבר הבטיח הקב"ה לאברהם וכו', אמר להם זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם עכ"ל, כי אדם הוא מצומצם ואינו יכול בלי גבול, אבל הקב"ה יכול לברך בלי סוף.

הקב"ה יעזור כמש"כ יוסף עליכם וגו' כאשר דבר לכם, והוא יכול לעשות עוד ועוד, הקב"ה יעזור שבאמת יצמחו ת"ח ויר"ש הכל כרצונו יתב', ויהא נח"ד להקב"ה, ובזכות קצת יהודים שנשארו שמתחזקים ולומדים תורה בכל המצבים נזכה בקרוב לגאולה האמיתית בבא"ס.

הערות על אילת השחר

מרן הגרא"ל באילת השחר עה"פ ותגשנה השפחות וגו' ותשתחווין. הביא בדעת זקנים פי' אבל ילדיהן (היינו של השפחות) לא השתחוו שאמרו אמותינו אינן חשובות כמונו אבל בני לאה כשראו לאמן וכו', וצ"ב איך הם זלזלו באמותיהם, ועוד צ"ב שהרי יעקב השתחוה תחילה וכי בני השפחות יותר חשובים ממנו (ובמושב זקנים מבעה"ת העירו קושיא השניה).

העיר מרן הגר"ח ק. אם אין חובה להשתחוות א"צ להתחוות, יעקב הי' מוכרח להשתחוות ולכן סברו הם דכיון שהם לא מוכרחים אין להשתחוות.

ועמש"כ שם: אע"פ שלעשו הי' רכוש רב הוא התפייס בדורון ששלח לו יעקב, דמי שיש לו מנה רוצה מאתיים (ומ"מ תמוה שהתפייס במנחה מועטת כזו).

העיר מרן הגר"ח ק. זה לא בשווי הכסף של המנחה אלא בידידות והכנעה שמונח בזה.

בדידי הוי עובדא

בלימוד, עזב את החברים, חזר לשיבה וכיום הוא בן עליה מופלג. *

מספר הרה"ג ר' מרדכי נויגרשל: מעשה בצעיר חרדי שירד מן הדרך, והדרדר לתהום רבה. הגיע לקליפורניה שבארה"ב, שם התחבר לקבוצת צעירים אנרכיסטים שהסמל שלהם היה שהיו מכסים את כל גופם בכתובות קעקע שונות ומשונות. גם הוא לא פרש מן הצבור וקיעקע עצמו לדעת. ואולם בהגיע המקעקע ליד שמאל, נרתע וסירב לקעקע גם אותה. מששב לביתו תהה מדוע התנגד, והבין כי חשש שמה יבוא יום וירצה להניח תפילין ויתביש לעשות זאת על יד מקועקעת... וזה היה הצעד הראשון בדרך חזרה, עד שחזר בתשובה שלמה. הרב ישראל פרידמן הביא את הבחור לרב שטיינמן זצ"ל. הרב התפעל מאד מהספור, ואמר לו: שקעת בתהום עמוקה, ורק יד שמאלך הציצה מן התהום, והקב"ה אחז בידך ומשה אותך מן התהום.

סיפר בעל המעשה: בני הבחור הלך וירד מדרך התורה, לצערי מצא לו בורות נשברים וחברים לא טובים. ביקשתי מבני כמה פעמים שילמד איתי ולא הסכים.

באחד הימים בני אמר לי - רוצה ללמוד איתי? בתנאי ש... תשלם לי כסף !! לא פחות ולא יותר! הבן שלי רוצה שאשלם לו תמורת הלימוד!

הייתי בהלם. אמרתי לו מה פתאום שאשלם לך?! בפרט שאני אברך אביון

והבן בשלו. לא משלם לא לומד.

בצר לי פניתי למרן רה"י, והוא מיד עונה לי: בטח תשלם לו ! תשמח שהוא מסכים ללמוד בכסף ! תשלם לו כל מה שהוא רוצה. אתה רוצה שהוא יהיה גוי גמור ??

בהרגשה רעה עשיתי כדברו. שילמתי לבן כדי שאלמד איתו. וכאן קרה הלא יאומן. המאור שבה החזירו למוטב, אט אט קיבל טעם

כאיל תערוג – הלכות שחיטה

לרגל התחלת מסכת חולין ע"י לומדי הדף היומי, נביא כאן הלכות והליכות בעניני שחיטה ממרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל מתוך הספר העומד לראות אור א"ה בחודשים הקרובים.

שחיטה

גזרת השחיטה

בהזדמנויות שונות כתב רבנו על גזירת השחיטה, שהתנהלו נגדה מאבקים בכמה מדינות:

בס"ד. ל' חברי הועדה המתמדת של ועידת רבני אירופה המתכנסת בעיר קייב לעמוד על פריצי הזמן ולבנות הקהילות

שלמכון יסגא מאד... [ראה להלן בהל' מילה] עוד עומד ומתעורר לעת כזו גזירת השחיטה אשר כבר הורו רבנן קדמאי שאין לעשות הימום כלל לבהמות, ולאחרונה יש המתירים לעשות הימום תיכף לאחר השחיטה וזהו פירצה נוראה ובהסכמה לשינוי יש בה חלול ה' לפי שיש בזה כביכול הודאה שבשחיטה שלנו יש בזה צער בעלי חיים, והרי תורתנו הק' היא תורת חסד וכל צורת השחיטה כפי המסורה לנו היא השחיטה אשר גורמת הכי פחות צער בעלי חיים וכל הטענות שבאים אותם המקטרגים אינן אלא ע"מ להפריע ולקנטר.

ע"כ עליכם להתאחד כאיש אחד בלב אחד לעמוד על משמר ההלכה והמסורת, שח"ו לא ישנו בצורת השחיטה והמילה אפילו כמלא נימא. והנה בזה שרואים שיש נסיונות לעשות גזירות על עם ישראל, אומרים בשם הגר"א שאם אומות העולם באים לעשות גזירות סימן שיש קיטרוג שמים, וקיטרוג א"א לכבות רק ע"י תורה תפילה ומעשי המצוות, ונקוה שמכינוס זה יצא חיזוק לכל הקהילות הק' שבמקומכם, חיזוק בתורה דהיינו לימוד התורה, חיזוק בתפילה, וחיזוק במעשי המצוות, ובזכות זאת נקוה שנושע בקרוב ונגאל גאולת עולמים בביאת גואל צדק, וארמון על משפטו יקום ב"ב אמן.

אהרן י. ליב שטינמן. מרחשון תשע"ג לפ"ק.

במכתב נוסף כתב רבנו: וכן גם לגבי גזירת השחיטה, אשר לדאבונו בחלק מהמדינות כבר נאסר לשחוט כדן ויש מדינות אשר לאחרונה התעורר שוב נושא זה שיש כאלו שרוצים לאסור השחיטה, ואין אפשר ליהודים לדור במקום שאין מניחין לשחוט כדת, ובאמת כל יסוד הגזירה היא אך ורק משום שנאה וקנאה לעם ישראל ורק שעוטפים אותה בטיעוני סרק של צעב"ח, ע"כ על הרבנים והעוסקים בזה לדבר בתחנונים ובדברי הסבר על לב ראשי המדינות שיניחונו לנפשנו להמשיך המסורה לנו ממש רבינו ע"ה בלי שום סטייה ולו הקלה ביותר, ומבלי להתגרות באומות, אבל על עצם השחיטה יש ללחום ע"ז שח"ו לא ישנו אפי' בקוצו של יו"ד מההלכה הפסוקה לנו ומהמסורת המסורה שבידינו מדור דור מאז שקיבלנו התורה מסיני ע"י משה רבינו ע"ה, ויתן ה' שמכינוס זה יגבר קול יעקב ואז לא יוכלו ידי עשו לשלוט ונזכה לגאולה האמיתית בבא"ס. א.ל. שטינמן. א' אייר תשע"ג לפ"ק (קובץ אגרות קסח)

נשאל רבנו: כידוע, מתקופה לתקופה מתעוררת באירופה גזרת השחיטה. האם עלינו להשיב מלחמה שערה בכל האמצעים העומדים לרשותנו, או לא להילחם על הנושא, כי כמובן היום אפשר להשיג בשר באמצעות יבוא ממקומות שאינן אוסרים את השחיטה, ובכך נחסוך מעצמנו תשומת לב מיותרת. ברבים מהמקרים, הגופים הנלחמים בשחיטה עושים זאת מנימוקים אנטישמים, והמאבק בהם עלול לגרום לעליה במפלס השנאה. כיצד אפוא יש לנהוג?

והשיב רבנו: באופן כללי כאשר ישנו חשש שמאבק מסוים יסעיר את דעת הקהל כנגד היהודים צריך להימנע מכך, שהרי זה מסוכן. אולם כאשר מדובר בשחיטה הכשרה הדבר שונה לחלוטין.. אמנם הדבר נוגע כמובן לשאלת ה'איך', אבל על השאלה 'האם' – התשובה היא שחייבים להיאבק, אפילו שיש פתרונות חלופיים להשגת בשר, ומדוע? כי זו שאלה של חילול השם. מה טוענים מתנגדי השחיטה? שכיכול השחיטה היהודית היא אכזרית. וכי יתכן שהקב"ה הורה לנו לעשות מעשה של אכזריות? היתכן?! חלילה מלהסכים לטענה כזו, זה 'חלול השם'. צריך להשתמש בכל הכוחות האפשריים בהסברה ושתדלנות כדי למנוע חילול השם – שזה הדבר החמור ביותר. זה לא מאבק על השחיטה, זה מאבק על כבוד שמים! [בעבר, כל המאבק כנגד המזימה לגזור על השחיטה היהודית נוהל ע"י הג"ר משה סולוביצ'יק].

באותו ענין נשאל רבנו: המאבק נגד השחיטה ניטש כיום גם כנגד השחיטה המוסלמית. בגלל שהיהודים והמוסלמים נמצאים באותה בעיה בסוגיה זו, האם מותר לחבור למוסלמים לצורך המאבק? והשיב: עם ישראל הוא עם לבדד ישכון. אין להתחבר אל שום רשע בשום מאבק, ומהתחברות כזו לא ייצא שום דבר טוב. בכלל, אין זה בריא להצטייר כמי שנמצאים בצד אחד עם המוסלמים שמאיימים כיום על כל אירופה, ואין זה טוב להיראות כגוש אחד. אנחנו עם לבדד ישכון ובשם אלקינו נדגול. אנחנו נושאים בנאון את שם ד', אסור לנו לחבור לזרים, כי אם נחבור אנו שוברים את החומות ואז יש סכנה שנחבור גם לדברים אחרים... [וצריך בכל מקרה לשאול חכם].

עוד נשאל: האם רצוי ומותר לשתף פעולה עם הכנסייה וראשיה, בהצהרות משותפות ובפרסומים משותפים אודות נושאים העומדים על הפרק בסדר היום הציבורי הכללי, אשר בהכרח יש לו השלכות על הציבור היהודי, כמו גם קביעת רגע המוות וכדו'? הליכה משותפת למאבק הזה, יכולה להכניע את דעת הקהל...

והשיב: כפי שהדגשנו, הכלל הוא שאין ללכת בשותפות בשום דרך ואופן. כיצא מן הכלל – הדבר תלוי רק במצבים מאוד מסוימים, שאז, בהוראת גדולי ישראל אפשר להתיר "כדבר חד פעמי וחריג".

ובשיחה אמר רבנו: אנחנו היום צריכים מאד חיזוק, יש כל כך הרבה גזרות, בין בחוץ לארץ בין בארץ, בחוץ לארץ יש מקומות שדנים לבטל מצות מילה, ויש מקומות שרוצים לבטל שחיטה. וגם בארץ כל אחד יודע שיש גזרות לבטל תורה הרבה מאד! וצריך רחמי שמים. רצינו לעשות את העצה הזאת, להרבות משמרות ללמוד תורה, וזה דבר-זכות גדול. לולא זאת נורא ואיום מה שיש. אומות העולם בכל העולם עושים כל מיני גזירות, יש מדינות שרוצים לאסור מילה, לאסור מילה – נורא ואיום! יש מדינות שרוצים לאסור את השחיטה של היהודים [ובעצם לא רוצים לאסור ליהודים רק לערבים, אבל כיון שרוצים את הערבים, אי אפשר להגיד ערבים לא ויהודים כן] וזה ג"כ סכנה. ואמר שמתפלל בכל תפילה ב'אלוקי נצור' על ג' דברים: על הבני תורה שלא יפריעו להם ללמוד, ועל המילה, ועל השחיטה.

הוראות והערות

דין אפיקורוס

אמר רבנו שאף שמן הדין המבזה תלמידי חכמים הוא אפיקורוס להרבה דברים, אבל בזמננו אין לדונו כאפיקורוס לפי שיש לו הוראות היתר [שפלוני אינו ת"ח וכדו'], וכל שעושה מפני הוראת היתר אינו אפיקורוס (מפי כהן - הל' תפילין להרה"ג ר"כ).

הנהגה בדרכים בעניני חומרות

כאשר רבנו התארח עם כמה מתלמידיו באמריקה, היו מהם כמה שמנהגם להחמיר שלא לאכול כלל בשר מחוץ לבית. הראה להם רבנו את דברי הכתר ראש (או' קנ"ב) בענין מיעוץ הסרקות וזו לשונו: 'בדרך או באכסניה אין לחקור על זה דהוי כניטלה הריאה'. ולכן לתלמיד שאינו אוכל בשר חוץ לביתו, גם המהודר ביותר, הורה לו כי יאכל באכסניה מהבשר המהודר שהביאו לפני האורחים משחיתת הקהילה המהודרת כיון שהם אכסניה וכדברי הכתר ראש [כנראה שגם היה שיקול של פגיעה בבין אדם לחבירו ולכן הורה להתנהג כמו שהורנו רבי חיים מוולוז'ין].

פרטי דינים בכיסוי הדם

הנה בחולין (פז, א) אמרינן 'ושפך וכסה במה ששפך בו יכסה, שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצוות בזויות עליו'. ויל"ע אם דין זה שלא יהיו מצוות בזויות עליו הוא לעיכובא, ולפי"ז מי שאפשרותו לכסות רק ברגל ישאיר את הדם ולא יקיים מצות כסוי' (אילת השחר אחרי מות יז, ג).

מי שהחזיק סכין ונפלה מידו ושחטה כדרכה פסול, דבעינן 'זבחת' וזה לא מיקרי כח גברא (עי' חולין לא, א). ולגבי נזיקין ורציחה מבואר בב"ק

דס יאכל דם, לכך צוה לכסותו. וצ"ב הרי גם ממין העופות מקריבים ע"ג המזבח, תורין ובני יונה, ואעפ"כ חייב לכסות דמן וא"כ כמו שבחמה לא מכסים את דמה

1 ובאילת השחר שם הביא: הבעל הטורים (אחרי מות יז, ג) כתב דם חיה ועוף טעונים כסוי, שאין מקריבים ממנו על המזבח, שלא תהא מדת הדין מקטרגת א"ך

(כו, ב) דאבן מונחת בחיקו ועמד ונפלה הוי כעשי' בידיים ולא גרמא. ויש לדון כיסוי הדם למי דומה, ולענ"ד ה' נראה דאפשר דזה תלוי בכוונה, דאם כיוון שיפול מידו הוי כסוי, ואם בלא כוונה הוו ככיסוהו הרוח. וכתב ע"ז הגר"ח קניבסקי: דבר פשוט דהוי כנתכסה מאליו עכ"ל, וכן השיב רבנו (מצות איש עניני כיסוי הדם עמ' קמג).

הרמב"ם (פ"ד משחיטה ה"ג) כותב מכסין בשיחור וכו' ובאפר, בין אפר עצים בין אפר בגדים, אפילו אפר בשר שנשרף, שהרי כתוב מעפר שריפת החטאת. ולכאור' משמע מדבריו שכיסוי באפר הוא לכתחילה, ובגמ' משמע ה' מהלך במדבר ואין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב וכו', משמע דקא אין לו עפר לכסות שוחק ומכסה. ונ"ל דהגמ' נקט 'אין לו' דסתם אדם לא ישרוף בגד ויכסה אם יש לו עפר אחר, וכן שמעתי מרבנו. והגר"ח קניבסקי השיבני דמ"ש בגמ' 'ואין לו' הוא משום בל תשחית, והרמב"ם א"צ להביאו (מצות איש עניני כיסוי הדם עמ' קצד).

החוטף כיסוי

הורה רבנו שהחוטף מחבירו כיסוי שדינו מחמת הספק בלבד, א"צ לשלם לו זהובים, דהמוציא מחבירו עליו הראיה (מצות איש עניני כיסוי הדם עמ' רכד).

הגר"ח קניבסקי הורה דמי שחטף כיסוי הדם מקטן פטור משום דאין הקטן חייב במצוות, וא"כ אין המצוה מוטלת עליו. אבל מרבנו שמעתי שבסברא ז"ל דמצוות כסוי הדם שייכת למי ששחט, והקטן ששחט המצוה שלו (מצות איש עניני כיסוי הדם עמ' רטז).

דם שנקרש

דם שנקרש, הורה רבנו שלא יכסה, דהדם נדחה, והלא מספקינן בגמ' אי יש דיחוי אצל מצוות ולכן אין לכסות, אבל הגר"ח קניבסקי הורה דהוי דם כשר, ומה שבמקדש לא השתמשו בזה לענין זריקה, שאני זריקה מכסוי. וע"ע נדה נד, ב (מצות איש עניני כיסוי הדם עמ' רלז). א"ה: ע' תוספתא ב"ש טהרות ג, דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה, ומ"מ יתכן ששם 'דם' עליו, וכדתנן אהלות ג, שדם מן המת שקרש מטמא ברביעית. ע' חזו"א מכשרין ט, ט.

ברכת הכיסוי

בדרכ"ת (סי' כח ס"ק י"ח) כתב שהעיקר לומר בברכה 'על כיסוי דם בעפר'. ודברתי עם רבנו אך יש לנהוג למעשה, ובתחילה צידד להוסיף תיבת 'בעפר' ממ"נ דגם אם א"צ להוסיף אין זה גורע מה שמוסיפים, אמנם דחה דאם א"צ לומר הוי הפסק בין הברכה לכיסוי, ומ"מ מסקנת העולם לומר 'על כסוי דם בעפר' (מצות איש עניני כיסוי הדם עמ' ריט). רבנו אמר דאין מברכין על העפר שלמטה כי הוא רק פרט במצוה, דעיקר המצוה הוא לשים מלמעלה (מצות איש עניני כיסוי הדם עמ' ט).

הנהגות ומעשים

כידוע למד רבנו הל' שחיטה עד תומם מהג"ר שמחה זליג ריגר, וכשהיו בשוויץ היה תקופה שרבנו שחט עוף ליו"ט.

שח הגר"ש בן רבנו: בילדותי כשהיינו גרים בכפר סבא, רבנו דיבר עמי באיזה ענין בהלכות שחיטה, ורצה להמחיש לי והוציא מהארון 'חלף', סכין שחיטה, והראה לי בדיוק. כמדומה שהסכין היה של אחד השוחטים שם, וכשהחליף אותו הביא לרבנו את הישן. יש לציין שרבנו היה בקי גדול בהלכות שחיטה, והשוחטים שם, רבי משה דינין ורבי שמעון קופרשטוק היו מדברים אתו הרבה בהלכות אלו, ואחי הג"ר משה מעיד שזוכר שמדי פעם היו מביאים לו הסכין לבדיקה.

סיפר הג"ר דוד צבי אורדנטליך, רב העיר ביתר עילית, שבילדותו ה' גר בכפר סבא והי' שם שוחט צדיק שהי' שואל את רבנו כל השאלות שהי' לו בעניני טריפה וכו', ואמר אותו שוחט שהכיר לפני המלחמה הרבה רבנים, אך לא ראה תלמיד חכם בקי כ"כ בהל' טריפות כרבנו. פעם אחת פתחו בעיר משחטה חדשה וביקשו מרבנו לבוא לראות את המקום אם הוא ראוי, והתלוותי אליו שם בהיותי קטן, והוא בחן את מקום השחיטה ושאר הפרטים הנחוצים. [גם כשבנו שם מקוה חדש ביקש ממנו האחראי לראות את האוצר של המים ואת בור המים אם הכל כדיון].

את העופות היו קונים בתקופה הראשונה בחנות ברחוב דסלר, אצל יהודי שקראו לו בישיץ, הוא היה מוכר עופות שנשחטו (בד"כ שם

בחנות) על ידי רבי יהודה פרסטר, שהיה תלמיד בשחיטה של רבי נתן, יהודי ברסלבר שידע טוב שחיטה, והחזו"א סמך ידו עליו ועודד אותו ללמוד אומנות השחיטה.

רבנו עצמו לא אכל בשר רק בשר עוף, כי כשבא לארץ ישראל היו חששות של בכורות בבהמות, וגם אח"כ שכבר סודר הענין, מכיון שהתרגל שלא לאכול בשר בקר לא הפסיק מנהגו (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן).

מנהג הגר"ז והחזו"א באכילת בשר

הביא רבנו: על פי רוב הגר"ז היה אוכל רק בשר עוף, אבל פעמים שהיה יוצא שחיטה טובה וחלקה של בשר בהמה היה אוכל גם בשר בהמה. אמנם החזו"א לא אכל בשר בהמה כלל מפני חששות, רק בשר עוף אכל, ובכל זאת זה לא הפריע לו ללימודו. [סיפר לרבנו חתן בתו, שהוא בנו של הג"ר יעקב אדלשטיין, שכשסבא שלו הגיע לרבנות של רמת השרון אמרו לו שאין להם משכורת גם עבור רב וגם עבור שוחט, ואם רוצה את התפקיד, שיהיה גם הרב וגם השוחט. ולכן לבד לשחוט והיה גם הרב וגם השוחט, והגר"ז שלח אליו שישחוט עבורו, ולאחר שנפטרו רבנו הג"ר יעקב נתמנה לרבנות תחתיו ובא להגר"ז, דבר ראשון שאל אותו האם הוא יודע לשחוט והוא ענה שכבר אבא שלו העמיד תחתיו שוחט מוסמך אחר וכבר א"צ שהרב גם ישחוט] (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' קיג).

שמח במצוות

סיפר רבנו: כשהייתי בן י"ג - י"ד הייתי הולך לשוחט והיה מכבדני במצות כיסוי הדם, כי ידע שמשמח אותי בזה. אצלו זה הי' מצוה שמצויה בכל יום אבל אצלי הי' מצוה נדירה.

רבנו זכה לקיים מצוות זרוע לחיים וקביה. פ"א נסע לשחיטה ושחט כבש וקיים מצוה זו בכל פרטיה ודקדוקיה.

ת ר"ר

הוראות והערות

דג הקינגקליפ

כשהתעוררה השאלה אודות דג הקינגקליפ המצוי בעיקר בדרום אפריקה, [זהו דג שנמצא בקרקעית הים בעומק שבין 50 ל-500 מטר, אין לו קשקשים על העור כפי שאנו רגילים לראות על הדגים הכשרים, ורק כאשר פותחים את העור מגלים משהו הדומה לקשקשים הרגילים, ואולם במישושם ניכר מיד שהם רכים מאוד, יותר מעור הדג, ואינם דומים כלל ועיקר לקשקשים המצויים. מבחוץ הדג נראה נקי לחלוטין ללא שום קשקשים, כך שכל מי שקונה את הדג ואינו מודע כלל להמצאותם של קשקשים מתחת לעור ויבשל אותו יחד עם העור, לא יבחין כלל בקשקשים, ורק כאשר מקלפים את העור מבחינים באותם קשקשים רכים. במבט בוחן יותר יכולנו להבחין בריבועים קטנים על העור מבחוץ, שתחתם מסתתרים הקשקשים הרכים. למעשה מדובר בשתי שכבות עור שביניהם הקשקשים. כפי שציינו, לפעמים מבשלים את הדג כמו שהוא יחד עם העור והקשקשים, בשונה ממה שאנו נוהגים בכל סוגי הדגים להסיר את הקשקשים לפני הבישול]. דעת רבנו הייתה שזה דג אסור, ושלא לשאול את הגר"ש אלישיב, וגם הוא אסר. וראה באריכות בס' אפיקי מגנים אודות דג זה (מוסף שב"ק ית"נ בהעלת תשס"ה).

העופות שבזמנו

במוצאי יו"ט א' דפסח תשס"ד אמר רבנו: שאלוני ע"ד השאלה שנתעוררה האם לחשוש לעופות המוכלאים בעופות טמאים. והשבתי שבדרך כלל הוא גוזמא, ואע"ג דיש מעוט המוכלאים מ"מ אין לחוש, דבארץ ישראל אין עושים דבר זה, ובחול"ל רק מעוט עושים כן, ועוד דבד"כ מורגש טעם של מין אחר, ובעופות המצויים אצלנו אין מורגש בהם טעם של מין אחר.

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה זוד זללה"ה

כסלו (1) תשע"ט

גליון מס' 177

דברי מוסר והתעוררות

כלי הזיין האסתיים נמצאים בידינו לומדי התורה

להילחם בפשיעה הנוראה המרבית בין בני הנוער, הרציחות וההשחתה שהם מעשים בכל יום, ואף שיודעים ומכירים הם ההבדל בין התושבים אצלם לבין תושבי הערים החרדיות בכל זאת אינם רוצים להודות בכשלונם, זה כוחה של השחתה ומידות הרעות של גאווה וכבוד, ולכן מחפשים הם כל מיני עיצות אולם מתחמקים הם מהדרך האמיתית שעל ידה יכניע האדם את לבו, שהיא דרך התורה והמצוות שעל ידי לימוד התורה "משכחו לבית המדרש" זוכים להכניע את היצר ולזכות לדרך הטוב – דרך החיים. [מתוך שיחה פ' וישלח תשד"מ]

רדיפות הדת הם נסיונות עבורינו – האם נעמוד בנסיון!

חז"ל הק' אומרים מעשי אבות סימן לבנים, וכפי מה שהגדיר הרמב"ן הרמזים שיש ממעשה האבות הם סימן לבנים לכלל ישראל, והנה מצינו ביעקב אבינו ע"ה כשהיה צריך להפגש עם עשיו הרשע, "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר, ויגע בכף ירכו" ואחז"ל נגע בצדיקים ובצדיקות בנביאים ובנביאות שהן עתידין לעמוד ממנו, ואיזה זה? זה דורו של שמד (ב"ר פ' ע"ז). מלחמת יעקב עם שרו של עשיו לא היה רק לשעתו, אלא שרו של עשיו נגע בכל הדורות הבאים, ובכל דור ודור עלינו לעמוד במלחמה הזו, ולבסוף יעזור הקב"ה ונוכל לעמוד בכל הנסיונות הקשים ויתקיים בנו ויבא יעקב שלם.

והנה במלחמת יעקב ועשיו ביקש יעקב "הצילני נא מיד אחי מיד עשיר", וביאר בבית הלוי כי שני פנים יש למלחמה זו, פעמים בא עליו באיצטלא של אח, הוא מבקש לקרב אותו, אך עיקר מחשבתו וכוונתו הוא להעבירו על הדת. ופעמים שבא בדמות עשיו, במלחמה גלויה נגד הדת. ויעקב אבינו התפלל שהקב"ה ישמור ויציל אותו משני המצבים, בין מהמצב של "מיד אחי" שבא להתקרב אליו כמו שאמר "נלכה נא", ובין מהמצב של "מיד עשיר" שהיא מלחמה גלויה.

בזמנינו רואים ומרגישים אנו בארץ הקודש את שני החלקים, גוזרים עלינו גזירות משני פנים, בנוגע לחינוך הם מבטיחים לנו הבטחות גדולות כדי לשפר את רמת החינוך וההשכלה, כשכל כוונתם אינה אלא להעביר על הדת ולשלוט על תכני הלימודים. ובנוגע לישיבות הם מקצצים בתקציבים ומנסים להגביל בכל צורה שהיא את מספר לומדי התורה.

מצבים אלו הם נסיונות בשבילנו, זה לא צרות! הקב"ה לא שולח צרות, הקב"ה שולח נסיונות כדי שנעמוד בנסיון, ואנחנו נמשיך בדרכו של אברהם אבינו ע"ה שנתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולן, מעשה אבות סימן לבנים, כלל ישראל צריך לדעת שלנצח נצחים הקב"ה יעמיד אותנו בנסיונות, ועלינו מוטלת העבודה לעמוד בנסיון.

[מתוך משא רבינו בפני עסקני ציבור].

האדם חייב להכיר ולדעת מידות נפשו ומה הם כוחותיו, כדי שע"י ידיעה זו יידע באיזה חזית עליו לנהל מלחמה, הלוחם שאינו יודע על איזה חזית עליו לנהל מלחמה הרי מלחמתו אבודה, על כן האדם שחייב לנהל מלחמה במידותיו הרעות, עליו תחילה להכירם, והכרה זו יכול האדם ללמוד רק מדברי התורה הק', נתבונן נא מעט לפי השגתנו בפרשת השבוע, אולי נצליח להכיר את עצמינו ונזהר נדע מהי מלחמתינו.

יעקב אבינו ע"ה בבואו להיפגש עם עשיו אחיו הרשע, ראשית ההכנה לפגישה זו שנועדה מצד עשיו להיות מלחמה כנגד יעקב וביתו, היה "תפילה" הצילני נא מיד אחי מיד עשיו, יעקב לא התחיל לחפש עצות אלא פתח בתפילה לה', ומה היתה בקשתו של יעקב, שיהפוך ד' את לבבו של אחיו ויתנהג אתו כאח – "מיד אחי". וכן שיצילני ד' מרשעותו של עשיו - "מיד עשיו".

והנה עלינו להתבונן לאחר שיעקב שלח את המלאכים וחזרו לאמר לו שהנה הולך הוא לקראתך במלחמה וראה יעקב שלא הועיל שליחות המלאכים להניא את עשיו ממחשבתו להלחם בו, בכל זאת מצאנו שיעקב פנה עכשיו לדרך נוספת של "דורון" ושלח מתנות לעשיו, והיינו שידע יעקב את הדרך איך להכניע את לבו של עשיו, ואע"פ שהיה יעקב איש תם יושב אוהלים אעפ"כ ידע את כוחות נפשו של האדם, כי הנה "עיייר פרא אדם יולד" והתפקיד המוטל על האדם להפוך את עצמו מעיר פרא ולהיולד אדם, ממילא הכיר יעקב את כוחות נפשו של האדם ומה הם הכלי זיין להילחם בו, וידע שהדרך להכניע את עשיו הוא ע"י שירבה לו כבוד ונזהר יכניע את תאוות הרציחה שלו, גילוי זה יודע רק מי שיושב באהלי שם ועומד במלחמה עם היצר וזכה לעקור את יצרו ולהיות מרכבה לשכינה הוא יודע איך להפוך את היצר לחלל, ולכן הצליח להכניע את עשיו עד שאמר חז"ל אמר רשב"י הלכה בידוע שעשיו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו אותה שעה ונשקו בכל ליבו. כי זה דרכם של רשעים בראותם שתאוות הכבוד מתמלאת הרי הם מתבלבלים ושוכחים מכל מגמתם שבאו להשחית ולחבל, עד שמתהפכים לגמרי כעשיו שעמד ונשקו בכל לבו.

בימי הרת עולם אלו אשר מלכים ושרים נפגשו ומחפשים עיצות לעשות שלום בעולם להשבית המריבות והמלחמות, עלינו בני תורה לדעת כי רחוקים הם מהמקור, מחפשים הם להתגבר על עמיתיהם בהרבות כלי זיין, ואינם יודעים שכל עיקר המלחמה בא רק ע"י גאווה ותאוות הכבוד, רחוקים הם מלדעת כי לא באסיפות ונאומים ישיבו הם את השלום על כנו אלא רק ע"י הכנעה שכל אחד יכנע במקצת כלפי השני ונזהר יביאו לשלום, וכך הוא הדבר גם לענין כל התחבולות והפתרונות שמעלים כל אותם נושאי המשרות החפשיים, שרוצים למצוא פתרון איך

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

ביום כ"א מרחשוון גלב"ע בפתע פתאום יד"ג הגאון רבי משה נתן יונגרייז זצ"ל ר"מ ישיבת אור ישראל, ותלמיד מובהק לרבינו זללה"ה שהיתה נפשו קשורה בנפשו. הביבות מיוחדת והארת פנים ראו אצל רבינו כל פעם שנפגשו יחדיו. מסירותו לתלמידיו שהיו קשורים עמו בעבודות אהבה והעמידם בקרן אורה בקניני התורה ומעלת המידות, היו נס להתנוסס וראו בו מתרומת מידותיו של רבו הגדול - רבינו זללה"ה. הבאנו בזה את הספרו של הגרמ"ג זצ"ל על רבינו שנשא בכלל שיע"י המדרשה' בפתח תקוה. דבריהם הם זכרונם ונאים הדברים למי שאמרים. תנצב"ה.

לעמוד פה בפני הציבור ולדבר בכלל, ובפרט שבאים לדבר על מורי ורבי שר התורה והיראה אפשר לספר על עובדות כל אחד מה שראה וידע ושמע, ידענו כולנו כי איש ד' שוכן בתוכינו, וגם חברי המקום הזה ידעו שיש כתובת לבוא לשאול כל דבר ולקבל ולהתחזק, ידענו כמה מחבב את המקום הקדוש הזה והגיע כאן כמה פעמים למקום הקדוש הזה, ממילא לספר כאן עובדות מתוקף קדושתו ממה שראו אצלו יכלה הזמן והם לא יכלו. אמנם רצונו מה שהתבטא כמה פעמים גם בצוואה שכתב וגם בע"פ שידברו רק דברים שיוכל לצאת מזה חיוק ותועלת, בעיקר בתורה ובתפילה וכיר"ש ומידות טובות זה רצה שידברו, ובודאי כל סיפור ועובדה זה מעורר ומחזק.

כתוב בירושלמי בשקלים שלא צריך לעשות נפש לצדיק אלא מספיק שזיכרו כמה מדברותיו כי הם הם זכרונם, הזכרון של הצדיק בא לידי ביטוי כשמתבוננים בדרכים שלו כשהולכים בדרכיו. בתור תלמיד של מו"ר יותר מ 33 שנים הייתי צמוד אתו, ראיתי את ההנהגות שלו ויכול לספר קצת ואם נקבל מזה חיוק מסתבר שזה רצונו.

כתוב בפסיקתא דרב כהנא שמושה רבינו כתב י"ג ספרים, י"ב נתן לכל שבט ושבט, וספר תורה הי"ג נתן לשבט לוי שאם יבוא אחד מן השבטים וירצו לעקור דבר מן התורה יעמוד שבט לוי כנגדו. מסרו ס"ת מיוחד ללוי שהם ישמרו את מסורת התורה ואם ח"ו יקום מישהו וירצה לשנות אות אחת מן התורה, אזי יסתכלו בספר של בני לוי ולפי זה יידעו מה כתוב באמת וזה השמירה שלא יעשו שום שינוי בתורה.

הזכרתי כבר, הייתי נער צעיר שנכנסתי לישיבה ונחקק בי איזה תמונה מרבינו שלא מש מזכרוני, זה היה בשב"ק פ' תולדות תש"ם היה בר מצוה של נכדו של רבינו ה"ה הרב ראובן קורלנסקי שליט"א, חתן הבר מצוה קרא את ההפטרה וכשקרא את הפסוקים האחרונים של ההפטרה אני שומע כל הברה נוסף, ואני מסתכל ומבחין שזה הראש ישיבה זצ"ל שקורא את הפסוקים ביהד עם הבר מצוה, וגם לאחר שסיים החתן בר המצוה לקרוא, עדיין רבינו חוזר וקורא בהתרגשות ובבכיה. ואני כנער צעיר איזה פסוקים הוא אומר ובוכה!? הנביא שם אומר 'בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא. תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון. כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ד' צבא' הוא'.

מאורע זה לא זו מזכרוני אפילו רגע אחד. ראש הישיבה כולו שקוע בתורה יומם ולילה אבל הוא מרגיש שהפסוקים האלו קשורים אליו - מדברים אתו. מפני שמי נחתו - מפני שמו של הקב"ה. בשלום ובמישור הלך עמדי ורבים השיב מעון. ואחר זה כל תפילת המוסף עדיין דמעות זולגות מעיניו.

אם נסביר קצת את הפסוקים הללו, מה שראינו כל השנים, קטונתי - אפס קצהו ראינו, כלום לא ראינו, אבל משהו שכן ראינו ונוכל ללמוד. ההרגשה שלי היתה כך כל השנים. הגנמי אומרת במגילה י"א ע"א על הפסוק לא מאסתים ולא געלתים לבלותם. לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג, לבלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפר בריתי אתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי הדורות.

איך אתה יודע שהקב"ה לא מאס בך הרי כלל ישראל נמצאים בגלות, כי העמדתי להם כו', שגם בתוך הגלות לא עזב הקב"ה את ישראל אלא מעמיד להם בכל דור ודור צדיקים וחכמי הדורות. אנתנו מרגישים ספינה בלב ים שיש סערה גדולה, אבל עדיין אנתנו מרגישים שהקב"ה מחזיק אותנו ביד, זה אנתנו רואים על ידי זה שהעמדתי להם רבי וחכמי הדורות. שהוא החזיק את היד של הרב שלו והרב של הרב שלו, וכן דור אחר דור עד מעמד הר סיני.

אם היה צריך סימן יותר גדול בדור האומלל הזה שאנתנו חיים בו, שהקב"ה לא מאס אותנו לגמרי, זה שהקב"ה העמיד ושתל לנו את מרן שר התורה והיראה, אני אפילו לא ראוי לדבר עליו אבל הוא ביקש אם אפשר, היה לנו זכות בדור הזה, אנתנו מרגישים קשר ישיר לבורא עולם. מפני שמי נחת הוא, הוא חי כל הזמן ללא היסח הדעת עם ההרגשה הזאת איך עושים נח"ר לכו"מ וכך הוא תבע מכל יחיד ויחיד תעשה מה שבו"ע רוצה ממך, אל תתחכם, תעשה את הדברים הפשוטים מה שהקב"ה רוצה ממך זה תעשה. כמה לב היה לו לכל אחד ואחד מהכלל ישראל, כל אחד שהיה אצלו אפי' שנכנס פעם אחת, הוא ראה והרגיש זאת בעצמו.

זכורני שנכנסתי אליו וסיפרתי לו על איזו משפחה הזקוקה לישועה בעניין מסוים, ושאלתיו מה יעשו, ואמר לי: שיאמרו בדביקות פרק כ"ה בתהלים. שאלתי אותו מה הענין בפרק זה, וסיפר לי מה ענין מוצא בפרק זה דייקא: "בהיותי ר"מ צעיר, אירעה במשפחתי איזו בעיה רפואית... ובאחד הביקורים אצל הרופא, הלה ייאש אותי לגמרי, בראותו שחורות ואפס תקווה".

"יצאתי ממנו בלב שבור ובבכיה גדולה. והנה היה עלי למסור שיעור בישיבה בעוד זמן קצר. ובאותן דקות בודדות, ישבתי ואמרת תהלים. וכשהגעתי לפרק כ"ה שבתהלים, ושם תפסתי את עצמי ונתחזקתי הרי יש בורא עולם ומה לי מה שפלוגי אומר הרי הוא לא בעלים אלא הבו"ת".

ורבינו אינו מסתפק ב"עצות" ובסיפורי מעשיות. אלא קם מיד ממקומו, הביא ספר תהלים ופתחו - ונפתח לו בדיוק פרק כ"ה! (שאלתי אותו האם זה מופת, ולא ענה). הגיש לי את הספר, ואמר לי לקרוא. התחלתי לקרוא: לדוד אליך נפשי אשא. אלקיך בן בטחתי אל אבושה... זכור רחמיך ה'... עיני תמיד אל ה', כי הוא יוציא מרשת רגלי... צרות לבבי הרחיבו, ממצוקותי הוציאני - - - אני קורא, ורבינו יושב מולי ובוכה... עד שסיימתי את כל הפרק - - - פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו". אני לא יכול לשכוח את המעמד בשביל מי הוא בוכה!? בשביל יהודי שלא הכיר אותו מעולם!!!, ואינו יודע ממנו, אבל אני מספר לו שיש יהודי בצרה והוא בוכה עבורו. ופלוגי נושע - זה לא התחום שלי, אני מספר את העובדה רק ללמד ולהראות מה זה הלב הגדול שהיה בכלל ישראל שספג את כל אחד ואחד.

מה אומר לכם! כשהייתי בישיבה קטנה נער צעיר התגוררתי בירושלים והתאכסתי בפנימיית הישיבה, באחד הימים לא הרגשתי טוב, והיה לי חום גבוה, ולא ידעתי האם לנסוע הביתה לפני השיעור או אחרי, עליתי לרבינו שהיה אז בחדרו שבישיבה ואמרתי כי אני מסתפק אם לנסוע מיד עכשיו או להשאר לשיעור ורק לאחריו לנסוע. ורבינו כאב ריחמאי, מתעניין "כמה חום יש לך?", וכששמע את מידת החום הגבוהה, הורה לי לנסוע מיד עוד לפני השיעור. נפרדתי מרבינו שאיחל לי רפואה שלמה, ופניתי לחדרי שבבנין הפנימיה ליטול את חפצי ולנסוע לביתי. והנה כשאני יורד מהחדרי ופונה לצאת לדרכי - והנה רבינו עומד בפתח בנין הפנימיה וממתין לי: "שכחתי לומר לך" - אומר לי רבינו - "שבמבצע כדאי מאוד לשתות תה עם לימון... זה יכול מאוד להועיל..." דקות אחדות לפני השיעור, טרח רבינו עד לבנין הפנימיה, המתין לי שארד, וכל זה כדי ליעץ לי איך להקל על החולי!

רבותי! תדעו לכם, זה היה חד בדרא, היכן מוצאים דברים כאלו! לב ליבם של ישראל. זה החזיק את הדור!

דבריהם הם זה זכרונם. ולכן יש כמה דברים שהראש ישיבה זצוק"ל אמר לי שזה צריך לפרסם ברבים. אז אני מוצא כאן את הבמה לפרסם את הדברים ברבים ואולי יהיה לזה השפעה.

פעם אמרתי לו שראיתי משך חכמה מאוד מעניין, כולם מכירים את הגמרא על דמה בן נתניה עד היכן מגיע כיבוד אב ואם, שפעם נאבד אחד מאבני החושן והלכו לחפש אבן כמו שנאבדה ומצאו אצל דמה בן נתניה והמפתח היה תחת מראשותיו של אביו שהיה ישן באותה שעה ולא רצה להעיר את אביו, ולומדים מכאן חז"ל עד היכן כיבוד אב ואם. ובירושלמי יש תוספת, כתוב שהאבן שנאבדה היתה של בנימין - ישפה, וכתב המשך חכמה שכל השבטים ציערו את האבא במכירת יוסף ובנימין היה היחיד שלא ציער את האבא במכירת יוסף כי לא היה שותף במכירה. וכתב המשך חכמה שזה מורה שכן לא מצער את האבא. בבית שני היו מתיוונים היו כאלו שהלכו כנגד אבותיהם וכנגד רבותיהם עזבו את הדרך שהנהיילו להם, לכן נאבד אבן ישפה ומצאו את האבן על ידי עובדה של כיבוד אב, להראות להם מה הבו"ע רוצה.

הוספתי לו מהגמרא ביש נוהלין מעשה ביוסי בן יעזר שלא היה נוהג כשורה ואביו הדירו מנכסיו וכו', שהלך ומצא מרגלית והקדישו לשמים, רשב"ם אומר ישפה זה מרגלית, ובערוך פירש מרגלית זה ישפה. יוצא שפעמיים נאבד הישפה של בנימין ובשני הפעמים מצאו על ידי מעשה של אב ובן, והתפעל רבינו מאוד ואמר שצריך לחזור על זה ולהוסיף את דברי הביית הלוי בפ' בא (הוא קם מהארון והוציא בית הלוי והראה בפנים) דברים נוראים אומר הביית הלוי, שהואיל והורבן בית שני נגרם זלזול בתושבע"פ, ולכן הנסיגות הכי גדולים לפני ביאת המשיח יהיה על תושבע"פ, כי הקב"ה רוצה לבחון אותנו האם אנחנו עומדים בזה או ה"ו לא עומדים בזה. ואמר זה דבר שצריך לפרסם שעיקר הנסיון לפני ביאת המשיח זה בעמל התורה ויגיעת התורה, בתורה שבע"פ ולעשות רצון אבינו שבשמים, להראות להקב"ה שאנחנו בניו ומתחזקים בקיום רצונו.

אמרנו אתמול דבר מעניין, כתוב קשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית אלוקינו או כשריפת בית אלוקינו, כתוב ביערות דבש דרוש רביעי למה קשה יותר משריפת בית אלוקינו, שהגמרא אומרת בניטין עלובה כלה שזינתה בתוך חופתה שעדיין תוך מעמד הר סיני עשו את הטא העגל, אולם עדיין בחביבותא אנו עומדים דכתיב נדי נתן ריחו..., מסביר היערות דבש שהקב"ה בשעת חורבן הביית השיב ימינו אחר, הקב"ה נטל את הקדושה שנמצאת בצד מזרח והבירה לצד מערב – הכותל המערבי, אם היה מסתלק לגמרי השכינה הקליפות וצד הטומאה היו שורים שם לגמרי, אז הקב"ה היה חייב להשאיר את השכינה בצד מערב שצד הטומאה לא ישלוט לגמרי. אבל בסילוקן של צדיקים מסתלק לגמרי הקדושה, ואז כל סטרא דטומאה שהצדיק הגן בימי חייו יכול להתפרץ ח"ו, לכן כתוב שקשה יותר משריפת בית אלוקינו, ולכן כתוב לשון של סרחון כי אז סביב רשעים יתהלכון ומתגברת רוח הטומאה.

רבותי! איך מונעים את הדבר הזה. מורינו ורבינו היה אומר הרבה פעמים, אינני יודע אם אפשר ללמוד ממני, אבל אם אתם רואים משהו טוב שאפשר ללמוד ממני תלמדו! כמה הרבה היה אפשר ללמוד ממנו, וזה חיוב על כל אחד שכואב לו סילוקו של צדיק ומודע לענין מה יכול לקרוא ח"ו על ידי סילוקו של הצדיק, אז הוא יודע שהוא חייב בכל כוחו להתחזק באיזה שהוא מידה מהמידות הנמצאות של שר התורה שחי בקרבינו, לטא יאומן כי יסופר שבדור כל כך שפל חי כזה יהודי, כזה שפל ברך....

דבר נוסף אמר שמצוה לפרסם, פסוק בנביא הושע, שמעו דבר ד'... כי אין אמת ואין חסד ואין דעת אלוקים בארץ. אמר מו"ר זצ"ל מה הביאור בפסוק, הרי יש כל כך הרבה חסד ואמת בארץ, ואיך יתכן לומר שאין כלום. ועל זה אמר את דברי הברטנורא בתחילת מסכת אבות, משה קיבל תורה מסיני מסכת זו מדברת על מידות והנהגות ומה קשור למשה קיבל תורה מסיני, אלא בא ללמוד שהמידות שאינם באות מן התורה, אותם המידות טובות יכולות ליהפך ח"ו לאכזריות הכי גדולה בעולם, והביא דוגמא מהדורות האחרונים שאנשים הכי מתורבתים הגיעו לאכזריות שאין דוגמתה, כי כל ההנהגה לא באה מן התורה.

כולם יודעים על הראש ישיבה – רבי מיכל יהודה איזה אדם נוח איזה אדם חביב שנברא בצלם. איזה מידות נמצאות, איזה הארת פנים, איך הוא קיבל כל יחיד, אמנם הכל נכון, אבל כל זה הגיע מכח התורה, מעמל התורה, ומתורה בטהרתה על ידי מסירת התורה משה קיבל תורה מסיני ומסרה....

עוד דבר שהיה מעורר תמיד, אמר הרבה פעמים תדעו לכם, יש חלק גדול של אנשים ששליש מהחיים הם שורפים, ימי שישי שבת זה שלישי מהחיים, ומי שלא מנצל את הימים האלו כמו כל הימים תדעו לכם הרי הוא שורף שלישי מהחיים, והוא מאבד את זה בידים! הוא עורך על זה הרבה, רק לאחרונה לפני כמה חודשים הוא שאל אותי האם הזרת על זה לפני הבהורים, האם עוררת אותם על ניצול הימים של ימי שישי ושבת, תשמרו ותנצלו את הימים האלה. על קדושת השבת.

תראו מה זה רביה! הוא היה אומר שיעור גם ביום השבת, היה פעם שהיה צריך להפסיק באמצע ענין כי הגיע זמן המנחה, ולמחרת ביום ראשון כשהתחיל במסירת השיעור אמר: הנה אתמול בשיעור אמרנו כך וכך, ולפתע הפסיק ואמר לא אמרתי טוב, אלא התחיל ואמר בשבת קודש אמרנו כך וכך, על שבת לא אומרם אתמול, אלא צריך להתחיל שוב בשבת קודש אמרנו.... איזה התייחסות לקדושת השבת, אין בנמצא כדבר הזה....

לפני 32 שנה בחוה"מ סוכות עליתי לשכונת גאולה לנסוע לכותל המערבי, אני מתקרב אל התחנה, ומבחין בדמות הדורה היושבת ישיבה אצילית בתחנה, וממתנה. ככל שהתקרבותי התברר לי כי הדמות מוכרת לי, עד שזיהיתי כי הנה רבינו יושב בתחנה בלי טלית, כשבדידו ארבעת המינים. ניגשתי לרבינו, אשר יש ושמה לקראתי, וסיפר לי: "הגעתי אמש לירושלים לביקור הג אצל מחותני רבי יוסף שלום אלישיב, ואמר לי שכדאי לקיים מצות נטילת לולב דאורייתא לכמה שיטות בכותל המערבי, ולכן לנתי אצל בתי ובעת פני מועדות לכותל המערבי". שמחתי להתלוות לרבינו, וביקשתי לשמש את רבנו ולשאת עבורו את ארבעת המינים, אך רבינו סירב בתוקף. משהגיע אל הכותל המערבי, שוב הצעתי להחזיק את המינים ואמרתי לו: "הרי כשיראו את המינים ביד הרב, ודאי יחפצו רבים ליטול אותם ולצאת בהם ידי חובה, וכך הרב יתעכב משך זמן רב...". ורבינו אינו מבין את הנימוק וכשכולו תמה, הגיב: "אדרבה, הרי יזדמן לי לעשות חסד...". וכך הוזה - רבים רבים זהו אותו ופנו לבקש מרבינו ליטול את ארבעת מיניו, ורבינו נענה לכל אחד ואחד בסבלנות רבה ובפנים מאירות, אה באיזה חביבות הוא מסר לכל אחד קשה לתאר ולהאמין. וכל זה חסד שבא מן התורה מן ד' אמות של הלכה!

אצלו החסד והאמת הכל בא מן התורה, איך להתחסד עם השני ואיך להתנהג, הכל היה מכח התורה.

אני רק עומד במחשבה כזאת שאין לי יותר איפה ללכת, אצל מו"ר שהאיר על הארץ ולדרים עליה בחסדים גדולים, והיה מתדבק במידותיו של הקב"ה, מתוך עמל ויגיעת התורה. וכל זה הוא תבע מאתנו, שנעמול בתורה על ידי שמחת התורה, היה אומר: תנשק את הגמרא תשמוח עם דברי אביי ורבא, ואז תהיה האדם המאושר שבעולם. כך היה מרגלא בפומיה.

ראינו אדם של תשעים וחמש שנות מסירות נפש על עמל התורה, מבלי לבקש שום דבר נוסף, לא איכפת לו מעצמו, הוא היה עני ואביון לא היה כלום מעולם הזה, והיה אומר אני לא חסר לי כלום יש לי הכל. זכורני לפני שנים שהוא רצה שאני יישב על כסא בביתו, הלך לבדוק איפה יש כסא שאני לא אפול ממנו. ובכל זאת הוא לא צריך כלום כי לא חסר לו כלום.

איפה יש כזה יראת שמים, כזה מידות טובות. זה דבר שאין בנמצא. אבל אנחנו צריכים לתפוס מה ששייך לנו. זכינו שחי אתנו כזה שר התורה, ואנחנו צריכים לקחת אתנו איזה מידה להמשיך בדרכיו.

כולנו צריכים כעת חיזוק, אנחנו מרגישים שהתייתמנו כעת מקדוש ד' שהיה בקרבינו, שזכינו על ידו לישועות שהיו דבר פשוט אצלו, הכל מכח התורה.

לפני כמה שנים הלכה בעולמה בירושלים אשה צעירה שהשאירה בית עם יתומים, הוא לא הכיר אותם, וכשסיפרתי לו אמר צריך לחזק אותם אבל אין בכוחותי לנסוע לירושלים, אמרתי לו מסתמא אם הראש ישיבה יכתוב זה חיזוק אותם, הוא אמר לי תבוא מחר ובנתיים אני יכתוב מכתב. באתי למחרת והביא לי את המכתב וביקש שאקרא לידו בקול ואומר לו האם אכן יכול לצאת מזה חיזוק.

וכך הוא כותב בתוך המכתב, (א.ה. הגאון רבי משה נתן קרא את המכתב בהדגשה של כל תיבה ובניגון מעורר)... הנה מאמינים אנו באמונה שלימה ונצחית כי הבורא יתברך שמו הוא אבינו כנאמר בפסוק בנים אתם לה' אלוקים, ובכל עת וזמן הוא אוהב אותנו אהבה שלימה יותר מאהבת אב לבניו, והוא יתברך בהנהגתו הוא אב הרחמים שכל הרחמים שיש בבריאה הם רק מכח רחמי שילו, וכל אשר יעשה לנו בניו הכל הוא רק לטוב, ולכן אף אם אנו לא נבין ונראה בחוש את הטובה הרי נאמין ונבטח עליו [כמו שכתב זאת הרמב"ן דברים י"ד א'].

רבותי! אני משנן לעצמי את המילים שרבינו כתב וכל אשר יעשה לנו בניו הכל הוא רק לטוב!!! הוא הביא חומש עם רמב"ן מהארון וביקש ממני: תפתח את הרמב"ן ונלמד בפנים ונראה אם כתבתני טוב....

וממשיך וז"ל: ואף כשאנו רואים את עומק דינו של הקב"ה איך שמדקדק עם יראיו, אף בשעה זו שבאה עלינו הגזירה הקשה הזאת ונדמה לנו שכל התפילות והחיזוקים שהתפללו ועשו לזכותה, לרפואתה, בשנות המחלה, לא הועילו לשנות את הגור דין. הרי עלינו להבין שהכל בחשבון לטובתנו אלא שהחשבון הזה הוא ממוסר מידעתנו והוא כמוס ונסתר מה שאין אנו יכולים לדעת ולהבין אותו. הידיעה והאמונה הזו נתן לכם את הכוח להמשיך לייך בדרכים הטובים....

ואחר כך הוא כותב דבר מבהיל. רבותי, תראו דבר מבהיל.

אנחנו יודעים שיש מושג לעשות לעילוי נשמות, כמו שכותב רבינו בצוואתו ורצה שנעשה לעילוי נשמותו שנלמד משניות, תלמודו טהרות, תלמודו זרעים ותעשו מעשי צדקה והסד. ורק תעברו ליד ביתי וזה זכות גדול לנשמתו ויש בזה עניני קדושה וטהרה, ויהיה זכות שתראו מה זה מיעוט חיי המותרות, איי, מי שהכיר את הבית ידע מה זה חיי המותרות. לא היה שום כלום. ומי שראה את הראש ישיבה אוכל ראה מה זה מיעוט חיי המותרות. אבל תראו מה שכותב כאן איזה חידוש, איזה זכויות אפשר לעשות לעילוי נשמת בקבלת הדין באהבה. וז"ל: ...כל הנהגה טובה במידות טובות, ובצניעות, תוספי לה זכות שם בעולם הבא. וכן מה שתתחזקו לקבל את הדין באהבה, הכל יהיה לטובתה שם. והיא תשמח בכל דבר כזה....

יש דינים קשים, הרבה סבל בעולם, הוא היה אומר אני פוגש כל כך הרבה יהודים וכל אחד יש לו איזה סבל וצרה רח"ל, הוא אמר לי פעם אני האדם המאושר, וזה מה שכותב מה שתתחזקו לקבל את הדין באהבה הכל יהיה לטובתה!.

אין אומרים אלא דבריו של מת. הם הם דבריו.

אני צריך לבקש מחילה שאני עומד כאן, כי אני לא ראוי לעמוד לדבר כאן ובפרט על מור"ר קדוש ד', אבל ביקשו והרגשתי שאפשר שזה רצונו שיהיה חיזוק ותועלת מלימוד דרכיו. אם יהיה איזה תועלת מהדברים שאמרת יהיה זה לזכותו ולע"נ, להתחזק בלימוד התורה ובפרט בימי שישי ושב"ק, נתחזק ביראת שמים טהורה בהצנע לכת עם אלוקיך, זה מה שדרש מאתנו כל החיים.

אסיים בדברי השל"ה הקדוש ששואל למה בברכת התורה לא אומרים נתן התורה בלשון עבר ולמה אומרים נתן בלשון הווה, אומר השל"ה הקדוש אגלה לך סוד כמזכיר מה שכתוב בעומק ברכה הזאת, הפסוק אומר ד' דיבר אל כל קהלכם קול גדול ולא יסף. אומרים הז"ל לא יסף – לא פסק. והשאלה היא הרי בהר סיני זה פסק, אלא אומר השל"ה הקדוש, זה טעות כי האמת שהקול לא פסק כי הקב"ה שתל בכל דור את חכמי הדור שימשיכו את הקול של הר סיני, איזה קול? קול ד' בכח קול ד' בהדר. זה הסוד כמזכיר.

רבותי! בדור הזה, בתקופה הזו, זכינו לראות את הראש ישיבה בענוות חן שלו, אבל כשהיה צריך זה היה קול ד' בכח הוא לחם בקול ד' בכח, לא פחד מכלום, לא היה לו שום חשבונות, על מה הוא לחם ומסר את נפשו, על טהרת החינוך של חינוך הבנים והבנות, על תורה בטהרה, על זה הוא לחם במסירות עד הסוף בקול ד' בכח. אבל כשהיה צריך להעמיד תלמידים באיזה חביבות היה קול ד' בהדר, זה נתן התורה.

הציבור פה לא צריכים שאני יטיף מוסר אבל אני אומר רק מה שרצה שיאמרו. אם נזכה להמשיך את הדרך הזאת, הדרך הצנועה, הדרך הקדושה, הדרך הטהורה, ולהנחיל לדורות הבאים, לדעת ולספר לדורות הבאים, כי תיכף יהיה דור שלא ראה ולא ידע, שידעו שיש מושגים אחרים, מושגים של עמל התורה, מושגים של טהרה וקדושה, טהרת המידות, אם נצליח בזה הרי בזה אני אזכה לעשות איזה נח"ר לנשמתו הטהורה של מור"ר.

אני רוצה כאן בהזדמנות זו להודות בקהל עם ליד"ג שנמצא כאן עמנו שנהג בי עין טובה כל השנים ונתן לי הזכות להיכנס למור"ר תמידין כסדרן ולזכות ליהנות מאורו הגדול ולינוק מהחכמה של הרביה הגדול, הקב"ה יעזור שכמו שבחיי הראש ישיבה זכה לשמשו כך לאחר מותו ימשיך להעלות את זכרו הטהור תמיד.

הקב"ה יעזור שנזכה שימליץ טוב בעדינו, ובמיוחד למקום הקדוש הזה שהיה כ"כ קרוב לליבו והתעניין תמיד על כל ההתנהלות כאן, ודאג לכל יחיד ויחיד, ובפרט ראש הכולל כאן הגר"ע פויפר שליט"א שקירבו והיבק אותנו בשתי ימים. הקב"ה יעזור שעד אשר נזכה לראות את פניו המאירים וזורחים כמו שכותב הרמב"ן בהספדו על רבינו יונה, אחת היא נחמתו עת אשר אזכה לראות את אור פניך המאירים. שנזכה כולנו לראות בתחיית המתים במהרה בימינו ובא לציון גואל.

הוראות והדרכות

לאחר הקמת דגל התורה לפני כשלושים שנה, היה ערעור על תוצאות הבחירות ופסלו שני קלפיות אחת בבני ברק - זכרון מאיר והשניה בר"ג, וקבעו לערוך באותם קלפיות בחירות חוזרות, הבחירות החוזרות התקיימו בתחילת חודש אייר תשנ"א. והיו בין נציגי דגל התורה הרב משה גפני שליט"א לבין נציגי מפלגה חילונית בשם התחיה. רבינו פעל באותם ימים בקרב המצביעים בקלפי שהיו מתושבי רחוב בית שמאי והסביבה, שיצביעו עבור מועמד דגל התורה. בין הפעולות המגוונות נשאר בידינו העתק מהמכתב דלהלן שכתב לאחד ממקורביו ז"ל שהשתייך לאחד החסידיות המפורסמות שבידוע באותם ימים היה פילוג בין אגודת ישראל לדגל התורה, ולכן היה חשש שיצביע למועמד החילוני ר"ל, או שיימנע מלהצביע. וז"ל חלק מהמכתב:

...ואחרי ידיעה זו הרי הוא פשוט מאוד שהוא חייב לקדש שם שמים ברבים, והמונע עצמו בכלל מלהחזיר אינו נקרא שהוא שולל עצמו לכד אלא בזה הוא נתן אפשרות בעד הנציג החילוני ונעשה שותף לד"ע. ואוי לאזנים שכך שומעות נגד בבתי פוניבו אחד שפרק מעצמו פחד השי"ת, ש, פחד של שכר ועונש מתוך שנאה לת"ח שאינם כפופים לדעות שהם נגד דעת תורה, ומפיץ עזרות בעד הנציג החילוני ר"ל ד' ישמור אותנו מכל אלו.

בטוהני שדברים אלו היוצאים מלב נשבר על שבר הכלל ישראל שנשלים בעוון שנאת חנם ושנאת הבויה"ש, ובטוהני שיקיים מעלת כבודו והרבנית מצות קידוש ש"ש ויבחר בעד הנציג של דגל התורה ואולי גם להיות ממזכיר הרבים להשפיע על עוד כאלו.

בחסדי שמים גבר אז נציגי דגל התורה על הנציג החילוני, אולם היו 59 איש בתוך שכונת זכרון מאיר שהצביעו בעד הנציג החילוני. רבינו כאב מאוד את החילול ד' הנורא בפרסיה ועל אף שהרי נציגי דגל התורה נבחר ולא היה בזה כבר שום נפ"מ למעשה, הוא לא ראה בזה ענין של נציגי יותר או פחות אלא ענין של כבוד שמים.

במוצאי שב"ק לאחר הבחירות ערכו מסיבת הודיה באולמי וגשל, הגאון רבי יאיר ישראלי זצ"ל (תלמיד הביב לרבינו, שהיה דמות מופת בג' עמודי עולם, תורה, עבודה וגמ"ח. ואהב את תלמידיו אהבת נפש ומסר נפשו עליהם. ולמגינת כל לב נלב"ע זה עתה ביום שב"ק י"ח חשוון) נכנס לרבינו ואמר שהיה ובעת נערכת מסיבה באולם וגשל הוא מבקש מרבינו לבוא להשתתף ולומר כמה מילים במבט של תורה כפי שראוי לתנועת דגל התורה, רבינו יצא עמו ונסע עם המכונית שהמתנה להג"ר יאיר זצ"ל, מיד כשהגיע רבינו לאולם נתכבד לשאת דברים. הוא פתח את דבריו בדברי הגמ' במגילה י"א, עה"פ לא מאסתים ולא געלתים כו' שהעמדתם להם בית רבי וחכמי הדורות, וזה ההודאה שלנו שאנחנו צריכים להודות על כך שהקב"ה לא עזבנו וגם בגלות החשוכה של ימינו העמיד לנו חכמי וגדולי הדור. בהמשך פתח רבינו בקולות שבר, זעקה ומחאה, בדברים חוצבים להבות אש, על חילול ש"ש, איך ש 59 איש תושבים חרדים, שמתוך שנאת ת"ח היוקדת בהם, העיזו להצביע למועמד החילוני, והרימו יד בד' ובתורתו בפרסיה, ואין פוצה פה ומצפצף, והרי הם שייכים לקהילות נכבדות. איך לא מפחדים מהשי"ת?! איך לא מפחדים מיום הדין?! אולם וגשל שהיה מפה לפה בכל המבואות, הפך באותם רגעים לדממת קודש, כאשר חרדה וצמרמורת עוברת בין כל הנאספים לחזות איך איש קדוש וטהור בוכה על חילול שם שמים. רבים מהמשתתפים באותו המעמד אומרים, שעד היום מהדהדים באזניהם הקולות - קול ד' בכח קנאת ד' צבקות אמיתית ללא כחל וללא שרק.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624

הגליון מוקדש להצלחת
גונן הן משיח בן ציונה
אלי בן פורטון דליה

גליון קפ"ז, פ' וישלח
מ"ז כסלו ה'תשע"ט
רמת - השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אלכסטיין זוקללה"ה

מפני שהוא רוצה להרגיש איך זה לאוכלו, אבל לא מסתבר שדינו יהיה תלוי במחלוקת אם יש בגידין בנותן טעם

האם מחמת רוח ממון או עצלות נחשב 'לתיאבון'

יש לדון באדם שקנה בשר לא מנוקר, ולמעשה אין לו שום הנאה מגיד הנשה ומצדו לא אכפת לו שלא יהיה כאן גיד הנשה, רק שהוא מתעצל לנקרו או להוציא הוצאות על זה ולכן אוכלו כמזיד עם גיד הנשה שבו, האם הוא מוגדר כעובר להכעיס או לתיאבון. מצד אחד הוא מרויח כסף או זמן וזה דומה לתיאבון, אבל מצד שני זו רק הנאה צדדית דהרי מעצם אכילת האיסור אין לו שום הנאה.

הנה החפץ חיים בפתיחה בלאו השישי כתב: "ועובר נמי המספר והמקבל בלאו דלא תחללו את שם קדשי, אחרי שאין בזה תאוה ולא הנאה גשמית שעי"ז יתגבר יצרו עליו, על כן נחשב העוון הזה כמרד ופריקת עול מלכות שמים בעלמא ומחלל שם שמים בזה".

הביא מקורו בכאר מיים חיים ממה שכתב הרמב"ם² וז"ל: "והחלק השני הכולל גם כן שיעשה אדם עבירה אין תאוה בה ולא הנאה אבל יכוין בפעולתו המרד ופריקת עול מלכות שמים הנה זה גם כן מחלל שם שמים ולוקה. ולפיכך אמר (קדושים יט) 'ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלקיך', כי זה מכוין להכעיס בזה הענין ואין הנאה גשמית בזה".

לדעת החינוך והרמב"ם ג"כ נחשב מחלל שם שמים

וכתב על זה החפץ חיים שפירושו שהוא כמכוין להכעיס בזה הענין כיון שאין לו הנאה גשמית בזה, וכ"כ החינוך בהעתיקו דברי הרמב"ם, ומשמע מדבריהם שאפילו אם מרויח ממון ע"י האיסור אעפ"כ נקרא מחלל שם שמים כיון שאין לו הנאה גשמית מזה הענין, וכן מוכח מדהביא הרמב"ם לזה ראייה מהכתוב "ולא תשבעו וכו'", והרי שם יש הנאת ממון ע"י כפירתו ואעפ"כ נחשב כמחלל ה', וק"ו בלשון הרע שאין בו שום הנאה גשמית כמבואר בתענית דף ח' שודאי נקרא מחלל את ה' (ע"כ מהחפץ חיים).

ובודאי בתשובה לחוד מתכפר, דשוגג אינו ככלל ד' חלוקי כפרה ויתבאר אי"ה לקמן. אך אם עבר כמזיד דינו ג"כ כמו בעובר על לאו, דתשובה תולה ויוה"כ מכפר, ע"י ר"מ פ"א מה' תשובה".

אך אפשר לומר כיון דאין בגידין בנותן טעם² והוא אוכל כמזיד יש לו עוון חילול ה', כנראה ברמב"ם³ דכל העובר עבירה בשאט נפש להכעיס הרי זה מחלל את השם וכו'. ואף על פי שמבואר בדבריו תיבת 'להכעיס' מ"מ לאו דוקא, רק בעבירה דיש לו הנאה עשה מחמת תאות נפשו ולא הוי חילול ה', אבל באין לו הנאה סתמא הוי כמו להכעיס⁴, אם כן הוי חילול ה' שאין לו הנאה באכילת גיד והוי להכעיס כמו אכל פרעוש ע"ש בסוגיא. אך פעם ראשון יכול לומר דטעם איסור בעי למיטעם אבל פעם שני לא שייך זה והוי ליה להכעיס והוא חילול השם ובחילול השם אין תשובה ויוה"כ מכפרין, רק תשובה ויוה"כ תולין ומיתה ממרקת ע"ש ויש לפלפל בזה ואי"ה בכל מצוה ארמוז קצת", עכ"ל.

נמצא אם כן שלדעת המנחת חינוך דינו של האוכל גיד הנשה כמזיד תלוי בסוגיא של אין בגידין בנותן טעם⁵ שאם יש בו טעם הרי נחשב לעובר בתיאבון ויש לו כפרה בתשובה ככל לאו דאורייתא שיוה"כ מכפר עם התשובה, אבל אם אין בו טעם נחשב להכעיס ואעפ"כ שלא כיון ממש להכעיס מכל מקום חילל את ה' ולא סגי בכפרת יוה"כ על זה.

אמנם לדידי צ"ע, דהרי ענין זה שדנה הגמ' אם יש בגידין בנותן טעם לא הוי מחלוקת במציאות, אלא שטעם חלש וקיוהא בעלמא אית ביה, רק נחלקו הדעות האם טעם כזה מוגדר לענין איסורים לטעם גמור או לא⁶, אבל כשהגדון הוא אם מי שאוכלו עשה זאת לתיאבון או להכעיס, ודאי שאין העבריין הזה מחשב בשעת מעשה את סוגיות הגמ' ומחליט שדעתו כאחת הדעות ולכן הוא אוכל, שהוא יכול להיות עם הארץ גמור רק שהוא אוכל מכיון שיש לו את הסיבות שלו לאכול, או מפני שהטעם החלש של הגיד נעים לו, או

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אלכסטיין זוקללה"ה

איסור גיד הנשה

ליל ש"ק פ' וישלח תשע"ד

מתוך החוברת 'שיעורי ליל שבת'

וינתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: ויבא כי לא יכל לו ויצע כפף ירכו ותקע פף ירד יעקב בהאבקו עמו (לב, כה)

בפרשת השבוע אנו לומדים על איסור גיד הנשה. כתוב שהמלאך נגע בכף ירך יעקב ועל כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, ואיסור זה נאמר לדורות כמבואר בחז"ל¹.

והנה האיסור הזה של גיד הנשה מצוי מאוד גם בזמננו, שכן ישנם מקומות רבים שמוכרים בשר ולא יודעים שצריך הכשר גם על הניקור. הייתי פעם בשוק הכרמל בחנות אחת שמוכרת בשר משחיטה מהודרת, אבל על החנות עצמה לא היה הכשר, ואנשים שקונים שם לא מעלים על דעתם שיש איזה בעיה של גיד הנשה או של חלב ונכשלים ח"ו.

והנה בחו"ל לא נהגו לנקר בדרך כלל, אלא שאת כל החלק האחורי של הבהמה מכרו לגוים, והשתמשו רק בחלק הקידמי שאין בו גיד הנשה וחלב כלל. אמנם לאחר שנגזרו גזרות בפולין והשילטונות הטילו מכסות מצומצמות על השחיטה, נאלצו שוב לנהוג בניקור, רק כיון שלא היו שם בקיאים בניקור, שלחו ללודז' ולקובנא שם נהגו תמיד בניקור, והעבירו 'קורסים' מיוחדים למנקרים.

מתי נחשב לעובר להכעיס

כתב המנחת חינוך במצוה ג' וז"ל²: "והנה אם עבר עבירה זו בשוגג מתכפר לו בתשובה ככל הלאוין שאין בהם חטאות ואשמות,

² חולין פ"ט ע"ב

³ רמב"ם פ"ד מה' יסוה"ת ה"י

⁴ ע"י הוריות י"א וע"ז כ"ו ע"ב ובתוס' שם

⁵ פסחים כ"ב ע"ב, חולין פ"ט ע"ב

⁶ ע"י פליתי סימן צ"ט סק"א

¹ חולין ק"א ע"ב

² בספר 'בעקבי מנח"ח' (עמ' סו) כתב רבינו שזה מצוי מאוד בהכשרים הלא מהודרים שאינם מוקדקים בניקור.

³ רמב"ם, ספר המצוות, מצות ל"ט ס"ג

העתידה

אולם, אמר רבי אליהו לאפיאן זצ"ל שאנו מבקשים 'ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים', שאמנם הבטיחנו שתשוב השכינה לציון, אך מי הבטיח לכל אחד מאיתנו באופן אישי, ואנו מתפללים בדיוק כפי שהתפלל בזמנו יעקב אבינו שפחד שמא יהרג הוא וילדיו על ידי עשו הרשע, 'כי ירא אנכי'.

יעקב אבינו מפחד גם מן

האחווה

הקשה הבית הלוי שבפסוק כתוב 'הצילני גא מיד אחי מיד עשור', ולכאורה פשוט שעשוי אחיו של יעקב הוא, ולמה נצרך להוסיף אחר שאמר 'מיד אחי', גם את התיבות 'מיד עשירי'? וביאר הביה"ל שיעקב אבינו ירא משני דברים, האחד שמא יהרוג אותו בנשק ממשי, וכן שמא יהפך עשירי לחבירו הטוב ויפתה את הילדים במיני מתיקה וכסף, וכשהילדים יראו כמה הוא 'דוד טוב', הם יתקלקלו ויהיו כעשירי ולא כיעקב אביהם וממילא לא יהיה עם קדוש שיצא ממנו. מזה פחד יעקב אבינו ולכן התפלל על שני הדברים ורמז זאת כשאמר 'מיד אחי מיד עשירי'.

שואת גרמניה ושואת

אמריקה. אחי ועשו

גם בדרונו אנו חווים את הפחד משונאי ישראל, כן מצינו בהיטלר ימ"ש ששרף גופות. היה אחד שעשה חשבון שאילו היו יהודי אמריקה שומרים על יהדותם, הרי שכעת היו שם עוד ששה מליון יהודים נוספים על הקיימים. חלקם כידוע עזבו את התורה והתמזגו בין הגויים והרגישו בכך טוב מאוד, ואותה התקרבות אל הגויים, ממנה פחד יעקב אבינו. כך היה גם בארצות אחרות, כגרמניה, ששם נתן השלטון שוויון זכויות ליהודים ללמוד באוניברסיטה ובגימנסיה, ראו היהודים שמקבלים אותם ושהם מקבלים תעודות וכך התקרבו אליהם והתקלקלו. כמובן, היו שנלחמו בכך כהרש"ר הירש זצ"ל, ואותם אלו שהתקרבו לגויים והתקלקלו עוד לפני שהיטלר ימ"ש השמיד את היהודים, הם השמידו את עצמם.

אתחלתא דגאולתא או חבלי

משיח

יהי רצון שהקב"ה יקיים את הבטחתו, אנו חיים בתקופת חבלי משיח, שעליה התבטא הגר"ח מבריסק עוד כשהקימו את התנועה 'לבניית עם ישראל וארץ ישראל' שדבר זה הוא בוודאי בכלל 'חבלי משיח'.²¹ אנו נצטל מחבלי משיח על ידי לימוד התורה, שזו השמירה הטובה ביותר, ונזכה לגאולה השלימה.

מעשיו והתפלל תפילה מיוחדת 'הצילני גא מיד אחי, מיד עשירי כי ירא אנכי אותך'

ומקשה הגמרא, ממה פחד יעקב אבינו, הלא כבר לפני עשרים שנה הבטיחו השם יתברך "וְשָׁמְרְתִּיךָ כְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךָ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעְזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ". הובטח לו אם כן שיחזור בשלום לארץ ישראל, וכאן, אף על פי כן רואים שיעקב אבינו מפחד 'פן יבוא והכני אם על בני', מדוע?

יעקב אבינו פחד שמא יגרום

החטא

אלא שאומרת הגמרא²² שיעקב פחד "שמא יגרום החטא" שהרי הצדיקים אינם בטוחים ואפילו כשישנה הבטחה וזאת משום ש"שמא יגרום החטא". וצריך להבין כל זאת שהרי נשבע הקב"ה לאברהם אבינו ואמר לו "כי ביצחק יקרא לך זרע" ושמייעקב יצא העם ולא מעשו הרשע, והבטחה זו כוללת גם את הטוב הגדול של ימות המשיח, ומדוע מפחד יעקב?

ביאור הספורנו כחשש יעקב

אבינו

מבאר הספורנו שיעקב אבינו ידע שעם ישראל ישאר באחד משני האופנים, או שהוא יהרג וישאר אחד מבניו, וממנו יצא עם ישראל, או שעשו יהרוג את האם והבנים ויעקב עצמו ישאר בחיים ויתחתן שוב עם אשה אחרת וממשפחה זו יקום ויצמח עם ישראל. ועל זה אמר יעקב אבינו, האם אלו חיים טובים שנהרגים הבנים והאמהות? ופחד על זה שמא יגרום החטא, וממילא נמצאנו למדים שמה שיעקב אבינו פחד, אינו נוגד את השבועה שעם ישראל יהיה קיים. כך שמעתי לבאר מרבי אליהו לאפיאן זצ"ל.

כיצד תבנה ירושלים. ברחמים

או בדין

אנו מצפים לגאולה השלמה אחר גלות כל כך ארוכה, ובטוחים אנו שזה יקרה, שנאמר "צִיּוֹן כְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשִׁבְיָהּ כְּצִדְקָה"²³ ובוודאי שכל הטוב שהבטיחו הנביאים חייב יהיה להתקיים. משום כן להגר"א מוילנא ישנן שתי גרסאות כיצד לומר בברכת המזון, האם לומר 'בונה ירושלים' או לומר 'בונה ברחמי ירושלים'. מי שאומר 'בונה ירושלים', הבנייה תהיה ללא הרחמים, אלא שתבנה ירושלים מצד מידת הדין, ומי שגורס 'בונה ברחמי ירושלים' גם כן איננו טועה, שסובר שבניין ירושלים יהיה עם רחמים רבים.

להתפלל להכלל בגאולה

והנה עצם דברי הרמב"ם צ"ע, מדוע באמת נחשב שעושה 'להכעיס' למרות שמרויח ממון. ואולי יש לפרש את הרמב"ם באופן אחר, שעצם השבועה נחשבת לחילול ה' כיון שמזכיר בה שם ה' לשקר, ואפילו בשבועה שאין בה שם ה' מבואר בפוסקים שהוא מדין ידות וכאילו הזכיר שם ה', וממילא אין מכאן ראייה לשאר עבירות שמרויח בהם ממון שיחשב חילול ה'.

גם הראיה שהביא הח"ח לענין לשון הרע

שאינו בו הנאה, יל"ע בזה שהרי אפילו מדיבורים בטלים בעלמא יש הנאה מיוחדת של יצר הרע כמבואר בגר"א על משלי, וכ"ש בלשון הרע שידוע גודל ההנאה שיש בזה. ויתכן שהנאה כזו שאינה הנאה גשמית, רק הנאה שיצר הרע גורם אותה (וכמ"ש הגר"א הנ"ל לענין דבורים בטלים), נחשבת לדעת הח"ח שאין בה הנאה של לתיאבון אלא כמו להכעיס, וממילא יש בזה חילול ה'.

וא"כ לענין מה ששאלנו במי שאינו מנקר

את גיד הנשה כדי להרויח ממון, לדעת הח"ח לכאורה יחשב כעובר להכעיס (ולפי המנח"ח דוקא לדעה שאין בו בנותן טעם), אבל למה שביארנו אכתי נחשב כעובר לתיאבון בלבד.

והנה לצערנו עברנו בעת האחרונה תקופה

שרבים נכשלו בה באיסורי לשון הרע, וצריך לחזור בתשובה על זה ולהתחזק להבא, וכמבואר בספרים שדוקא מתוך הנפילה אפשר לעלות יותר, והקב"ה ירחם עלינו ויסלח לכל עווננו אכ"ר.

עפ"י כתבי הרב משה חליוה שליט"א

"הצילני גא מיד אחי מיד עשור פי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני אם על פנים" (לב, יב)

יעקב יוצא מבית לבן - ויעקב הלך לדרך ובניפגעו בו מלאפי אלהים²⁴. פגישת המלאכים הגו סימן טוב מאוד עבור יעקב שזהו סימן שיש עליו שמירה. אח"כ ירא יעקב מאוד

²¹ במקו"א אמר מו"ר זצ"ל בשמו של הגר"ח שהיה מי שטען שזו אתחלתא דגאולתא, ואמר שאינו יודע אם כן אם לאו אך וודאי לו שזה בבחינת 'חבלי משיח' (נ.ש.).

²² בראשית כח, טו
²³ ברכות ד', ע"א
²⁴ ישעיה א', כו

דברי אמת

מאמרי היזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 111 ■ וישלח

הנהגות יעקב בפגישתו עם עשיו – הוראה לדורות

ההנהגה בגלות - הכנעה

מהרמב"ן רואים שסובר שהתנהלותו של יעקב אל מול עשיו היא בבחינת הוראה לדורות. שהרמב"ן כותב, שפרשה זו נכתבה ללמדנו שיעקב לא בטח על צדקתו אלא השתדל בהצלה בכל יכולתו, "ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לדורון, לתפילה, ולהצלה כדרך המלחמה לברוח ולהנצל. וכבר ראו רבותנו הרמז הזה מן הפרשה הזאת".

וכך גם אומר ה'ספורנו' על הכתוב (פסוק ד'): "וירץ עשיו לקראתו ויחבקוהו" - "נהפך לבו כמו רגע בהכנעותיו של יעקב". ומוסיף הספורנו, שאילו נהגו כן ברינוני בית שני לא היה נחרב בית מקדשנו!

גם בתקופת השואה התקבלו עדויות, שכאשר שמע ראש הצוררים ימ"ש את ההחלטה השחצנית של ההנהגה החילונית, להטיל חרם כלכלי על גרמניה, נתקף הצורר בטירוף והחל לצרוח שהוא ישמיד את העם היהודי.

גם בימינו שלדאבוננו עדין אנו נמצאים בגלות קשה אצל יהודים שר"ח"ל אינם שומרי מצוות, ראינו אצל רבותינו גדולי ישראל שהקב"ה ברחמיו שתלן בכל דוד ודוד, שהנהגתם ביחס לשלטון הייתה בדרך של הכנעה, וחששו מהתגרות מסוכנת בשלטון. וכאמור בדברי הרמב"ן והספורנו הנהגה זו כבר נמסרה לנו מיעקב אבינו כהוראה לדורות.

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשיו אחיו ארצה שעיר שדה אדום... כה תאמרן לאדוני לעשיו כה אמר עבדך יעקב וגו' (ל"ב, ד, ה). הנה, מהדברים שביקש יעקב מהשלוחים למסור לעשיו, ומהנהגתו של יעקב בפגישתו עמו, רואים שיעקב נהג עם עשיו באופן של הכנעה, והרעיף עליו כבוד רב.

הרמב"ן מבאר, שיעקב נהג כך משום שסבר שעל ידי שיראה לעשיו שהוא מתעלם ממכירת הבכורה וממשיך לכבד אותו כמו שמכבדים אח בכור, תוסר הסיבה לשנאתו של עשיו כלפיו. וז"ל: "ודע שהכבוד שהיה יעקב עושה לאחיו כשכינה את עשו "אדוני", ואת עצמו "עבדך", משום שהמנהג שהצעיר מכבד את אחיו הבכור כאילו הוא אביו, כמו שרמזה לנו התורה "כבד את" - לרבות אחיך הגדול. והנה יעקב לקח את בכורתו ועשו שטם אותו בגלל זה, ועתה היה מראה לו כאילו אין המכירה ההיא אצלו כלום וכי הוא נוהג בו בכבוד, להוציא את המשטמה מליבו".

המדרש רבה' (פרשה ע"ה) מספר, שרבינו הקדוש אמר לר' אפס שיכתוב בשמו אגרת לאנטונינוס. הלך ר' אפס וכתב: "מן יהודה נשיאה למון מלכא אנטונינוס". כשראה רבי את לשון האיגרת קם וקרע אותה, ואמר לר' אפס שיכתוב באיגרת: "מן יהודה עבדך למון מלכא אנטונינוס". אמר לו ר' אפס לרבינו הקדוש, מפני מה אתה מבוזה על כבודך? השיב לו רבינו: "וכי טוב אני מסבי? לא כך אמר יעקב לעשיו: "כה אמר עבדך יעקב"? הרי לנו, שרבינו הקדוש למד הלכה למעשה מדבריו אלו של יעקב. עוד מביא המדרש (פרשה ע"ח) שלפני כל פגישה של רבינו הקדוש עם מלכות רומי, היה רבי מעיין בפרשה זו, ופעם אחת לא עיין ואירעה לו תקלה

שלטון ה'ערב רב' בתקופת עקבתא דמשיחא

מצבם השפל של התלמידי חכמים - מקרב את הגאולה

הגה"ק ר' אלחנן וסרמון הי"ד ב'קובץ מאמרים' (במאמר 'אומר אני מעשי למלך'), מרחיב בענין זה, ומביא מדברי הזוהר הקדוש, שהחכמים ואנשי החיל ויראי חטא יהיו שרוים בצער וביגון, ויחשבו ככלבים. וכן כתוב במשנה בסוטה (מ"ט), ש"בעקבתא דמשיחא חכמת הסופרים תסרח" - שיסתכלו על ת"ח כעל כלב סרוח. ואמנם, משה רבינו ע"ה קיבל את הערב-רב, משום שחשב שבאו להתגייר, אך למעשה כל הצרות שבאו על ישראל נגרמו מהם.

אכן, מציאות זו שהערב רב בראש ולעומתם התלמידי חכמים מושפלים עד עפר - מקרבת את הגאולה, משום שכאשר תלמידי חכמים דבקים בקב"ה ובתורה גם כאשר לא זו בלבד שאין מכבדים אותם על כך אלא אף משפילים ורודפים אותם על דבקותם - מציאות זו מגדילה לאין שיעור את מעלת דבקותם בתורה, ומקרבת את הגאולה. וזו היתה עצתו של יעקב אבינו לקרב את הגאולה.

והדברים רמוזים בדברי יעקב לעשיו: "עם לבן גרתי" - ופירשו חז"ל: "ותר"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשי הרעים" - ורמז לו בזה, שבזכות שיעמדו בניו בצדקתם ולא ילכו אחרי המנהיגים הרשעים, יזכו להגאל מהגלות.

וישם את השפחות וילדיהן ראשונים ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים (לב, כ). הגר"א ב'אבן שלמה' (פרק 'חבלי משיח') אומר, שבפסוק זה מרומז מצבו של עם ישראל בתקופת עקבתא דמשיחא.

ובהקדם, יש לדעת שהערב-רב שנסתפחו לישראל ביציאת מצרים, דבוקים מאוד בישראל, ואי אפשר להפרידם רק על ידי קושי גלות. ויש ה' מיני ערב רב, והגרועים שבהם נקראים עמלקים, והם ראשי ישראל בגלות, וכל עזי הפנים ורשעים שבדור הם מגלגול נשמתם של הערב רב, ובגללם מתארכת הגלות.

וזה מרומז במה שכתוב: "וישם את השפחות וילדיהן ראשונה" - רמז על ה'ערב-רב', שעתידיים עזי פנים ורשעים שבדור, אשר הם מגלגול נשמתם של הערב-רב, להתמנות להיות ראשי ישראל ומנהיגיו. והערב-רב גרועים מהגויים, לפי שישאל נמשכים אחריהם, שרואים שהשעה משחקת להם.

"ואת לאה וילדיה אחרונים" - הם עמי הארץ הטובים (מצד עצמם), הכפופים תחת הערב רב ונגררים אחריהם. "ואת רחל ואת יוסף אחרונים" - אלו התלמידי חכמים, שהם יהיו שפלים מכלם.

יחסם של צדיקים לממון ולאיבוד זמן

אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו

מאידך, מהחשיבות שבשמירת ממונו, צריך ללמוד קל וחומר, על חשיבותו של שמירת הזמן. ישנו שיר של קדמונים, המובא באגרות חזון איש' (חלק ב' איגרת מ"ה): "אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו. דמיו אינם עוזרים וימיו אינם חוזרים.

בארצות הברית רווחת אמירה ידועה: "זמן זה כסף" - אמירה שבאה לבטא את הנימוק לערכו של הזמן, משום שניצול הזמן מאפשר להרויח כסף. כמה עיוות מונח בהשקפה אווילית זו, המעמידה את הממון בראש סולם החשיבות, והופכת את הזמן, שהוא האוצר היקר ביותר העומד לרשותנו, לאמצעי לצבירת ממון.

רבנו החפץ חיים היה אומר ההיפך הגמור, שכסף הוא זמן, כלומר שהשגת כסף מצריכה השקעה של זמן, שאפשר היה לנצל ללימוד תורה ולהשגת קנייני נצח.

הרב פוניבז' הגר"י כהנמן זצ"ל סיפר, שלחפץ חיים היה צער על ספר תורני שרכש ולא היה בטוח בנחיצותו, משום שאת הזמן שהיה דרוש להשגת הכסף לצורך קניית הספר, היה יכול להקדיש ללימוד תורה.

מסופר על המשגיח מפוניבז' רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שבעת היותו נער צעיר היה עובד בכל השבוע כדי לפרנס את אמו שהייתה אלמנה, ופעם ביום ישיב נכנס לבית מרחץ ב'ורשה' לרחוץ לכבוד שבת, ובמהלך שהותו שם נגנבו ממנו כל המעות שהרויח באותו שבוע.

אירוע זה הביא את רבי יחזקאל להתבונן, שאם עמל של שבוע שלם עלול לרדת לטמיון ברגע אחד, אזי עדיף להשקיע את הזמן בקנייני נצח, שהדרך להשגתם פתוחה בפני כל אחד ואחד, ואין שום אפשרות ליטלם ממי שזכה בהם. מכיון שכך, עזב את 'ורשה', ונסע לקלם, בכדי להתמסר בכל ישותו לתורה ועבודת ה'.

בנו של הסבא מקלם עשה פעם עסקה גדולה והרויח ממון רב, אלא שלבסוף המטבע שקיבל עבור העסקה יצאו מהמחזור, וכל רווחיו ירדו לטמיון. במשך יומיים הוא חש עצבות מסוימת, אך לאחר מכן הוא למד מכך מוסר, שאדם עלול לבוא לעולם האמת עם מחשבה שיש באמתחתו רוב מצוות, אך כשמיגיע לשם אומרים לו שהמצוות שעשה, כביכול יצאו מהמחזור, דהיינו, חלקם נלקחו ממנו מחמת שדיבר לשון הרע, וחלקם עשויות למחצה לשלוש ולרביע, אם זה מחמת שהעשייה עצמה לקתה בחסר, ואם מחמת שלא עשה המצוה (לעבדך באמת) בכונה הראויה.

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (לב, כה). מדוע יעקב נותר לבדו? רש"י על אתר מביא את דברי חז"ל (חולין צא.): "אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים. מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה - לפי שאין פושטין ידיהן בגזל".

בעניין זה, של שמירת יעקב על ממונו, מצינו דבר פלא: מחד, למרות עושרו המופלג יעקב נותר לבדו, ונכנס לפחד וחשש סכנה, בגלל שחס על פכים קטנים. ומאידך, חז"ל מספרים (מובא ברש"י פרק נ' פסוק ה'), שיעקב נטל את כל הכסף וזהב שהביא מבית לבן ואמר לעשיו, טול זה ומכור לי בעבורם את חלקך במערת המכפלה.

ואומר הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל ('משנת רבי אהרון' פרשת וישלח), ששני הנהגות אלו לא זו בלבד שאינן סותרות זו את זו, אלא ששניהן נובעות מאותו יסוד - מצדקותו של יעקב. וביאור הדברים, שזה ודאי שיעקב אבינו לא חס על פכים קטנים בגלל חמדת ממון, אלא משום שרצה להתרחק ככל יכולתו מנסיון של גזל [או מהוראות היתר מפוקפקות, שחסרון ממון גורם להתפתות להם], לפי שיסוד מוסד הוא בתורה: "ושמרתם את משמרת", ופרשו חז"ל (יבמות כ"א): "עשו משמרת למשמרת", לפיכך הצדיקים מרחיקים עצמם ככל יכולתם מן האיסור ומדברים המגדילים את הנסיון. נמצא, שמסירותו של יעקב למנוע הפסד של פכים קטנים הוא מעשה רוחני טהור, שנובע מזהירות יתירה מלהיכשל בעבירה.

ומאותה סיבה עצמה, מסר יעקב לעשיו את כל הכסף והזהב שהביא מבית לבן ולא חס על ממונו כלל, משום שהיה בזה עניין רוחני, שלא יהיה לעשיו חלק במערת המכפלה [ואולי היה בזה קיום ההלכה (סנהדרין מ"ז), שאין קוברין רשע אצל צדיק], והיה מוכן לבזבז ממון הרבה עבור כך.

זהירותם של חז"ל מהיזק ממנום

גם אצל חז"ל מצינו הנהגה זו, ששמרו את ממונם מהיזק. הגמ' במסכת חולין (צ"א) מביאה את דברי שמואל שאמר, שבעניין שמירת ממונו מהיזק הוא כחומץ בן יין לגבי אביו, כי אביו סייר בנכסיו פעמיים ביום, לשומרם מהיזק, בעוד שהוא מסייר בנכסיו רק פעם אחת ביום.

והגמ' ב'תענית' (כ"ג) מביאה, ששאלו את אבא חלקיה, מדוע כשהוא הולך במקום של קוצים ודרדרים הוא מגביה את בגדיו. השיב להם אבא חלקיה: "זה מעלה ארוכה [אם גופו יפצע מהקוצים, הגוף יעלה ארוכה], וזה [אם הבגד יקרע] אינו מעלה ארוכה".

מכתב מהרב ישראל זינגר שליט"א ידיד נעורים של המשגיח

לכבוד משפחת יפה, מיותר לציין את הזעזוע הגדול בשומעי על פטירתו של הגאון רבי דב.

...ברצותי להביא לידיעתכם את הקשר המיוחד שהיה לי עם המנוח זצ"ל, והתועלת המרובה שהייתה לי ממנו.

קשר זה בהיא לכך שעל ידו נתקרבתי למרון החזו"א זצ"ל, ומעשה שהיה כל היה: בתקופה מסוימת שהייתי בישיבת חברון נפלה רוחי מסיבות שונות וביניהם מפטירת אבי ז"ל, אז הרגשתי צורך עמוק לכתוב לר' דב זצ"ל בבחינת אישיחה וירווח לי, כתבתי לו מכתב שתיאר את מצבי, לאחר זמן קצר קבלתי מכתב ממרון החזו"א זצ"ל ובו היה כתוב ידידנו ר' דב הראני את מכתבך אלי, במכתבו כתב מרון שהוא מבקש שאבוא לביתו, כמובן שכך עשיתי, לאחר השיחה הראשונה אמר החזו"א שהוא מבקש שאבוא ללמוד בביתו (בבית הכנסת שבביתו) תקופה ארוכה למדתי בביתו של החזו"א והוא הרשה לי להכנס לחדרו בכל עת שארצה, אין צורך להסביר שבתקופה זו נהפכתי לאדם חדש, וזאת בזכותו של ר' ב.

ברצוני לספר לכם שמרון החזו"א אמר לי שר' דב יהיה המשגיח הגדול של הדור הבא אני ייחלתי כל השנים להגשמת החזון ואכן בסוף חיי נתקיימו דבריו כידוע....

החתם בצער ישראל זינגר

נפשו גחלים תלהט

גליון 208 וישלח תשע"ט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב צוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או למייל 1nafsho@gmail.com

דבר ה' ערסה

בהיותנו עוסקים בפרשיות בנין הכלל ישראל מוגש בזה החלק השני של המאמר אודות סוגית רחל ולאח, שמבאר פנימיות ענין האמהות. רבינו ז"ל מסיים המאמר במאן ילמדו כצד ללמוד פרשיות התורה, ביראת הרוממות. את המסקנות וההשלכות לעבודת הנפש מסוגיא זו ניסינו לתמצת כהבנתנו במאמר "להב מפיו תצא" ותן לחכם ויוסיף לקח.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעודו. על כן כל שגיה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

עומק סוגית רחל ולאח [עיני ישראל עמ' תקס"ט]

ענף ב' הצורך ברחל ולאח לבנין כלל ישראל

הניתוק בין דעת עליון לדעת תחתון – תוצאה של חטא עה"ד

נתבאר בענף א' [שנדפס שבוע שעבר] שכח הדעת הוא אשר משפיע על הולד ולכן רק ביעקב אבינו שהגיע לשלמות הדעת זכה שיצאו ממנו זרע שכולו קודש, י"ב השבטים. ובסיום המאמר נאמר שבכח הדעת יש ב' מדרגות, דעת עליון ודעת תחתון, והגיע יעקב אבינו לשלמות הגמורה בכח הדעת, שנתקשרו ב' הדעות יחד, ונשללה אפשרות הרע, גם מן הדעת תחתון, וע"כ בבנין השבטים ע"י כח הדעת, לא היה שום שמץ פסול. כלומר יש ב' חלקים בכח הדעת, דעת עליון האוחזת בדרכי היחוד, ושוללת את מציאות הרע לגמרי, ודעת תחתון האוחזת בדרכי המשפט היינו שיש קיום לרע על מנת להעמיד מקום לעבודת הבחירה [א.ה פירוש הדברים לערכנו שאדם יכול לגעת בדעתו במהלכים בהם נשלל הרע לגמרי, דוגמת ביום הכפורים שבו משיג בהירות נפלאה שאין עוד מלבדו וכל הרע כמאן דליתא, ויש באדם דעת תחתונה בה אדם מתחבר למציאות כפי שנראית לחושינו כנותנת מקום לרע והאדם נע ונד בין ב' בחינות אלו בדעתו ויתבאר יותר להלן]

עליו לדעת, שבאמת בראשית יצירת האדם, התאימו ב' מהלכים אלו מאוד, שאף הדעת תחתון היתה משוללת בעצמותה מן הרע, ופיתוי הרע בהסתתרו של הנחש היה רק חיצוני [א.ה עיין נפה"ח שער א' פ"ו בהגה ועיין ממ"א ח"ב עמ' 138 מה שביאר בזה], אבל מצד עצמו היה האדם משולל מן הרע, כי היו בעל "דעת טוב" בלבד, ורק לאחר החטא נעשה יודע טוב ורע, והיינו שחל ניתוק בין דעת עליון לדעת תחתון, ונאחז הרע בתוך מהלך ה"דעת תחתון" גופא. אחיזה זו בכח הדעת היא תפיסה בנקודה המרכזית של האדם, שהרי אמרו חז"ל על הדעת "הדעת כולא ביה", שעכשיו יש לאדם הכרה במציאות הרע, והרגשת שייכות אליו, ואין לו כבר את תפיסת היחוד, השולל את קיומו של הרע [א.ה זה נקרא שהרע נכנס לתוכו על ידי הכנסת זוהמת הנחש ולפני כן היה הרע מחוץ אליו כנ"ל מנפה"ח].

אחיזת הרע בקומת האדם בכח הדעת שבו [היינו שנאבדה ממנו ההכרה ביחודו ית'] הוציאה פירות בתולדותיו אשר בהם התפתחה אחיזת הרע הנ"ל. ולכן התגברה בהן פסולת של מינות ואפיקורסות בדור אנוש, ואח"כ בדור המבול, ובדור ההפלה, כי אחרי שהפסידו את הכרת היחוד, התפתח הרשע עד לכפירה ממש רח"ל.

עסקם של האבות והאמהות הק' היה לבנות את העולם מחדש, היינו להחזיר את המצב הקדום, לקשר בין היחוד העליון ליחוד התחתון. נבאר בעז"ה את עבודת האמהות בזה, ולשם כך עליו להקדים ביאור ענין מלכות שמים בבריאה.

שלמות דרכי הנהגתו ית' נתינה וקבלה זכר ונקבה

כל דרכי הנהגתו ית' מפורשות בויברך דוד לך ה' הגדולה וגו' [שואמרים בפסוק ז' עיין ברכות נ"ח]. ישנו חילוק יסודי בין ו' ההנהגות הראשונות המנויות שם - "לך ה' הגדולה והגבורה וגו' כי כל בשמים ובארץ", ובין ההנהגה הז' - "לך ה' הממלכה". ו' ההנהגות הראשונות הם ו' דרכי השפעת הנתינה השמימית מעילא לתתא, ואינם תלויים בתחתונים, אבל הנהגת המלכות עצם מהותה זקוקה לנבראים, והיא כביכול "מקבלת" מן הנבראים. הכיצד? ידוע מא' מקדמוני בעלי דקדוק, שהגדיר דשם מלוכה אינו חל אלא על הדומה לו, היינו כמו שאין אדם מולך אלא על בני אדם כמותו, אבל אינו נקרא מולך על בעלי חיים, אלא "מושל" עליהם, כן הוא הארי מלך בחיות, ושור מלך בבהמות, ונשר מלך בעופות, אך לא יתכן שארי ימלוך על עופות, או נשר על בהמות משום שאינם מהסוג שלו. ולפי"ז לכאורה אין למלכות שמים על מה לחול, אלא שבאמת האדם נברא בצלם אלקים, שיש בו איזה משל ומליצה רחוקה שדומה לבוראו

לפני שנראה כיצד מהלך חייהן מורה על הסוגיא במלכות שמים שמיצגות נקדים הקדמה נוספת. האדם בחיר הנבראים נבדל מכל ברואי מעלה ומטה בכך שנתנו לו את כח הבחירה. זהו שיא מעלתו יותר משרפי מעלה, כי כל הנבראים כולם - הן למעלה והן למטה - הם בבחינת "הכל בידי שמים", ורק האדם יצא כביכול מידי שמים, בבחינת "חוץ מיראת שמים" כי בבחירתו צריך להגיע לחיות תחת יראת שמים.

בספר עבודת הקודש להר"מ בן גבאי [חי בתקופת הגבול בין הראשונים והאחרונים] מבאר את תוקף רום מעלת הבחירה. כשם שאצל הקב"ה יש "רצון פשוט", שאינו תלוי בשום נברא זולתו, כן עשה הקב"ה את האדם בעל "רצון פשוט" כביכול, שרצונו הוא הקובע את דרכו, ואינו תלוי בזולתו. בנקודה זו נמצא שיא הדמיון שבין האדם לקונו, ואין לך הטבה גדולה מזו, שהעמידוהו במעלה נשגבה כזו, להיות דומה לקונו עד כדי כך.

ענין זה מתבטא במימרא דהש"ס (ברכות י"ז) "רצונינו לעשות רצונך, ומי מעבך שאור שבעיסה ושעבוד מלכותי". היינו ש"הרצון הפשוט" של האדם הוא באמת דבוק בקונו עד הסוף, שרוצה רק לעשות רצונו ולא זולת זה כלל, וזאת משום שהרצון של האדם דומה למהלכי היחוד של קונו, ששוללים את כל מציאות הרע כמשנ"ת, וע"כ אין שום נטיה לרע בעצם הרצון הפנימי. אבל הבחירה מורכבת באמת מב' חלקים. מלבד עצם "הרצון" לעשות טוב, [שהוא המקושר עם מהלכי היחוד כנ"ל], צריך גם להשתדל בעבודה "מעשית" לשמור משפטי ה' וחוקותיו, דבלא זה, מה לנו ולרצונו הטוב, ובחלק זה [המעשית] יש התערבות של הרע, המושך את האדם לעבור על רצון ה' ית', והוא מקום המשפט, ושמה הרשע, ומתנהגים בדרכי המשפט לשכר ולעונש.

ב' חלקים אלו שבעבודת הבחירה, הברה באמת ב' הנהגות שמתנהגים עם בני אדם. ההנהגה הרגילה היא בדרכי המשפט, מדה במדה, שכר מצוה ועונש עבירה, אבל לפעמים מתנהגים עם האדם במהלכי היחוד, שלא כפי מדתו, ומשום שעבודת הבחירה גופא, אחוזה גם בדרכי היחוד.

לאה אחוזה בדרכי היחוד

ב' דרכים הנ"ל בהנהגת השי"ת עם האדם, הא' דרכי היחוד למעלה מן המדה, והב' מדה במדה שכר מצוה ועונש עבירה, המה ב' הדרכים של ההנהגה עם לאה ועם רחל, דכבר יסדנו לעיל בשם הקדמונים ז"ל שרחל ולאה מייצגים את ב' הדרכים במלכות שמים, לאה היא הצלם למלכות שמים שעפ"י דרכי היחוד, שאינו תלוי בזולתו, ורחל היא הצלם למלכות שמים התלוי במעשי התחתונים, וע"כ היא עקרת הבית, כי עיקר מלכות שמים בעולמינו תלוי במעשי האדם, וממילא גם ההנהגה משמים עם רחל ולאה, היו בב' דרכים שונות. ההנהגה עם רחל היתה מדה במדה לפי מעשיה, וההנהגה עם לאה היתה למעלה מן המדה, באופן שיש בו ריח של הנהגת היחוד, וניתן כמה דוגמאות לכך.

ראשית, עצם כניסתה של לאה לבית יעקב, היתה שלא כפי בחירתו של יעקב כלל, שהתערבו משמים בכך, ובדרכי היחוד הנעלמים, נכנסה לביתו שלא מדעתו של יעקב. עוד זאת, שהרי

אחז"ל שהיו אומרים ב' בניו ליצחק וב' בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן, וע"ז היתה לאה בוכה שלא תיפול לידים של עשו, ולא היתה זאת אמירה בעלמא, אלא שכך היתה שורת הדין באמת, אלא שההנהגה עמה היתה למעלה מן המדה, וזכתה להתקבל אצל יעקב.

שנית בלידתו של יהודה, אמרה לאה "הפעם אודה את ה'" ופירש"י שהאמהות היו נביאות, וידעו שיעמיד יעקב י"ב שבטים מד' נשים, ומגיע לכל אחת ג' שבטים, ומה שקיבלה בן רביעי הוא יותר מחלקה, וע"כ "הפעם אודה את ה'", וראה במהר"ל (גבורות ה' הקדמה ג') בענין ה"הודאה", שאחז"ל [ברכות נ"א א'] "וההוד" זה נחלי ארנון, ופי' בזה"ל שהיו אמוריים נסתרים בהרים וכו', וכ"ז פעל השי"ת, וישראל לא ידעו עד שאמר ה' יתברך מי מודיע וכו' והם ראו ואמרו שירה, ודבר זה שעושה השם מבלי אשר ידע האדם, ע"ז חייבים אל השי"ת רב הודיה ושבח, מי שעושה טוב לאחר והמקבל לא ידע, ולפיכך נקרא דבר זה הוד ושבח אל השי"ת עכ"ל. היינו שענין ההודאה מתייחס בעיקרו אל הדרכים הנעלמות, שמתנהגים עם האדם למעלה מדרכי מדה במדה ודו"ק.

והנה ליהודה בנה, הקרוי ע"ש ההודיה [כי זוהי עצם מהותו], ארע המכשול עם תמר כלתו, בדרך הכרח משמים, וכמ"ש במדרש (בראשית פרשה פ"ה ח') אריו"ח ביקש לעבור וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה על התאוה, א"ל יהודה היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים, מהיכן גדולים עומדים, ויט אליה אל הדרך, בעל כורחו שלא בטובתו ע"כ. ואים בדבריהם היתה כאן התערבות שמימית, בעצם כח הבחירה של יהודה, שהכריחו אותו על המעשה ההוא, והם דרכי היחוד של השי"ת, שמהלך הכל כרצונו, ואינו תלוי בשום חוק וגבול, דבעל כרחכם אני מלכם, וכן אחז"ל, הובא ברש"י שם, "צדקה ממני", ממני יצאו הדברים כבושים וכו', להוציא מלכים מיהודה ותמר.

נבבון בסיום ההשתלשלות של זרעה של לאה - משיח בן דוד. על ידו יתגלה היחוד הגמור ש"נשגב ה' לבדו ביום ההוא", ואין שום כח זולתו כלל, ובימיו תהיה תחית המתים, שמפורש בפסוק סוף האזינו שהוא דרכי היחוד, "ראו עתה כי אני אני הוא, אני אמית ואחיה וגו'".

ראה ראינו שהמהלך של לאה הוא דרכי היחוד, מראשית הדברים, בלאה גופא, עד סוף כל הדורות, במשיח בן דוד, שיתגלו על ידו דרכי היחוד בעולם, ויתבער הרע מן העולם לנצח.

רחל נאחזת בדרכי המשפט - מידה כנגד מידה

לעומת כן, רחל עקרת הבית, ההנהגה עמה היא בדרכי המשפט, מדה כנגד מדה.

עיקר עליתו של בנה הבכור יוסף היה בנוסיון של אשת פוטיפר, ולכן האריכה התורה כ"כ בתיאור המעשה, ואחז"ל (סוטה ל"ו ב') ותתפשהו בבגדו לאמר וגו', באותה שעה ראתה דיוקנו של אביו, ונראתה לו בחלון, אמר לו, יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שיעשה שמך ביניהם, ותיקרא רועה זונות וכו' עיי"ש הרי שההנהגה עמו היתה בתוקף הדיון, שהיה מפסיד הכל בחטאו, ושלא כיהודה, שלמרות הכשלונו שלו, נשאר בין השבטים, ומאתו יצאו הדברים כבושים.

ענף ג' איחוד לאה עם יעקב, ועם רחל

והיו לאחדים בידוך", דלא יהא כבר ניגוד ביניהם, ויתאימו יחד להיות עץ אחד, "ולא יהיו עוד לשני גויים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד" (שם). לעת"ל יתגלה שכל הגזרות והשמדות שהיו במשך הגלות - "בחימה שפוכה אמלוך אליכם", הם דרכים המובילים להתגלות היחוד, "ויעלו מושיעים לשפוט את הר עשו, והיתה לה' המלוכה", שגם המלכות שמים שבדרכי המשפט, שנותנים כיום קיום לרע, כי במקום המשפט שמה הרשע, יהפכו לדרכי יחוד, ויבערו את הרע מן העולם.

דברים אלו נראים לנו כדברים נשגבים ומופלאים מאוד, אבל לאמיתו של דבר נגענו רק רק משהו שבמשהו מפרשיות אלו, ורק לערכו הפעוט, שאנו כתולעים קטנים, נראה לנו דברים גבוהים כהררי קל. לימוד זה ישמש לנו כדוגמא ללימוד כל פרשה בחומש, בהסתכלות גבוהה יותר, וקצת השקפה נכונה על האבות והאמהות הק', שהם רחוק רחוק מתפיסת אנוש כלל, וככל שנשיג יותר את רוממות מעלת הראשונים, נינצל מדעות כוזבות, ותתעלה רמת החיים שלנו, יעזרנו השי"ת בכך.

איחוד רחל ולאה באחרית הימים

בראשית דרכם של רחל ולאה היו יסורים ומחלוקות ביניהם, כל אחת מושכת את קירבתו של יעקב אליה, לאה אומרת הפעם ילדה אישי אלי, הפעם יזלביני אישי, ולהיפך ותקנא רחל באחותה וגו'. אבל כ"ז היה לפני המלחמה של יעקב עם שרו של עשו, אבל לאחר הנצחון לא נמצא שום רמז ומיזה על חוסר התאמה ביניהם, וזהו משום שבעוד שלא נאחז יעקב בפועל בדרכי היחוד, אכן רחל ולאה הם דרכים שונות, לאה נוטה לחסד ורחמים "דרכי היחוד", ורחל נוטה יותר לדיון "דרכי המשפט", אבל לאחר נצחונו שנאחז ב"ונשגב ה' לבדו", אין שום ניגוד בין רחל ללאה, כי בדרכי היחוד אין הרע מתנגד לטוב, אלא אדרבא מצורף עמו, ונעשה טוב מאוד וכנ"ל.

ומעשה אמהות סימן לבניהם, דהנה המלוכה התחלקה בין בית דוד לאפרים, והיה ניגוד עצום ומלחמות רבות ביניהם, אמנם לעת"ל בהופיע דרכי היחוד נאמר (ישעי' י"א) "אפרים לא יקנא את יהודה, ויהודה לא יצור את אפרים", כי לא יהיו עוד כב' צרות המקנאות ומתנגדות זו לזו, אלא יתאחדו יחד, וכנבואת יחזקאל (ל"ז) "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבירי, וקרב אותם אחד אל אחד, לך לעץ אחד,

פְּנִינִים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת וישלח תשע"ט -

להיתר, מכל מקום מכיון דבמצואות מריח [דסומך על הרוב שאינו עבודה זרה] יכול לברך אף שהוא לעבודה זרה. [והיינו דאינו מברך רק מחמת דסומך על המיעוט עבודה זרה דעכ"פ עביד לריח].

אך אכתי להסוברים דגם בשוגג לא עלתה הברכה אז לא אתי שפיר.

[במקום אחר כתב רבינו, שהדברים מחודשים טובא, לומר שעל ריח של עבודה זרה אם מריח בהיתר כגון מחמת כל דפריש או מחמת ספיקא דרבנן יוכל לברך].

חצי שיעור בגיד הנשה

הנה בסוגיא ביומא (ע"ג ב') נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש בדין חצי שיעור, דעת ר' יוחנן דאסור מן התורה, ודעת ריש לקיש דמותר מן התורה. ואמרין דטעמא דר' יוחנן מפאת דחזי לאצטרופי.

ויש לדון לענין גיד הנשה, האם לר' יוחנן אסור חצי שיעור:

א. חייב רק בבת אחת

הנה יש להקדים, דכתב במנחת חינוך (מצוה ג') בשם פרי מגדים (יו"ד סי' ס"ה משב"ז סק"ד) דבגיד הנשה אינו חייב אלא אם אכל כזית גיד הנשה בבת אחת, אבל ליכא צירופא דכזית בכדי אכילת פרס.

[אמנם באחיעזר (ח"ג סי' ה' אות ה') פליג דגם בהא איכא דינא דכזית בכדי אכילת פרס].

ב. סברת הפרי מגדים

הנה סברת הפרי מגדים, דכמו דאמרין (חולין ק"ג ב') גבי אבר מן החי, דאף באכל בכדי אכילת פרס, מכל מקום אם חילקו מבחוץ פטור, [פירש רש"י חילקו בחוץ, היינו שנחלק הכזית אבר מן החי לשנים קודם שיתנו לתוך פיו ואכל זה לבדו ואחר כך חציו השני], דכיון דחידוש הוא דמצטרף גידין ועצמות אין לך בו אלא חידוש, דדוקא אם אכל בפעם אחת ולא תוך אכילת פרס.

אם כן הכי נמי בגיד הנשה ודאי חידוש הוא, דהרי אין בגידין בנותן טעם וחייב על עץ בעלמא, אם כן אם חילקו להכזית גם כן פטור, ואינו חייב אלא אם אכל בבת אחת ולא בכדי אכילת פרס.

[ולענין דהא באבר מן החי וחילקו בפנים [פירש רש"י, לאחר שבא סמוך לבית בלעתי בלעו לחצאין], ודאי יהא חייב אף בכדי אכילת פרס, ואם כן גיד הנשה לא גרע. וכנראה כוונת פרי מגדים דמכל מקום בעינן דוקא חילקו בפנים].

ג. ספיקא דהגרע"א

הנה מבואר בסוגיא ביומא (ע"ד א') דהא דחצי שיעור אסור מן התורה, היינו משום דחזי לאיצטרופי לשיעור שלם.

וכתב הגרע"א (תשובות סי' קנ"ד) דיש להסתפק אם פירושו דחזי לאצטרופי היינו כיון דיכול לצרף ולהשלים, או דפירושו כיון דהאיסור דכזית נעשה על ידי חלק הכזית, הלכך אמרין דכל חלק וחלק מהכזית מיתסר.

וכתב דנפקא מינה באוכל חצי שיעור חמץ בסוף היום דאי אפשר להשלים. וכן בנשבע שלא לאכול ככר ונשרף חלק מהככר.

ד. גיד הנשה לא חזי לאצטרופי

מעתה דן בפרי מגדים (שם), דהא דאמרין חזי לאצטרופי, היינו כהצד הראשון הנ"ל, דהואיל שאם יאכל כזית מעט מעט כדי אכילת פרס יצטרף להשלים ויבא לידי מלקות וכתר, משום הכי אסרה התורה חצי שיעור שלא ישכח ויאכל מעט מעט. [ענין שם שדן לבאר

אזלינן בתר ב' רוב

לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך וגו' (ל"ב ל"ג) איתא בקרא דגיד הנשה הוה ממאכלות האסורות.

והנה יש לדון באופן שהיו לפניו ג' ציבורים של מאכלים, אחד אסור באכילה, ואחד פטור מברכה מכיון שכבר בירך על ציבור זה, ואחד מותר באכילה ולא בירך עליו, ופירש אחד משלשתן, ולא ידענו מאיזה. האם יברך על המאכל שפרש.

א. מותר לאכול ומותר לברך

הנה מותר לו לאכול, מכיון דכל דפריש מרובא פריש, והרי הרוב מותר באכילה, דהרי איכא ב' ציבורים שמותרים באכילה ורק אחד שאסור באכילה.

והשתא לענין הברכה נימא נמי דיברך, ולא נימא דפרש מהציבור שכבר בירך עליו ופטור מברכה, דהרי כל דפריש מרובא פריש, ואיכא ב' ציבורים שאפשר לברך עליהם, זה שמותר באכילה ולא בירך עדיין, וזה שאסור באכילה. ונראה דבאמת יברך.

ב. אכל איסור בשוגג

הנה הא דאמרין שיכול לברך על זה שאסור באכילה, היינו למאי דנקטינן (משנה ברורה סי' קצ"ו סק"ד) דבאכל איסור בשוגג חיילא הברכה אף שכלפי שמיא אסירא, והרי הכא לא הוה מזיד אלא רק שוגג, דהרי סומך על הרוב.

[אמנם אם גם בשוגג לא חיילא הברכה, אזי לא יברך, דדוקא בביטול האיסור נהפך להיתר ולא בכל דפריש].

לענין ברכת הריח

כעין הנ"ל מצאנו באליה רבה לענין ברכת הריח:

א. קושיית הגמרא

הנה איתא בגמרא ברכות (נ"ג א') לענין ברכת הריח, שאם היה מהלך חוץ לדרך והריח ריח, אם רוב נכרים אינו מברך על הריח, [דאין מברכין על ריח של עבודה זרה], ואם רוב ישראל מברך. רבי יוסי אומר אפילו רוב ישראל נמי אינו מברך, מפני שבנות ישראל מקטרות לכשפים. [ואין מברכין על ריח של כשפים מכיון דלא עביד לריח].

ומקשינן בגמרא אטו כולהו לכשפים מקטרי, הרי כשפים הוי מיעוט. [ומתצינן דאיכא נמי מיעוטא לגמור את הכלים ואשתכח דרובא לאו לריחא עביד].

ב. קושיית אליה רבה

הקשה באליה רבה (סי' רי"ז ס"ק ט') הרי דילמא ר' יוסי איירי דוקא במקום דאיכא רק רוב ישראל אבל יש גם מיעוט נכרים, ואם כן איכא תרי מיעוטא, חדא מיעוטא דנכרים דהוה לעבודה זרה, וחדא מיעוטא דכשפים, ומצטרף ב' המיעוטים ואיכא רוב שאינו יכול לברך על הריח.

ג. תירוץ האליה רבה

תירץ באליה רבה דבכהאי גוונא יכול לברך, כיון שכל אחד אינו מברך מטעם אחר, דטעמא דאין מברכין על ריח של עבודה זרה הוא משום "לא ידבק בידך מאומה" אע"פ דעביד להריח, וטעמא דאין מברכין על ריח של המקטיר לכשפים היינו מטעם אחר, דלא עביד להריח, ואם כן כיון שכל אחד הוא מטעם אחר, כל אחד בטל ברוב, גם המיעוט איסור וגם המיעוט דלא עביד לריח.

והנה זה כפי דברינו, דאע"פ דכל דפריש מרובא פריש אינו מתהפך

באופן אחר הוא דחוי לאצטרופי, דהיינו דאם נתיר לו חצי שיעור יאכל בבת אחת עם חצי שיעור אחר ויהיה שיעור שלם. ולפי זה ליכא לדון כדלקמן].

וכתב דלפי זה כיון דלא שייך בגיד הנשה איסור כזית בכדי אכילת פרס, שוב לא נימא בזה חצי שיעור מן התורה, דעיקר איסור חצי שיעור היינו רק משום דחוי לאצטרופי לשיעור שלם על ידי שיאכל מעט מעט, והרי הכא לא חזי לאצטרופי, דהרי אם אינו אוכל הכזית בבת אחת אינו עובר על איסור גיד הנשה.

לפי זה הכי נמי באבר מן החי לא יהא דינא דכזית בכדי אכילת פרס. [ולשיטת אחיעזר בפשוטו יהא נמי באבר מן החי איסור חצי שיעור, אם חילקו מבפנים].

עוד אופנים שאין חצי שיעור

הנה יש לדון בעוד כמה אופנים שהם כמו גיד הנשה, שלא אסרינו בהם חצי שיעור מכיון דלא חזי לאצטרופי:

א. שאור

כתב במנחת חינוך (מצוה י"ט) דאף באכל חמץ שנפסל מאכילת אדם, או שאור דאינו ראוי לאכילה, אע"פ דהתורה חייבה אותו, מכל מקום כיון דהוה חידוש דחייב אע"פ דפסול מאכילה, יהא חייב רק באוכלו בבת אחת ולא בכזית בכדי אכילת פרס. וממילא לא יהא כאן דינא דחצי שיעור.

ב. לענין בל יראה

תו אייתי במנחת חינוך, דבשאגת אריה (סי' פ"א) סבירא ליה הכי לענין בל יראה, דכיון דלא שייך חזי לאצטרופי יהא חצי שיעור מותר. [וביאר בשאגת אריה כהני"ל, דלא שייך חזי לאצטרופי אלא באיסורי אכילה, שאם אוכל כזית בכדי שיעור אכילת פרס מצטרף וחייב עליו, נמצא שאם אכל עכשיו כל שהוא כשיחזור ויאכל בכדי אכילת פרס עד שישלים עמו לשיעור כזית אם כן האי כל שהוא שכבר אכל, באיסורא אכל למפרע, דהא איהו מצטרף ומשלים לשיעור אכילה, משא"כ לענין בל יראה אין כאן צירוף, דהרי אפילו אם ישלים לבתר זמן לשיעור כזית אינו עובר אלא עלמכאן ולהבא משעה שהשלים לשיעור, אבל כששהה אצלו פחות מכזית ליכא איסורא כלל למפרע, וכיון דאי אפשר לעולם שיבא לידי איסור על שהיה זו של פחות משיעור לענין בל יראה למפרע לית בזה איסור חצי שיעור].

ג. לענין שבועה

הנה לפי זה אף לאחיעזר דבגיד הנשה חייב אף בכדי אכילת פרס, אם ישבע שלא לאכול כזית דוקא באכילה בבת אחת, לא יהא דינא דחצי שיעור. וכך מביא במנחת חינוך (מצוה ג').

אלא כתב דכיון דסתם שבועה אינה כן, אלא כונתו לאסור גם אכילה בכדי אכילת פרס, אם כן איכא חצי שיעור.

וכתב עוד, שאם נשבע שלא לאכול גיד הנשה תחול השבועה ויהא איסור חצי שיעור, כיון שחילא היכא דיאכל בכדי אכילת פרס.

ד. סתירה בחזון איש

הנה לכאורה מצאנו בזה סתירה, דהנה לחד גיסא, הרי סוגיין דעלמא דאיסור חצי שיעור לא מפאת שיכול לצרף, וכמו שכתב בחזון איש (או"ח סי' קט"ז סי' ק"א ד"ה שו"ע) לענין חמץ, דמשמעות הפוסקים דיש חצי שיעור מן התורה לענין בל יראה, ודלא כהשאגת אריה הני"ל, הרי דאיכא איסור חצי שיעור אע"פ דלא חזי לאצטרופי, דהרי אינו עובר בבל יראה אלא מכאן ולהבא.

אמנם לאידך גיסא, כתב בחזון איש (טבול יום סי' ג' סק"א) דיש לומר דבאופן דאיכא איסור בתערובת, ואסור לאכול כל התערובת בבת אחת, ליכא דין חצי שיעור, דלא שייך חזי לאצטרופי דהרי אינו אסור אלא אם אוכל כל התערובת בבת אחת. ולכאורה סתרי דברי החזון איש אהדדי.

ויש ליישב, דשאני לענין חמץ דחשיב חזי לאצטרופי, דהרי אם החמץ דחצי שיעור ישאר, יוכל להועיל לעבור מכאן ולהבא, אם כן יש חצי שיעור.

ולפי זה ברגע האחרון של היום לא יהא איסור חצי שיעור, כספיקת

הגרע"א (שם).

ואולי גם ברגע אחרון יהא איסור חצי שיעור, ועל ידי תערובת גרע, ולא ידענא טעמא. ואולי הטעם, דגם ברגע אחרון עכ"פ שייכא בתורת צירוף, משא"כ בכגון תערובת, דכל החיוב רק בבת אחת. אך לא אדע אם החילוק נכון.

ובפשוטו להפוסקים דגם ברגע האחרון חייב, הוא הדין היכא דכל החיוב בבת אחת.

[וצריך עיון על המנחת חינוך (מצוה י"ט) דתירץ דבעינן קרא לחצי שיעור דחמץ היכא דאינו ראוי לאכילה וחייב רק בבת אחת, חזינן דלדידה בסתם חמץ שראוי לאכילה גם ברגע האחרון חשיב חזי לאצטרופי].

חמץ בסוף היום האחרון

הנה הבאנו לעיל דכתב הגרע"א (תשובות סי' קנ"ד) דבסוף היום ליכא חזי לאצטרופי, כגון באכל חמץ בסוף היום האחרון של פסח, ואם כן בסוף היום ליכא איסור חצי שיעור.

יש להקשות הרי מצטרף עם התוספת שבת וכדלקמן:

א. מצטרף עם תוספת שבת

לכאורה הא בדין תוספת שבת לפנייה ולאחריה נמי הא ודאי אסירא מן התורה אף חצי שיעור לרי' יוחנן, כיון דעל שיעור שלם יש איסור תוספת שבת, ואע"ג דהוי רק איסור עשה, הא מבואר בתוספות בשבת (צ"ח א' ס"ד"ה כגון) דגם באיסור עשה בתרומה טמאה מיתסר חצי שיעור מן התורה.

מעתה באכל חצי כזית בסוף הפסח היאך נוכל לומר דשרי מן התורה, הא אם יאכל חצי כזית בתוספת שאחריה אסור מן התורה, ואם כן פשיטא דגם בתוך הפסח יהא אסור דודאי חצי שיעור דפסח עצמו מצטרף בהדי חצי שיעור דתוספת, דאיסור דהפסח עצמו לא גרע מתוספת.

[ויש בזה נפקא מינה גם בלא דיני חצי שיעור, דאם יהא עקירה בשבת והנחה בתוספת קא עבר איסור תורה. וכן בהניח על האש בשבת ונתבשל בתוספת יש כאן איסור תורה, מדין תוספת דשבת לא גרע מתוספת].

ב. ליכא תוספת לענין חמץ

יש ליישב בדעת הגרע"א, דאזיל הכא דליתא דין תוספת על אכילת חמץ, וכדכתבו תוספות בכתובות (מ"ז ב' ד"ה דמסר) דליכא תוספת על שמחה. ופליגי על דברי התוספות בפסחים (ריש פרק ערבי פסחים, צ"ט ב' ד"ה עד) דיש תוספת גם לענין שאר מצוות היום. ולפי זה ביום הכיפורים דיש תוספת על אכילה לא נימא להתיר בסוף היום.

ג. מצטרף רק לענין איסור חצי שיעור

תו יש ליישב, דכונת הגרע"א דמכל מקום לא יהא דין חצי שיעור משום חמץ דכרת אלא רק מפאת תוספת, ונפקא מינה בזה למאי דנסתפק הרמב"ן בתורת האדם (ענין הסכנה ריש אות ד', ותליא בבי תירוצים של הרמב"ן שם) בהא דקיימא לן דחולה שיש בו סכנה מאכילין אותו חקל חקל, אם מקדמינן חצי כזית דנבילה לחצי כזית דחלב, או דשוין נינהו, ואם נימא דחלב חמירא, אם כן נפקא מינה דבסוף היום לא יהא כך, דיהא רק חצי שיעור דתוספת ולא חצי שיעור דכרת.

סחורה בגיד הנשה

כתב במנחת חינוך (סוף מצוה ג') דאע"ג דבכל איסורי אכילה בתורה, אף שמותרים בהנאה מכל מקום אסור לעשות בהם סחורה, מכל מקום נראה דבגיד הנשה ליכא איסור סחורה.

א. סברת המנחת חינוך

הנה סברת המנחת חינוך, דדוקא דבר העומד לאכילה אסור לעשות סחורה דלמא יאכל, אם כן כיון דבגיד הנשה, אין בגידין

בנותן טעם ועץ בעלמא הוא ואינו עומד לאכילה, אין איסור סחורה נוהג.

והרי זה כמו דשרינן לעשות סחורה שלא לשם אכילה אף בדברים האסורים באכילה, כגון למכור סוסים לרכוב. [ויש לעיין אם מכר לרכוב ויודע שלאחר מותו של הסוס ישמש לאכילה מה].

[אך לאותן הסוברים דגיד הנשה אסור בהנאה בודאי אסור בסחורה].

ב. שער המלך

הנה בשער המלך (פ"ח ממאכלות אסורות ה"ו) כתב להוכיח דגיד הנשה אסור בסחורה, מדחזינן דהרמב"ם (פ"ח מהל' מאכלות אסורות ה"ט"ז) כתב דרק חלב מותר בסחורה, משמע דגיד הנשה אסור בסחורה.

ולכאורה המנחת חינוך ושער המלך פליגי. וצריך להבין סברת שער המלך, הרי אינו עומד לאכילה.

ג. גיד הנשה העומד להאכל

אמנם יש לומר דהשער המלך קאי דוקא בגוונא דהגיד הנשה עומד להאכל, ואע"פ דלא חשיבא אכילה כיון דאין בגידין בנותן טעם, מכל מקום לענין גיד הנשה חשיבא אכילה. ולפי זה המנחת חינוך ושער המלך לא פליגי.

[ובשער המלך הקשה שם הא דילפינן (פסחים כ"ג ב) דגיד הנשה מותר בהנאה בקל וחומר מהא דחלב דענוש כרת מותר בהנאה, כל שכן גיד הנשה דאין עונו כרת שמוותר בהנאה, ותיקשי מה לחלב שכן מותר בסחורה. ותירץ דהנידון כמו שכתבו תוספות (שם ד"ה מה חלב) אם נכלל בהיתר הנאה דנבילה והלכך הא דחלב מותר בסחורה וגיד הנשה אסור בסחורה לית לן בה].

עדות שניקרו הגיד

הנה עד אחד נאמן באיסורין. אבל באיתחזק איסורא אינו נאמן אלא אם הוה בידו.

ויש לעיין לענין ניקור הגיד, האם עד אחד נאמן היכא דלא הוה בידו, מי אמרינן דהוה אתחזק איסורא, ואם כן בעינן שיהא בידו, או דילמא נימא דלא חשיב איתחזק איסורא, ואם כן נאמן גם אם לא הוה בידו.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דחשיב איתחזק איסורא, מפאת חזקת מקום דהוחזק דמקודם היה במקום הזה גיד, ואם כן הוה איתחזק איסורא, אמנם לאידך גיסא יש לומר דלא חשיב איתחזק איסורא, דהבשר לעולם היה מותר ורק הגיד היה אסור.

ב. מחלוקת

הנה מצאנו בזה פלוגתא, דהנה כתבו תוספות בגיטין (ב' ב' ד"ה עד אחד) דהא דעד אחד נאמן להתיר בהפרשת תרומות ומעשרות ושחיטה אע"פ דאתחזק איסורא, מפאת דהוה בידו, והיכא דלא הוה לעולם בידו אינו נאמן, כמבואר ביבמות (פ"ח א') לענין אם נאמן בהפרשת תרומות ומעשרות על פירות חבירו דתליא אם יכול להפריש משלו על של חבירו.

ובריטבי"א בגיטין (שם) כתב דגם ניקור דמי להפרשת תרומות ומעשרות, דבעינן בידו מכיון דאתחזק איסורא, וכן הוא בריטבי"א ביבמות (שם), ובנימוקי יוסף ביבמות (שם), ובר"ן בגיטין (שם).

והעירוני דבמאירי בגיטין וביבמות (שם) משמע דסבירא ליה לא כן, דבניקור הגיד לא חשיב אתחזק איסורא, ופליגי על הריטבי"א ר"ן ונימוקי יוסף.

והוא בפלוגתא רמ"א וט"ז וש"ך (יו"ד סי' קכ"ז סעי' ג'), דהרמ"א כתב דבעינן בידו, וכך כתב בש"ך, אבל בט"ז כתב דלא בעינן בידו.

ג. נפקא מינה מהו קושיית תוספות

הנה רש"י פירש דידעין דעד אחד נאמן באיסורין, שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד על הפרשת תרומה ושחיטה וניקור הגיד וחלב.

והקשו תוספות דלא היה לרש"י להזכיר הפרשת תרומה ושחיטה, דבהנהו נאמן אף על גב דאתחזק איסורא משום דבידו לתקנם, ושחיטה אף על גב דהשתא אין בידו לתקנו מעיקרא היה בידו לשחוט.

הנה לכאורה הנ"ל קא נגעא פלוגתא הנ"ל בביאור דברי תוספות הנ"ל, דאם נימא כהט"ז, הא דניידו תוספות מפירש"י היינו רק לענין שחיטה והפרשת תרומות ומעשרות דהתם דהוה אתחזק, על כרחך מפאת בידו, אבל בניקור הגיד מצינן למימר כרש"י דבאמת נאמן עד אחד רק מחמת עד אחד.

וכך מבואר בתוספות הרא"ש דמניקור הגיד לא הוה מצי לאקשו"י דלא הוה איתחזק איסורא, דהא דיינינן אם הוה גיד או לא. ולכאורה דברי תוספות הרא"ש כהט"ז.

וכן דייק בספר יין המשמח (יו"ד סי' קכ"ז ס"ק י"ט) מהא דלא כתבו תוספות להקשות ארש"י מניקור הגיד, דסברי כהט"ז.

אמנם להרמ"א וש"ך דגם ניקור הגיד חשיב איתחזק איסורא, הוא הדין דהוה מצו לאקשו"י מניקור הגיד. וכך כתב במהר"ם שיף דהוה מצי לאקשו"י.

ד. לענין הלכה

הנה לענין הלכה פסק ב"יין המשמח" כהט"ז, וכן בחזון איש (יו"ד סי' נ"ג ס"ק י"ד) פסק כהט"ז, כיון דאשכחן פוסקים דסברי דאפילו באתחזק איסורא עד אחד נאמן.

וכנראה דסברי דאע"ג דמדברי הריטבי"א ונימוקי יוסף ור"ן מבואר כהש"ך, מכל מקום מכלל ספיקא לא נפקא, ואם כן סמכינן על הפוסקים דאפילו באתחזק איסורא עד אחד נאמן.

ה. נפקא מינה גם בספיקות

לכאורה איכא נפקותא בין הט"ז והש"ך, אף לענין דין חזקה דאזלינן בתרה בספיקות, דכל דמספקינן אם ניטל הגיד מחמרינן לשיטת הש"ך, דאמרינן דאיכא חזקה שהגיד היה שם, וכמו דאמרינן לענין ספק אם נפל איסור בתבשיל, דאיכא חזקת היתר לתבשיל מן התורה רק מדרבנן מחמרינן. (ועיין חזון איש אה"ע סי' פ' ס"ק י"ד).

ו. חזקת מקום אינה מועלת למסתעף

אך מתבאר מדברי השב שמעתתא (ש"ו פ"ו) דבאמת אף אם נימא כרמ"א וש"ך דחשיב איתחזק איסורא ובעינן בידו, מכל מקום ליכא קושיא על רש"י מניקור, דנהי דלגבי הנידון אם נלקח הגיד הך בידו אלים מאיתחזק, אך לגבי הנידון אם הדבר לפנינו אינו גיד, בזה ליכא בידו, אך ליכא גם אתחזק איסורא דחזקת מקום.

אלא לכאורה יש לשאול על דבריו מהו החילוק, הרי אם נימא כמו שכתב דמפאת חזקת מקום אתינן עלה, אם כן נימא דהחזקת מקום מורה דהגיד בפנים, והשתא באמר דהכל בשר הוה כנגד חזקת מקום ואין כאן בידו לעשות דהכל בשר.

אך יש לומר דהחזקת מקום מורה רק דלא נפרד וזה בידו לעשות שיהא נפרד, והא דמכח החזקת מקום ידעין שכמות הבשר קטנה יותר, זה רק מסתעף מן החזקה ובה לא משמשינן בחזקה ודו"ק.

דינא דהט"ז דליכא חזקת מקום

הנה הבאנו לעיל דברי הט"ז דנאמן עד אחד לענין ניקור הגיד, אע"פ דאינו בידו, מכיון דלא איתחזק איסורא, דהבשר לעולם היה מותר ורק הגיד היה אסור, ולא אמרינן דהוחזק שהיה במקום הזה גיד. ויש לדון בדבריו בכמה נדונים:

א. סתירת דברי הט"ז בדין חזקת מקום

הנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' ק"ה סעי' א') איסור שנשרה עם היתר מעת לעת בצונן, מקרי כבוש, והרי הוא כמבושל ונאסר כולו. אבל פחות מכאן, בהדחה סגי. וכתב ברמ"א, דספק אם נכבש יום שלם, אסור.

והקשה בט"ז (שם סק"ג) על הרמ"א, דבשלמא היכא שהאיסור הוא ברור אלא שהביטול היא ספק, אז שפיר אסור, משא"כ כאן שאין כאן איסור ברור.

מעתה צריך לי תלמוד, דלחד גיסא כתב הט"ז לענין ניקור דלא הוה אתחזק איסורא, דלא אזיל בתר חזקת מקום, אמנם לאידך גיסא לענין ספק כבוש הקיל הט"ז דהוה אתחזק היתירא, והיינו דאזיל בתר חזקת המקום, דהרי בספק כבוש הנידון לא דההיתר נהפך אלא אם בא איסור, וכדחסיביר בשב שמעתתא (ג' פ"ו).

ב. בגד שאבד בו כלאים
הנה לפי זה יש לעיין בהא דקאמר ברמב"ם (פ"י מהל' כלאים הכ"ז) דשריין בגד שאבד בו כלאים וספק אם החוט של כלאים נפל הימנו, כיון דכל איסורו אינו אלא מדרבנן, דלשיטת הרמב"ם ספק דאורייתא מן התורה לקולא.

ותקשי הא במקום חזקה אזלינן בתרה, והרי לדעת הש"ך נימא דאיכא חזקת מקום שהיה חוט של כלאים בהגד. וצריך עיון.

ג. ספק כזית

הנה יש לדון בהיה כזית פירות על השולחן ואדם אחד אכל חלק מהם ועזב את המקום לזמן קצר, ויש ספק שקול אם נלקחו מקצתן על ידי קטן, וחזר והמשיך לאכול, האם חייב בבוא נפשות.

עניני שבת

אין לומר לו לפשוט

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ש"א סעי' ל"ח) היוצא בשבת בטלית שאינה מצויצת כהלכתה, חייב בשביל הוצאת החוטין, מפני שאותם החוטין חשובים הם אצלו ודעתו עליהם עד שישלים ויעשהו ציצית, הלכך לא בטלי אגב הטלית והוה משאוי. [אבל בשביל הטלית אינו חייב, דאע"ג דאינו מקיים עשה דציצית, מכל מקום הוה מלבוש].
ואם נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית שהטלית שעליו פסול, אמרינן בשולחן ערוך (או"ח סי' י"ג סעי' ג') שלא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו, וגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן דטלטול בכרמלית. וכתב במגן אברהם (סי' י"ג סק"ח, ומובא במשנה ברורה שם ס"ק ט"ז) שהרואה בחבירו שנפסקו לו הציצית בכרמלית, לא יאמר לו עד שיבא לביתו, דהיינו שיקראנו לבוא לביתו ושם יאמר לו שיפשיטנו.

א. יאמר לו כדי למעט

הנה יש לשאול, אמאי לא יאמר לו כדי שימהר לבא לביתו, הא מבטל עשה דציצית, ונהי דמן התורה שרי, דאנוס ואינו יכול להטיל אחרים ואינו חייב לפשוטו, אבל מדרבנן אסירא, לדעת המגן אברהם (שם), אלא דהתירו משום כבוד הבריות, אך כמה שיכול למעט עדיפא. ואם כן יאמר לו שהציצית פסולין כדי שימהר לביתו כדי להורידו.

ב. אין לפוש

הנה בפשוטו אין לו לפוש באמצע הדרך דאז הוה עקירה והנחה חדשה. מעתה תיקשי עוד, אמאי לא יאמר לו על מנת שלא יפוש.

ג. בלאו הכי עובר על דרבנן

הנה על הקושיא השניה יש לומר דגם בלא עקירה והנחה עובר על כל ד' אמות בכרמלית. אך מכל מקום יכול להפוך חד דרבנן לתרי דרבנן. וצריך עיון אם מחוייב בזה.

ד. ראייה מחזון איש דמחוייב להפוך

שמעתי ראייה דמחוייב להפוך חד דרבנן לתרי דרבנן, מהא דאמר החזון איש שהלוקח תרופה לחולה בשבת בכרמלית יקח תחת הכובע. חזינן דאע"פ דבלאו הכי הוה רק איסור דרבנן מכיון דהוה בכרמלית, מכל מקום חייב לעשותו בתרי דרבנן על ידי שמטלטלו בשינוי.

אך יש לומר דלחולה שאין בו סכנה שרינן דרבנן בשינוי והוה היתר, ואם כן עדיפא מתרי דרבנן.

ה. במגן אברהם שחייב לעשותו לתרי דרבנן

הנה כתב במגן אברהם דבנפסלו לו הציצית בשבת, אמאי לא אמרינן שיקנה לנכרי, ולכאורה כוונתו, דהרי מדרבנן חייב אף באנוס, אלא דמשום כבוד הבריות התירו, והשתא שיקנה לנכרי הוה ליה תרי דרבנן, חדא, דטלית שאולה לאחר ל' יום אינו חייב בציצית מן התורה אלא רק מדרבנן, ותו, הוה ליה אנוס, והוה תרי דרבנן, [וכך ביאר במחצית השקל, וכן בדרך הראשון בלבושי שרד, וע"ע בדרך השני].

[ותירץ המגן אברהם דלא התירו להקנות גזירה שמא יעשה זאת בחול ואז יעבור איסור דרבנן. תו תירץ המגן אברהם דמדרבנן אסור להקנות].

הנה חזינן מדברי מגן אברהם דבהיתירא דכבוד הבריות צריך למיעבד מחד דרבנן תרי דרבנן.

ו. להוכיח מכמה דוכתי דלא מחייבנין

אמנם לאידך גיסא תיקשי מכמה דוכתי דלא מחייבנין למיעבד

ולכאורה יש כאן חזקה שלא נלקחו, וכדאמרינן לדעת הרמ"א והש"ך הנ"ל דאיכא חזקה על גיד הנשה שלא ניקר. וכדמשמע בריטב"א בגיטין (שם, ועוד קמאי כמו שהבאנו לעיל).

וכדאשכחן כהאי גוונא בסוגיא בפסחים (ט"א) בנפל שנפל לבור דיש חזקה שלא נלקח.

אמנם בט"ז (שם) פליג דליכא האי חזקה. ובשב שמעתתא (שי"ו פ"ה) תמה דמאי שנא מבית שיש חזקה שלא נבדק מחמץ, ובחזון איש אה"ע (סי' נ"ט ס"ק ט"ו) תירץ דאין ירך בחיוב ניקור. וצריך עיון דמכל מקום הוי חזקת הגוף. [ולענין בריה שאינה בטלה בספק אם ניומחה, עיין דרכי תשובה סי' ק' ס"ק י"ז].

תרי דרבנן, כמו הא איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ב סעי' א') דשרי לטלטל אבנים לקנח בבית הכסא, ואפילו אם יהא בכרמלית, ולא מצאנו דיתחייב לעשותו בשינוי שיהא תרי דרבנן.

וכן חזינן דמת המוטל בכרמלית אינו חייב למיעבד פחות פחות מדי' אמות. [ובתוספת שבת נסתפק בפחות פחות מדי' אמות ברשות הרבים, אם יתחייב למיעבד נמי בשנוי, ועוד עיין בתוספת שבת (סי' ש"ח סעי' י"ח) דמשמע דצריך להפוך דרבנן אחד לתרי דרבנן].

ויש ליישב, דהאיסור דרבנן בציצית מפאת שהוא אנוס, חמיר טפי מכל שאר איסורי דרבנן, ולכן סובר המגן אברהם דיעשה תרי דרבנן. [וכעין זה חזינן דבכהאי איסור דרבנן אסרינן בספק, דהנה איתא בגמרא ביצה (ז' ב') דאסור לשחוט בהמה ביום טוב מכיון דביום טוב אינו יכול לכסות הדם, והאי איסור הוה רק מדרבנן, דהרי הוה אנוס במצוות כיסוי הדם, [וכיסוד המרדכי בציצית], ומכל מקום הא חזינן בגמרא (שם ה"א) דאסרינן לשחוט גם כוי, אע"פ דהוי רק ספק אי חייב בכיסוי הדם, ולא אמרינן דספיקא דרבנן לקולא, ודוחק].

ה. בשעת הדחק שרינן

תו יש לעיין למה שכתב בחזון איש בעירובין דבשעת הדחק שרינן ד' אמות בכרמלית בלא עקירה והנחה, אם כן הדרא קושיין שמי שנפסלו לו הציצית יאמר לו שנפסלו על מנת שלא יפוש, ומעתה אין לומר דבלאו הכי איכא איסור דרבנן דטלטול בכרמלית, דהרי זה בשעת הדחק התירו.

נתינה לכתחילה או טלטול בכרמלית

הנה שמעתי דהיו ילדים שהיו מוכרחים לאכול תבשיל חם, והנידון היה או לחמם להם בשבת על גבי כירה שאסור משום נתינה לכתחילה על הכירה [ולא היה איסור בישול], או להביא דרך כרמלית, וקאמר החזון איש דאיזה שירצו יעשו.

א. טלטול בכרמלית כמה איסורים

תיקשי אמאי לא עדיף להניח על האש דאיכא בזה רק איסור אחד, משא"כ בטלטול בכרמלית איכא כמה איסורים, דקא עבר על כל ד' אמות.

ויש לומר למה שכתב בחזון איש בעירובין דבשעת הדחק שרינן ד' אמות בכרמלית בלא עקירה והנחה. אך אכתי אם עמדו לפוש בכרמלית איכא כמה איסורים.

ב. נתינה לכתחילה חמירא טפי

תו יש לעיין, דהנה כתב בחזון איש (סי' ל"ז ס"ק כ"ז ד"ה דינים העולים) שאם שכח קדירה על גבי כירה שאינה גרופה, ולא נתבשל כמאכל בן דרוסאי בשעה שקידש היום, דעבר על איסור שהייה, אסור לאוכלו, וצריך להסירו אע"פ שהוא מוקצה. וכל שכן בשהה במזיד.

שמעינן דאיסור שהייה על הכירה חמירא טפי ממוקצה, ואם כן גם חמירא מכרמלית, ואם כן אמאי אמר החזון איש דאיזה שירצה יעשה, הרי נתינה לכתחילה על האש חמירא טפי, ועדיף לטלטל בכרמלית.

שלמים מעיון

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת וישלח

פגישת יעקב ועשיו

"וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום". (פרק ל"ב פסוק ד').

מאוד, והגיע אל מרן הגרא"מ שך זצ"ל לבקש ממנו ברכה ועצה כדי שיצליח במשפט נגד הגוי. והרב שך יעץ לו שלפני המשפט יקרא ב"פרשת וישלח" את הפרשה של "פגישת יעקב ועשיו", וזה יהיה לו סגולה להצליח במשפט.

*

האם קיימתם בו ויפצר בו

והנה מובא על מרן החפץ חיים זצ"ל שלמד מתוך הפרשה הזו הלכה למעשה, איך להתנהג בזמנים שהיו צריכים להפגש עם הגויים להשתדל אצלם שלא ירעו ליהודים.

בספר "שיחות חפץ חיים" (עמוד מ"ו אות כ"ח) מובא שבזמן מלחמת העולם הראשונה, כאשר החפץ חיים גלה עם הישיבה לעיר סמולעוויץ, היה שם שר רוסי שיהודי העיר ובני הישיבה סבלו ממנו הרבה מאוד. והחפץ חיים יעץ שיתנו לו בתור שוחד, מתנה של סכום כסף גדול. ובאמת עשו כדבריו ונתנו לו את המתנה הגדולה, אבל הוא לא הסכים לקחת את הכסף בשום אופן.

וכשסיפרו זאת לחפץ חיים אמר להם, "האם ניסיתם לקיים בו ויפצר בו?". שהרי גם עשיו בתחילה לא רצה לקחת את המתנה מיעקב, ויעקב לא וויתר אלא הוא הפציר עליו בתחנונים עד שהועיל בזה שלקח את המתנה, כך אמר החפץ חיים שאפילו שהשר ההוא התנגד בתקיפות ולא הסכים לקחת את המתנה, הרי ההנהגה צריכה להיות בעת ההיא שצריך להפציר בו ולהתחנן לפניו שיקח את המתנה.

ובאמת כך עשו, הציעו לו שוב את המתנה, והפצירו בו בתחנונים שיקח זאת מידם, עד שבסוף לקח את המתנה. והסוף היה שמהרגע שקיבל את המתנה, נהפך לבבו ונעשה אוהב ליהודים בכלל ולבני הישיבה בפרט, ונהגו ממנו מאוד.

להשביע עינו של רשע

עוד מובא מהחפץ חיים (החפץ חיים חייו ופעלו, חלק ג', עמוד תתת"ה), שכאשר יעקב הביא את המתנה לעבדיו שיביאו את זה לעשיו נאמר בפסוק (פרק ל"ב פסוק י"ז) "ויאמר אל עבדיו, עברו לפני רוח תשימו בין עדר ובין עדר". ופרש"י, "ורוח תשימו, עדר לפני חבירו מלא עין, כדי להשביע עינו של רשע ולתווהו על רביו הדורון".

מבואר בזה שהיה ליעקב ענין מיוחד לתת את המתנה בצורה כזו שזה יראה לעשיו כמתנה מרובה וגדולה עד מאוד, ולכן לא הספיק לו בעצם זה שהמתנה מצד עצמה היתה מרובה, אלא הוא עוד השתדל לעשות תחבולות בכדי שהמתנה תיראה מאוד גדולה. ומשום כן ציווה את עבדיו שישומו ריווח בין עדר ובין עדר, שזה יוסיף לעשיו התפעלות ורושם שמדובר כאן במתנה מיוחדת.

והחפץ חיים היה לומד מכאן שכאשר צריכים לשחד גוי כדי לבטל איזו גזירה רעה, ונותנים לו סכום מסויים של כסף במתנה, הרי יותר טוב לתת את הכסף בשטרות קטנים בעלי ערך קטן, מאשר לתת לו את הסכום בכמה שטרות בודדים בעלי ערך רב. משום שכדי להשביע את עינו שתתפעל מהמתנה, צריך שהמתנה תיראה גדולה, ולא די כמה שהסכום הוא גבוה.

במדרש מובא (פרשה ע"ה אות ט"ו) על רבנו הקדוש - רבי, שבכל פעם שהיה נצרך ללכת למלכות ברומי לבקש בקשות בעד כל ישראל, היה לומד לפני כן את הפרשה הזו של פגישת יעקב ועשיו. ולשון המדרש הוא, "רבינו כד הוה סליק למלכותא, הוה מסתכל בהדא פרשתא וכו'".

ובפשוטו הפשט הוא שרבי לפי רום דרגתו כשלמד את הפרשה הזו, היה מבין מתוך הפסוקים את הדרכים שבהם יש לו לנהוג בפגישתו עם מלכות אדום. שכל הדרכים שבהם התנהג יעקב כשבא להפגש עם עשיו, יש בהם הוראה לדורות איך ובאיזו צורה צריכה להיות ההנהגה של כלל ישראל כאשר נפגשים עם מלכות אדום, כדי לשדלם לטובת כלל ישראל.

ובמדרש מובא עוד (פרשה ע"ה אות ה') שפעם אחת רבי שלח מכתב למלך אנטונינוס, ורבי אפס כתב באיגרת שהמכתב הוא "מיהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס". ורבי קרע את המכתב, ואמר לו שיכתוב "מעבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס". וכאשר רבי אפס שאל את רבי מדוע הוא מבזה את כבודו לפני אנטונינוס וכתב על עצמו שהוא עבד של אנטונינוס, השיב לו רבי שלמד כן מיעקב שכאשר שלח את המתנה לעשיו אמר "כה אמר עבדך יעקב". והיינו שרבי למד מהפרשה איך צריכה להיות כל ההנהגה עם מלכות אדום מתחילתה ועד וסופה, עד כדי כך שאפילו את נוסח הדיבור והמכתב למד מתוך הפרשה הזו איך הם צריכים להיות.

יקראו פרשת וישלח יעקב עד במאה קשיטה

אבל באמת בראשונים רואים שגם בלי הלימוד שלומדים מהפרשה איך להתנהג, הרי יש סגולה בעצם קריאת הפרשה שהיא מועילה להצליח בדבר שעומד לעשות על צד היותר טוב.

ודבר זה מובא ב"ספר מהרי"ל" שהיה אחד מהראשונים, ובליקוטים שבסוף הספר (אות כ"ג) כתב, "מהר"י סג"ל היה אומר לפרנסי הקהל מתי שיש להם להתוועד בפני העצה, אז טרם ילכו יקראו פרשת וישלח יעקב עד במאה קשיטה. וכן הוא בספר נחמני, שהעיד על רבנו הקדוש, מתי שהלך לפני הקיסר היה קורא הפרשה הנזכר מקודם. ויהי פעם אחת שכח ולא קרא, וכשבא לחזור זכר אחרתו והיה מבקש את פני הקיסר להניח את עבדיו ללוותו לביתו, סוף דבר לא הועיל הלוויה וקפצו עליו לסטים ונטלו מה שבידו, והיה תולה במה שלא קרא הפרשה הנזכרת".

מבואר בזה שענין קריאת הפרשה מועלת אפילו לפרנסי הקהל כשהולכים להתוועד לעצה, ואפילו שלכאורה אין להם מה ללמוד מתוך הפרשה הזו, וגם אינם בדרגה של רבנו הקדוש שידע מה ואיך ללמוד מתוך הפרשה, בכל זאת עצם קריאת הפרשה מועלת להם להצליח בהתוועדותם. רואים מזה שעצם קריאת הפרשה יש בה סגולה שמי שיקרא אותה יצליח בדרכו אשר הוא הולך אליה. ולכן כאשר רבי לא קרא את הפרשה וניזוק בדרכו, תלה את הדבר במחמת שלא קרא את הפרשה, שאילו היה קורא את זה, היה זוכה לשמירה עליונה שאפילו בדרך בהליכתו וחזרתו לא יזוק בשום הזק שהוא.

מעשה ביהודי מלונדון שגוי תבע אותו למשפט על סכומי כסף גדולים

וכשיקבל צרור גדול של שטרות, זה מסוגל להשביע את עינו ולהביא יותר תועלת גדולה מאשר שיתנו את הסכום בשטרות בודדים.

*

ספר התנ"ך מורה דרכו

והנה באמת בכל הדורות אבותינו ורבותינו הקדושים היו שואבים ולומדים את כל דרכי הנהגתם מהתורה. התורה והנביאים נכתבו כדי להורות לנו את הדרך אשר בה נלך, וכשמטבוננים בזה אפשר ללמוד מתוך התורה איך צריך לנהוג בכל דבר ודבר.

ובספר "שיחות חפץ חיים" (עמוד כ"ח אות ס"ט) כותב בנו של החפץ חיים על אביו, "ספר התנ"ך היה מורה דרכו, לא לבד חלק החוקים והמשפטים, אלא גם כל מאורע ומקרה שבאו בדברי התורה והנביאים והכתובים, מהם למד איך לכונן אורח החיים של עם ישראל, דבריהם הציתו בו אש קודש להגיד לעמנו את אשר עליהם לעשות, דברים מלהיבים כגחלי אש, ומהם שאב תחומות אל כל נדכה ונדכה רוח, ולחזק ברכים כושלות לצפות לישועת אלוקים. והתנ"ך היה כמעט כל ימי חיינו באמתחת טלית ותפילין שלו".

הלימוד מדברי הנביאים

מין החזון איש זצ"ל היה אומר, שעיקר הלימוד שלומדים בלימוד התנ"ך, הוא שבשעה שישראל היו עושים את רצונו של מקום ומתחזקים בתורה ובמצוות, זכו לשובע, לשלום, שלווה, השקט ובטח. ואילו בשעה שחז"ר לא שמרו את התורה והמצוות, באו עליהם אויבים מקצה העולם כדי להצר ולהלחם בהם, וכל הצרות והפורעניות היו מתחדשות עליהם. ואת זה רואים בכל התקופות של הנביאים, שהדבר היחידי שהועיל להביא שלום ושלווה בארץ, היה אך ורק עשיית רצונו של מקום, וכשלא עשו רצונו של מקום אפילו שהיו גיבורים מופלגים והיו בידם כלי מלחמה, בכל זאת לא הועיל להם כל זאת מאומה ונפלו ביד אויביהם. וכך היה גם בשאר הנהגות העולם, פרנסה ושובע היו רק כשעשו את רצונו של מקום.

ואילו היום ישנם כאלו שעיקר לימודם בתנ"ך הוא כמה מלחמות עשה המלך הזה, ובכמה קרבות ניצח. ובכמה מדיניות שלט המלך הזה, ובכמה שלט המלך הזה. ושוכחים ללמד וללמוד את העיקר, שהניצחון והמדיניות בהם זכו המלכים למלוך, לא היה מכח גבורתם, אלא הכל נעשה בהשגחת ה' שכשעשו את רצונו עשה שינצחו במלחמה ויחיו חיי שלום ושלווה.

אתו עליהון עממיא

בתרגום בשופטים (פרק ה') בשירת דבורה בשעה שנצחו את סיסרא, על הפסוק "בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'", כתב "כד מרדו בית ישראל באוריתא אתו עליהון עממיא וטרדונון מקרויהון, וכד תבו למעבד אוריתא אתגברו אנון על בעלי דבביהון וסרכונון מכל תחום ארעא דישראל. ככן על פורענות תבר סיסרא וכל משריתה, ועל נסא ופורקנא דאתעביד להון לישראל, ככן תבו חכימיא למתב בבתי כנשתא בריש גלי, ולאלפא ית עמא פתגמי אוריתא, ככן ברכיו ואודו קדם ה'".

פירוש, בזמן שישראל מרדו בתורה, באו עליהם הגויים ונלחמו בהם והגלו אותם מבתיהם. וכאשר ישראל חזרו ושמרו את התורה, הם התגברו על שונאיהם וגירשו אותם מארץ. וממילא אחרי שנעשו להם הניסים במלחמת סיסרא, חזרו החכמים לשבת בבית המדרש בגלוי, ולימדו לעם ישראל את התורה.

מבואר בדבריו שהסיבה היחידה שפרצה המלחמה על ישראל היתה רק משום שעזבו את התורה, וזה הסיבה שהגויים נצחו אותם והגלו אותם מבתיהם. וכאשר חזרו לשמור את התורה, זה היה הסיבה האמיתית שמשום כן התגברו עם ישראל ונצחו את אויביהם.

ונתתי שלום בארץ

ובאמת שכל זה מפורש בפסוק בתחילת פרשת בחוקותי, שכתוב (ויקרא, פרק כ"ו פסוק ג'-ו) "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם. ונתתי גשמיכם בעתם וגו'. ונתתי שלום בארץ וגו'".

מפורש בפסוק שכאשר יעשו את רצונו של מקום יזכו לגשמים בעתם ולשובע גדול, וגם יזכו ל"נתתי שלום בארץ", שהשלום הוא אך ורק בידי שמים, שאין שום סיבה טבעית שהיא הגורמת לשלום או להפך למלחמה. והסיבה האמיתית שגורמת לשלום היא אך ורק "ונתתי שלום בארץ", שכשעושים את רצונו של מקום יש שלום ואין מלחמות.

בגמרא בבבבבבבבבבב (דף ט"ז ב') איתא, "רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי, יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתשים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה וכו'. ופרש"י, "בפמליא של מעלה, בחבורת שרי האומות, שכשהשרים של מעלה יש תגר ביניהם, תיכף יש קטטה בין האומות, כדכתיב ועתה אשוב להלחם עם שר פרס".

מבואר ברש"י שהסיבה שפורצת מלחמה בעולם היא משום שלמעלה בשמים יש מלחמה בין שרי האומות. הסיבה הטבעית שנראית לעין כאילו שהיא הגורמת למלחמה, אינה האמיתית, אלא המלחמה מתחילה בגלל סיבות אחרות שבשמים נוצרה מלחמה בין השרים.

*

לפתוח בתורה ולראות את הפסוק שיצא

והנה בענין זה שאפשר ללמוד מהתנ"ך את דרכי ההנהגה בכל המעשים, בספר "ברכי יוסף" (יו"ד סימן קע"ט, שיורי ברכה אות ר') מצינו בזה דבר נאה. וכך כתב, "כתב מהריק"ש נראה לי דלכולי עלמא מותר לפתוח בתורה לראות הפסוק העולה, כי היא חיינו, וכמו שמצינו ביאשיה שעשה מעשה על שמצא ספר תורה גלול באותו פסוק, וכן עמא דבר. עכ"ל. והנה אמרו בילקוט משלי סימן רי"ט, אם בקשת ליטול עצה מן התורה הוי נוטל. וכן בודד הוא אומר בפקודך אשיחה. עכ"ל. ומשמע דליטול עצה מן התורה, אפשר דבכלל הוי הא לפתוח בתורה לראות פסוק המזדמן. ומצאתי בקונטרס כתיבת יד להרב מהר"ר אליהו הכהן ז"ל (בעל שבט מוסר וכו') שכתב ז"ל, קבלתי מרבותי כשהיו רוצים לעשות איזה דבר והיו מסופקים אם לעשותו אם לאו, היו נוטלים חומש או ארבעה ועשרים (-היינו תנ"ך), והיו פותחים אותו ורואים בראש הדף מה פסוק היה מוצא, וכפי מה שמראה היו עושים, ונמצא שהיו מתייעצים עם התורה כדת מה לעשות בכל ענייניהם, וזה עצמו רומז מאמרם ז"ל ליטול עצה מן התורה, דמורה התר לעשות כך, ואין זה בכלל משתמש בתורה. עכ"ל. ועוד אפשר דרז"ל הורו בזה דהגם שאמרו בספרי אין שואלים בגורלות, דכתיב תמים תהיה, כגון זו שרי. ודוק היטב".

גורל הגר"א

בספר "שמושה של תורה" מסופר שבזמן מלחמת העולם הראשונה כשהמלחמה התקרבה לוויילנא, בישיבתו של מרן החפץ חיים זצ"ל בראדין לא ידעו אם לפי המצב נשקפת סכנה גם לראדין, וצריך לעזוב את העיר למקום יותר בטוח, או שאפשר להשאר במקום. וכששאלו את ראש הישיבה הגאון רבי צבי הירש לווינסון זצ"ל, חתנו של החפץ חיים, מה לעשות, לא ידע מה להשיב. וכשיגיש לחפץ חיים בעצמו לשאול את השאלה, גם הוא השיב לו שאינו יודע מה לעשות.

כשראה ר' צבי הירש שאין בידו תשובה, החליט להטיל גורל הגר"א, ויצא לו הפסוק מהפרשה (פרק ל"ב פסוק י"א) "כי במקלי עברתי את הירדן ועתה הייתי לשני מחנות", כלומר שצריך לעזוב את העיר אבל לא בקבוצה אחת, אלא שיחלקו לשתי קבוצות וכל אחד יברח למקום אחר. ומיד לאחר שגמר לעשות את הגורל ויצא לו הפסוק הזה, נכנס החפץ חיים לביתו, ואמר לו מעצמו את הפסוק הזה, כשהוא מכוון לומר את אותה תשובה שהבין ר' צבי הירש.

ר' צבי הירש סיפר לו, שעתה ממש הוא עשה את הגורל וגם יצא לו את הפסוק הזה. אמר החפץ חיים "אם כן זה טוב מאוד".

וכשר' צבי הירש שאל אותו אם לעשות שוב את הגורל כדי להיות בטוח שזאת היא התשובה, אמר לו החפץ חיים "איני רוצה להטריח את הבורא יותר".

אם מותר להאכיל גיד הנשה לבהמה של הפקר

"על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה וגו'". (פרק ל"ב פסוק ל"ג).

אלא כאן אנו קיימין אפילו לכלב של אחרים, זאת אומרת אסור להאכיל לבהמת הפקר". וכן נפסק בשו"ע (סימן תמ"ח סעיף ר').

מפורש בזה שאפילו לכלב שהוא של הפקר, שבעל החמץ אין לו הנאה ממונית בזה שהכלב אוכל את החמץ, בכל זאת אסור להאכילו חמץ בפסח. ובטעם הדבר כתב ב"משנה ברורה" (סקכ"ח) בשם הלבוש והמגן אברהם, "דיש לו הנאה במה שממלא רצונו להשביע לבהמה". מבואר בדבריהם שהאיסור להאכיל כלב של הפקר בחמץ, הוא משום שכאשר נותן לאכול את החמץ יש לו בזה הנאה שממלא רצונו להשביע לבהמה. שבזה גופא שנותן לכלב לאכול, זה מראה שיש לו איזה ענין לדאוג לכלב הזה שיהיה שבע. וממילא אפילו שהכלב אינו שלו ואינו אחראי למזונותיו, בכל זאת זה גופא שלמעשה נהנה עתה להשביע את הכלב, נחשב כהנאה. וכיון שחמץ אסור בהנאה הרי אסור לו להנות את ההנאה הזו, ולכן אסור להאכיל את הכלב בחמץ זהה.

מבואר בזה שההלכה שאסור להאכיל חמץ בפסח לכלב של הפקר, אינה חומרא חדשה בדיני חמץ בפסח, אלא הוא דין מעיקר הדין שהמעשה הזה של האכלת כלבי הפקר, מוגדרת כצורה מסויימת של הנאה, וממילא חמץ בפסח שאסור בהנאה הרי הוא נאסר גם בהנאה הזו.

בכל איסורי הנאה אסור להאכיל בהמת הפקר

ולפי זה מדייק ב"שער הציון" דדין זה נוהג גם בכל איסורי הנאה, וכתב "ומשמע לכאורה שהוא דאורייתא ולא משום חומרא דחמץ, ולפי זה גם בשאר איסורי הנאה אסור, ובפרי מגדים מסתפק בזה, ובתשב"ץ חלק ג' סימן רצ"ג מבואר כדברינו וכו'. אכן בביאור הגר"א בסק"ז, לפי פירוש דמשק אליעזר שם, מוכח דלדעתו דווקא גבי חמץ אסור".

מבואר בשער הציון שבאמת לפי סברת המגן אברהם שנוקט שההנאה הזו שאדם נהנה בכך שהוא משביע את הבהמה מוגדרת כהנאה, הרי יוצא מזה חידוש דין להלכה בדיני איסורי הנאה, שההנאה שאסור להנות מאיסורי הנאה זה כולל גם הנאה כזו שכל ההנאה היא שנהנה ממה שמשביע את הבהמה. ואפילו שאין לו בהנאה הזו שום הנאה ממונית, ואין לו מזה שום רווח כל שהוא, בכל זאת עצם הדבר שנהנה משביע את הבהמה, זה לבד מוגדר כהנאה, האסורה באיסורי הנאה.

אבל כותב השער הציון שכל זה דווקא לפי סברת המגן אברהם, אבל בביאור הגר"א מוכח שכל האיסור להאכיל בהמת הפקר באיסורי הנאה, נאמר דווקא באיסור חמץ בפסח ולא בשאר איסורי הנאה. שבאמת מדיני איסור הנאה אין איסור להאכיל בהמת הפקר באיסורי הנאה, שאין מוגדר כהנאה האסורה באיסור הנאה, אלא באיסור חמץ בפסח משום חומרא של איסור חמץ החמירו ואסרו להאכיל בהמת הפקר.

שיטת הרא"ש בגיד הנשה

ומעתה לגבי גיד הנשה, שמבואר בדברי הרא"ש שמביא שיש שסוברים שהוא אסור בהנאה, וכתב "ובשאר ארצות ראיתי שנוהרו אף להאכילו לחתול". ומדוקדק בלשונו שהם רק נזהרו בתור זהירות בעלמא שלא להאכיל לחתול, ואינו אסור מעיקר הדין. ונתבאר שמדובר בחתול של הפקר ובה מעיקר הדין מותר להאכילו איסורי הנאה, שכאשר מאכילו אין זה מוגדר כהנאה. ובזה החמירו על עצמם באותם הארצות ומשום חומרא של איסור גיד הנשה היו נזהרים שלא להאכילו אפילו לחתול של הפקר.

כל זה מוכן דווקא לשיטת הגר"א שהביא בשער הציון, שסובר שההנאה הזו שמאכיל בהמת הפקר, ונהנה במה שמשביע את הבהמה אינה מוגדרת כהנאה שאסורה באיסורי הנאה. ולכן מה שלא האכילו חתול של הפקר בגיד הנשה, היה אצלם רק בגדר זהירות, ולא מעיקר הדין.

אבל לפי שיטת המגן אברהם, שזה מוגדר כהנאה גמורה, שאסורה בדיני איסורי הנאה, א"כ אם גיד הנשה אסור בהנאה צריך להיות שמעיקר הדין יש איסור להאכיל חתול של הפקר בגיד הנשה, ואין זה רק בגדר זהירות בעלמא.

* * *

הנה איסור גיד הנשה נאמר בפסוק שאסור באכילה, ובגמרא בפסחים (דף כ"ב א') מובא מחלוקת אם האיסור הוא רק איסור אכילה ומותר בהנאה, או שבכלל איסור אכילה נכלל גם איסור הנאה. ולהלכה נחלקו בזה הראשונים, וברמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק ח' הלכה י"ד) ובשו"ע (יו"ד סימן ס"ה סעיף י') פסקו שגיד הנשה מותר בהנאה.

והנה ברא"ש בחולין (פרק גיד הנשה אות י"ז) הביא את דברי הרמב"ם והרמב"ם לזון בזה הרבה, ובסוף דבריו הכריע שמותר בהנאה, וכתב "וכן ראיתי באשכנז שמוכרין גיד הנשה לעובד כוכבים. ובשאר ארצות ראיתי שנוהרו אף להאכילו לחתול, על כן דקדקתי בו, ונראה שמותר בהנאה".

מבואר בדברי הרא"ש שגיד הנשה מותר בהנאה, ומותר למוכרו לגוי ולהנות מדמיו, שהאיסור הוא רק איסור אכילה ולא איסור הנאה. והרא"ש מביא שראה בשאר ארצות שנוהרו שלא להאכילו אפילו לחתול, שהם סברו שגיד הנשה אסור בהנאה, ולכן לא נתנו את זה לפני הבהמות לאכילה, אבל למעשה כותב הרא"ש שההכרעה צריכה להיות שגיד הנשה מותר בהנאה.

נזהרו מלהאכילו אפילו לחתול

והנה יש לדקדק בלשון הרא"ש שכאשר מביא שיש מקומות שסוברים שגיד הנשה אסור בהנאה, כתב "ובשאר ארצות ראיתי שנוהרו אף להאכילו לחתול". ומדוקדק בלשונו שהענין הזה שנוהרו שלא להאכיל את הגיד לחתול היה רק בגדר זהירות בעלמא, שהם נהגו בעצמם חומרא ונזהרו שלא להאכיל את הגיד לחתול. ולכן כתב את האיסור בלשון "זהירות", לומר שכל ענין הזהירות שלא להאכילו לחתול הוא בגדר זהירות בלבד, ואינו דין מעיקר הדין.

ולכאורה יש להבין מדוע הזהירות שלא להאכיל את הגיד לחתול הוא רק בגדר "זהירות", הלא בפשוטו באותם הארצות שנוהרו שלא להאכילו לחתול הטעם הוא משום שסברו שגיד הנשה אסור בהנאה, ואם זה אסור בהנאה צריך להיות שיש איסור מעיקר הדין שלא ליתנו לחתול, שזה מוגדר בגדר הנאה מהגיד הנשה. ומעתה קשה למה נקטו שכל האיסור להאכיל את הגיד לחתול הוא רק בגדר חומרא, ואינו אסור מעיקר הדין, שגיד הנשה אסור בהנאה.

ונראה לומר שמה שנוהרו שלא להאכיל חתול בגיד הנשה, מדובר באופן שהחתול היה של הפקר, שסתם חתול הוא של הפקר, ובזה אין לבעלים שום הנאה במה שנותן את האוכל לחתול, שאין לו שום תועלת והנאה ממה שהחתול אוכל את גיד הנשה הזה. ובאמת חתול שיש לו בעלים יש איסור גמור לבעליו להאכילו איסורי הנאה, שהרי הוא נהנה מהאיסור במה שנותן לחתול את האוכל. אבל כאשר החתול הוא של הפקר בזה יש לזון שכאשר נותן לו לאכול אינו מוגדר כנהנה מאיסורי הנאה, שאין לו שום הנאה ותועלת בזה שהוא אוכל את הגיד, ולכן מעיקר הדין אפילו אם ההלכה היא שגיד הנשה אסור בהנאה מותר להאכיל את הגיד לבהמה או לחתול של הפקר. אלא כותב הרא"ש שראה בשאר ארצות שנהגו מנהג של חומרא ונזהרו שלא להאכילו אפילו לחתול של הפקר.

*

להאכיל חמץ כלב של הפקר

והנה בעיקר הדין אם מותר להאכיל איסורי הנאה לבהמה הפקר, מצינו בזה מחלוקת באחרונים, דהנה בטור בהלכות פסח (סוף סימן תמ"ח) מביא מהירושלמי שכתב שאסור להאכיל חמץ בפסח אפילו לכלבים של הפקר, והיינו שמי שמוצא בביתו חמץ בפסח שאסור בהנאה אסור לו להאכילו לכלב של הפקר. וז"ל הטור, "ואוסר עוד בירושלמי להאכיל חמץ בפסח אפילו לכלב של הפקר שאינו נהנה בו כלום, דגרסינן בפרק כל שעה לא יאכיל חמץ לכלבים, במה אנו קיימין אם לכלבו היא הנייה,

הלכה היא שעשיו שונא ליעקב

"וירץ עשיו לקראתו ויחבקו ויפול על צווארו וישקו, ויבכו". (פרק ל"ג פסוק ד')

תלמידים, ובדרכם עברו על יד גוי שייגץ קטן, וכשהתקרבו לעברו התכופף הגוי, הרים אבן וזרק עליהם. אמר ר' ירוחם לתלמידיו, "למה הילד הקטן הזה זרק עלינו אבן, האם עשינו לו איזה רעה, או דברנו משהו נגדו? הרי מעולם לא היה לנו שום הכרות ושייכות עמו, ואם כן מה מגיע לנו שיזרוק עלינו את האבן הזו. אלא - אמר ר' ירוחם - התשובה לכך היא

"עשיו שונא ליעקב", שגם במקום שאין שום סיבה שבעבורה צריך הגוי לשנוא את היהודי הרי בדם של הגוי טבועה לו שנאה ליהודי. וממילא אפילו תינוק קטן כזה שלא ידע בין ימינו לשמאלו, בכל זאת כשהוא רואה יהודי הולך ברחוב, השנאה מבעבעת בקרבו, עד כדי כך שללא שום סיבה שנראית לעין הוא מוכרח לקחת אבן ולזרוק עליהם.

ה"בית הלוי" היה אומר שגוי שרואה יהודי ויש לו אפשרות להכותו ואינו מכה, זה או מפני שהוא שוטה, או מפני שהוא עצלן, כי אחרת אין שום סיבה טבעית שלא יכהו.

אהבת הגויים לישראל

והרב מפוניבז' הוסיף ואמר בענין זה, שאם רואים גוי שמיטיב ליהודי ומראה לו פנים שוחקות ואותות של אהבה וחיבה, צריך לדעת שהפשט בזה יתכן באחת משניי, או שזה רק ענין חיצוני, שמחמת סיבות שונות שרוצה לעשות עסקים עם היהודי הזה כדאי לו להראות לו אותות של אהבה וחיבה ולכבדו את שנאתו הפנימית, ועל ידי זה ירוויח בעסקיו או ישיג שאר טובות הנאה שהוא מעוניין בהם. ואהבה זו היא רק בגדר כדאיות מסחרית, ולא אהבה אמיתית. [וכמו שכבר היה מעשה בכלל שהיה בא בכל יום עורך דין מסויים ללמוד במשך כמה שעות, והנה באחד מהימים בעת שאותו עורך דין ישב ולמד עם החברותא שלו, הוא הבחין ממרחק שנכנס לכולל יהודי אמריקאי שהגיע לביקור קצר בארץ ונכנס לכולל כדי ללמוד שם מעט, וחפץ סטנדר פנוי שיוכל לשבת וללמוד עמו. וכאשר העו"ד הבחין בכך שהוא מחפש סטנדר, מיד רץ ממקומו שהיה בקצה השני של הכולל עם הסטנדר שלו, ובמאור פנים הביאו לאורה שיוכל ללמוד עימו, והאורה הודה לו מאוד על כך. והעו"ד חזר למקומו, ללא סטנדר, ולמד תוך כדי שהוא מחזיק את הגמרא בידו. הסוכבים שישבו בסמיכות לעו"ד הרגישו שמהו אינו רגיל בהתנהגותו הזו, מה ראה לעשות ככה, ממתית נעשה בעל חסד כזה גדול? כששאלוהו לפרש מעשיו, השיב להם "אל תתעברו לי בעסקים שלי". והסביר את דבריו שמחר הוא אמור לעשות עסקה עם אותו אורח אמריקאי שנכנס עתה לכולל, וממילא כדאי לו עתה להביא לו את הסטנדר שלו כדי שיווצר אצלו רושם שהוא אדם אמין, ומתוך כך ישיג יותר בעסקה הזו. וסיים ואמר, "זה ענין שקשור לעסקים שלי, ואל תתעברו בזה".]

או שתתכן סיבה נוספת שהגוי מראה אותות של קירבה ליהודי, והיא שבזמן שישראל זכאים הקב"ה מתנהג בהנהגה למעלה מהטבע, ונותן לגויים אהבה לכלל ישראל בכדי שייטיבו להם במה שהם צריכים. ואפילו שטבעם האמיתי הוא לשנוא לישראל, בכל זאת לב מלכים ושרים ביד ה', והקב"ה משנה להם את טבעם שיתנהגו בהנהגה מעל דרך הטבע, ומתוך כך נכנסת להם בלבם אהבה לכלל ישראל להיטיב להם ולהושיעם.

מחסידי אומות העולם

הנה גוי שמתנהג בדרך טובה לכלל ישראל נקרא "מחסידי אומות העולם", ובביאור הדבר יש להמליץ דהנה חסיד נקרא מי שמתנהג בהנהגה של לפנים משורת הדין, שעל פי דין אין חיוב להתנהג בכזו הנהגה, אבל הוא נוהג לפנים משורת הדין ומתחסד בהנהגה הזו. ומעתה אצל גוי ההלכה היא שעשיו שונא ליעקב, ואם זו ההלכה, אם כן מי שמתנהג בדרך הפוכה ומיטיב לכלל ישראל, הנהגתו היא הנהגה של חסידות, שנוהג בזה בדרך שאינו מחוייב על פי ההלכה, ולכן נקרא חסיד "מחסידי אומות העולם".

ופרש"י, "ויחבקו, נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוהו כל השתחוואות הללו. וישקו, נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי, יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר ר' שמעון בן יוחאי, הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו".

והנה במדרש (פרשה ע"ח אות ט'), מביא המחלוקת הזו, וכתב במדרש "וירץ עשו לקראתו וישקו, נקוד עליו, אמר רבי שמעון בן אלעזר בכל מקום שאתה מוצא הכתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב, הנקודה רבה על הכתב אתה דורש את הנקודה. כאן לא כתב רבה על הנקודה ולא נקודה רבה על הכתב, אלא מלמד שנכמרו רחמיו באותה השעה ונשקו בכל לבו. א"ל ר' ינאי אם כן למה נקוד עליו, אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו, ונעשה צווארו של אבינו יעקב של שיש וקהו שיניו של אותו רשע, ומה ת"ל ויבכו אלא זה בוכה על צווארו וזה בוכה על שיניו".

נקודה מוציאה מידי הפשט

בביאור הדברים שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל ביאור נפלא, דהנה הכלל הוא שכל מילה שיש עליה נקודות, הנקודות באות להוציא את פירוש הפסוק מפשוטו, ולומר שהפשט בפסוק הזה הוא לא כפשוטו. והנה דרך המנשקים היא שמנשקים מכל הלב, שבדרך כלל נשיקה באה מתוך אהבה וחיבה, שבזה מראה לחברו את אהבתו וקירבתו כלפיו, ובמצב כזה וודאי שהנשיקה היא מכל הלב.

וממילא כאשר כתוב בפסוק "וישקו", הפשט הפשוט בזה הוא שנשקו מכל הלב נשיקה אמיתית של אהבה וחיבה. אבל אם כתובה המילה "וישקו" מנוקדת, זה בא לומר שכאן הפשט הוא לא כפשוטו, שהנשיקה כאן לא היתה כדרך המנשקים שהיא מכל הלב, אלא היא היתה נשיקה שבאה מתוך מחשבות ומניעים אחרים, ולא מכל הלב. ולכן הדעה הראשונה ברש"י סוברת "שלא נשקו בכל לבו", שהנקודות מפקיעות מהפשט הפשוט וסיבת הנשיקה האמיתית, היתה רק מטעמי נימוס, או כדברי המדרש שהיתה מתוך מחשבה זדונית שלא בא לנשקו אלא לנשכו. אבל רשב"י חולק ואומר, "הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב", וממילא המציאות הפשוטה היא שאין שום אהבה בין עשיו ליעקב. ואם כן כאשר כתוב "וישקו" שעשיו נשק את יעקב, בוודאי שמדובר כאן בנשיקה שלא מכל הלב, ששונא לא נושק את שונאו בכל לבו. והמשמעות הפשוטה של כזו נשיקה היא שהיא היתה רק נשיקה מהשפה ולחוץ או מחמת כוונות אחרות נסתרות, אבל בוודאי לא היה כאן נשיקה מכל הלב. ומעתה כאשר המילה "וישקו" מנוקדת, הרי הניקוד בא לפרש שהמשמעות של "וישקו" אינו מתפרש כפשוטו, אלא לומר שאע"פ שבאופן הרגיל נשיקה כזו בין עשיו ליעקב היא נשיקה שלא מכל הלב, בכל זאת כאן המציאות היתה אחרת שהנשיקה היתה מכל הלב, "שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו".

הלכה היא

והנה לגבי מה שרשב"י אומר "הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב", מרן הרב מפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל ביאר את לשונו של רשב"י שאמר "הלכה היא", דהנה רבי שמעון דורש בכל מקום בגמרא טעמא דקרא, אבל כאן בענין זה שעשיו שונא ליעקב אומר רבי שמעון שלא צריך לחפש טעמים וטעמא דקרא, מדוע עשיו שונא את יעקב, אלא דבר זה "הלכה היא", שזוהי הלכה פסוקה בלא שום טעם. וממילא גם במקום שאין שום טעם וסיבה לומר מדוע הגוי ישנא את היהודי, בכל זאת המציאות האמיתית היא שעשיו שונא ליעקב, והגוי שונא את היהודי גם כשאין לו שום סיבה שבעבורה הוא צריך לשנואו.

עשיו שונא ליעקב

המשגיח ממיר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל, הלך פעם בדרך עם קבוצת

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

גדולים צדיקים - יותר ממלאכי השרת

וישלח יעקב מלאכים לפניו (כ"ב)

כתוב במדרש תנחומא: "וישלח יעקב מלאכים - זהו שאמר הכתוב (יח"ל ב, יא): 'וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עושה דברו'". מבאר המדרש: "מחנהו - אלו המלאכים שמלמדין זכות וחובה. כי עצום עושה דברו - מי עצום מהם? עושה דברו. אמר רבי הונא בשם רבי חייא: אלו ישראל שהקדימו עשייה לשמיעה... בא ללמדך שגדולים הצדיקים יותר ממלאכי השרת".

יעקב אומר למלאך, לשרו של עשו: "לא אשלחך כי אם ברכתני". מבאר ה"אבן עזרא": אומר לו המלאך: אני צריך לברך אותך? אני שליח של בורא עולם ואילו אתה בנו של בורא עולם, וכי אתה צריך ברכה ממני? הרי צדיקים גדולים ממלאכי השרת!

ממשיך המדרש להוכיח כי גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת: "תדע לך, שבשעה שאמר ישעיה 'כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב' (ישעיה ג, ה) אמר לו הקב"ה: ישעיה, בעצמך אתה רשאי לומר 'איש טמא שפתים', אבל לישראל אתה אומר 'בתוך עם טמא שפתים'? שהם הקדימו עשייה לשמיעה ומייחדין את שמי פעמיים בכל יום, ואתה קורא אותן 'עם טמא שפתים'? מה כתיב שם? 'ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה', מהו רצפה? רצוף פה של מי שאומר לשון הרע על בני, 'במלקחים' מהו? מלמד שהיו שתי מלקחות. הלך המלאך ליטול את הגחלת ונכוה, נטל מלקחת אחת ליטול את הגחלת ונכוה, חזר והביא מלקחת שנייה ונתן מלקחת אחת לתוך מלקחת אחת ונטל את הגחלת ונתנה על פי ישעיה".

חז"ל מספרים כאן, כי לאחר שדיבר ישעיה דילטוריא על כלל ישראל, נטל אחד מן השרפים מלקחיים כדי ליטול בהם גחלת ולשרוף את פיו של ישעיה. אבל כאשר לקח מלקחת אחת ליטול את הגחלת הוא נכוה, והיה עליו ליטול מלקחת שנייה כדי לאחוז במלקחת הראשונה ורק כך יכול היה ליטול את הגחלת כדי שלא להכוות. אולם כאשר שם את הגחלת על פיו של ישעיה, לא נכוה ישעיה, ללמדך שגדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת.

יעקב אבינו שלח מלאכים אל עשו אחיו ולפי דעה אחת מדובר במלאכים ממש, והכיבוד זה יכול יעקב לשגר מלאכים כרצונו? ברם גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, ולכן יש בכוחו של יעקב אבינו לשלוח מלאכים, ומדובר ברבבות מלאכים, שהרי כל 'מחנה' זה אלפיים ריבוא ויעקב שלח 'מחניים' היינו ארבעת אלפים ריבוא מלאכים. געוואלד. מורעדיג אין דער וועלט. מישוהו אמר ל"חזון איש" זצ"ל כי נראה לו שגדולי ישראל בזמן ה"בית יוסף" לא יכלו לחלוק עליו, כי הרי היה לו מלאך - המגיד - שלמד איתו וכיצד ניתן לחלוק על מלאך?

השיב לו ה"חזון איש": "טעות גדולה בידך, אכן, מלאך למד עם ה'בית יוסף' אבל ה'בית יוסף' היה גדול ממנו, ומי שיש לו כח לחלוק על ה'בית יוסף' יכול גם לחלוק על המלאך!"

רבי שמעון סופר, הרב מערלי, הבן של ה"כתב סופר" בא פעם לרבי **מנדליה מויז'ניץ**, האבא של ה"אהבת ישראל".

ביקש ממנו הויז'ניצ'ער רבה: "ספר לי משהו על האבא, סיפור שהעולם לא יודע".

סיפר לו רבי שמעון: "כשהייתי ילד בן שבע, נכנסתי פעם הביתה ואמא הגישה לי דבר מאכל. לא רציתי לאכול ובמקום זאת ישבתי ובכיתי. שאלה אותי אמא מדוע אינני אוכל אלא בוכה, ואני לא משיב לה אלא ממשיך לבכות. כאשר ראתה שאינה מסתדרת איתי, נכנסה לחדרו של אבא וסיפרה לו.

אבא ניגש אלי ושאל אותי מדוע אני בוכה. השבתי לו: אני אומר בתפילה: "נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותך בשמי מרום", אבל מעולם לא ראיתי כיצד המלאכים מקדישים את השם בשמי מרום, ואם כן כיצד אני יכול לאכול כל עוד לא ראיתי זאת?"

אמר לי אבא: "ראשית כל תאכל את האוכל שאמא נתנה לך, ואם אתה רוצה לראות כיצד מלאכים מקדישים את שם ה', בוא אלי לבית המדרש בזמן תפילת מנחה, ואני אראה לך".

הפסקתי לבכות, אכלתי, בירכתי ולאחר מכן נכנסתי לאבא, עמדתי לידו וכאשר הגיע לקדושה, נטל אבא את השלית, זרק אותה כלפי מעלה ואמר: "הסתכל וראה כיצד מלאך נראה בקדושה". הבטיח וקיים. כבר ראיתי... גדולים צדיקים - יותר ממלאכי השרת.

כלי הנשק למלחמה נגד עשו

כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי (כ"ד)

וברשי"ה: "גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים".

מיד לאחר שיעקב אבינו "גמר" עם לבן, הוא מתחיל להתכונן לקראת הפגישה עם עשיו. הוא שולח אליו שלוחים ומצווה אותם: "כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי וְאַחַר עַד עָתָה". תגידו לעשיו ש"גרתי" - בגימטריה תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים.

ולכאורה דבר פלא הוא זה: אם יעקב רוצה להפחיד את עשו, לאיים עליו שלא כדאי לו להילחם אתו, לכאורה היה צריך לומר: "אדון עשו, תזוהר! אל תתחיל אתי! יש אתי מיליון ומאתיים אלף מלאכים! וכמו שדרשו חז"ל (ב"ר עה, יז): 'וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מִתְנַחֵם' - 'מחנה' הרי ששים ריבוא, 'מחניים' הרי מאה ועשרים ריבוא". אתה לא מפחיד אותי עם ארבע מאות החיילים שלך מול רבבות המלאכים שלי..."

ובאמת חז"ל מתארים במדרש (תנחומא פרשת וישלח) את מה שהמלאכים עשו לעשו ולאנשיו:

"התחילו שתי מחנות עומדים אצל יעקב, שפאמר: 'מחניים, מה עשה? שלח מקו בשליחותו. מיד הלכו וקדמו לעשו ועשו עצמן כשני ראשי גיסות. סגעה בו בן ראשונה שהיו בה ארבע בתות, נפלו עליו, הכוהו ושברוהו. אמר להם: 'הניחוני, שאני בן בנו של אברהם!' הוסיפו להכותו. אמר להם: 'הניחוני שאני בן של יצחק שנגעקד על גבי המזבח! הוסיפו להכותו. אמר להם: 'הניחוני שאני אחיו של יעקב שבא מסדן ארם. התחיל מבקש מהם, ולומר להם: 'יעקב אחי בא לכלל עשרים שנה ואני מבקש לראותו! כיון שהזכיר להם יעקב, הניחווה. אמרו לו: 'אתה הוא אחיו של יעקב אהבנו - הרי אנו מניחין אותך לכבודו ולאֲהַבְתוּ! כְּשֶׁפָּרְשָׁה מֵהֶם בַּת ראשונה, סגעה בו הבת השנייה ועשו בו כמו שעשתה הבת הראשונה. וכן השלישית וכן הרביעית! ומנו? שכן עשיו אומר ליעקב, מי לך כל המחנה הזה אשר פגשת?".

והנה, כאמור, יעקב לא משתמש בהם למרות שהוא מודע לכך שעשו מכיר היטב את נחת זרועם...

תחת זאת הוא מאיים עליו עם "נשק" אחר לגמרי: "עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים". בשום פנים ואופן לא תוכל לנצח אותי!

- מה יש? איזה פצצת אטום יש לך? קיבלת אווירונים מאמריקה?

- לא! יש לי תרי"ג מצוות!

לנצח את עשו לא מנצחים עם חיילים ונשק! ניתן לנצח אותו רק עם זכויות, רק עם קיום תרי"ג מצוות!

ובאמת חז"ל אומרים כי הפחד של יעקב, מפני עשו, לא נבע משום ארבע מאות החיילים שהיו עמו. למה נחשבים ארבע מאות חיילים לעומת מאה ועשרים ריבוא מלאכים? לאין ואפס! יעקב פחד מהזכויות המיוחדות שהיו לעשו, שלו - ליעקב לא היו אותן; זכות מצות ישוב ארץ ישראל וזכות מצות כיבוד אב.

כמשקל נגד לזכויותיו אלו של עשו, בא יעקב עם: "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי".

צדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם

וְיִתְרֵי יַעֲקֹב לְבָדוּ (ב, כה)

שכ פכים קטנים וחזר עליהם

אמרו חז"ל (חלוץ צא ע"א): "ויותר יעקב לבדו - אמר רבי אלעזר: שכ פכים קטנים וחזר עליהם, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם". רבותי, היתכן כך לומר, שבעיני יעקב הממון היה חשוב יותר מגופו? כלום מדובר כאן אפעים על קמצן כזה, שיחזור עד פרסם כץ כי שם העגבניות יותר זולות בחצי שקל?...

ומלשון חז"ל משמע שלא רק יעקב אבינו, אלא כל הצדיקים, ממונם חביב עליהם יותר מגופם. הייתכן?!

הקושיה מתעצמת לאור המעשה הבא שסיפר לי יהודי נאמן. יש לו ידיד בתל אביב, יהודי דתי, שומר מצוות, מניח תפילין, שומר שבת, אבל לא יותר מזה. כמו שאומרים, לא צדיק גדול. "א פרווה איד".

אבל, יש לו א' געוואלדיגע הנהגה: יש לו אח בירושלים, בן תורה חשוב, מטופל במשפחה גדולה, והוא - האח מתל אביב - שהגו בעל אמצעים, שולח לו מידי חודש בחודשו סכום נכבד למחייתו.

הדבר היה לפלא בעיניו של חברי, אך התבייש לשאול אותו על כך. עד שפעם הזדמנה לידי שעת הכושר ושאל אותו - "אמור לי בבקשה, איך הגעת להנהגה יפה כזו, לשלוח סכום כסף מכובד לאחיק, ולא באופן חד פעמי, אלא מדי חודש בחודשו? מה תגיד, שהנך בעל יכולת? זה לא תירוץ, כי פעמים רבות בעל יכולת הוא קמצן עוד יותר גדול, שהרי יש לו מנה רוצה מאתיים". מהיכן, אפוא, נובעת הנהגה כפלאה זו?!

אמר לו: "אספר לך. בהיותי בחור למדתי בישיבת חברון בירושלים. לראש

הישיבה, **רבי יחזקאל סרנא זצ"ל**, היתה הנהגה: מידי שבוע היה שולח קבוצת בחורים מהישיבה לבני ברק, למרן ה'חזון איש' זצ"ל, למשך שבוע ימים, מיום ראשון עד יום שישי, שיהיו אצל ה'חזון איש', ידברו עמו בלימוד, ויראו את הליכותיו בקדש.

הבחורים הללו היו נסעים לבני ברק, ישינים ואוכלים בישיבת "תפארת ציון" ברחוב ירושלים, ובמשך כל השבוע היו אצל ה'חזון איש', דיברו עמו בלימוד, שאלו את שאלותיהם וקבלו תשובות מגדול הדור.

"בדרך כלל, שלח ראש הישיבה את הבחורים היותר טובים, את בעלי הכישרונות שלהם היתה תועלת גדולה יותר מהנסיעה. אני נחשבת מהבחורים הפשוטים, אבל משום מה, פעם ניגש אלי הרב סרנא ושאל אותי אם אני רוצה לנסוע לשבוע ל'חזון איש'. אני הייתי בחור כזה 'פייפער', חשבת לי עצמי - לנסוע? למה לא. מה לאכול - יש שם, היכן לישון - גם יש, אז למה לא, העיקר לנסוע... 'כן, כן', אמרתי מיד, 'אני רוצה'.

"בסדר גמור", אמר ראש הישיבה, 'סע יחד עם שאר בני הקבוצה'.

"וכן היה. ביום ראשון נסענו לבני ברק. שאר הבחורים מיד התיישבו עם החזון"א והתחילו לדבר בלימוד. הוא שאל שאלות ואני עמדת בצד ונענעתי בראשי - 'כן, כן...'. כי מה אעשה? ככה היה. הסתובבתי קצת, שבוע שלם עבר ונסענו חזרה לישיבה.

"ומה יצא לי מכל הנסיעה הזו?

"בלימוד - אני לא זוכר שקיבלתי משהו מה'חזון איש. חבריי קיבלו הרבה מאד, הם חזרו עם חבילות של חידושים, אבל אותי זה לא עניין, הייתי בחור ריקני.

"היה דבר אחד שכן קיבלתי מה'חזון איש'. התבוננתי וראיתי שבעיני הכסף לא שווה כלום. במשך כל היום נכנסו אליו אנשים, גברים ועניים. לזה אין כסף ולזה יש יותר מדי... זה נתן וזה לוקח. מגיע גביר, מניח סכום כסף גדול על השולחן, עוברות חמש דקות והשולחן מתרוקן, לא נשארת פרוטה אחת. גאר נישט.

"כל כך התפעלתי: בן אדם שכסף לא שווה אצלו כלום! הדבר הזה חדר עמוק בלבי. קניתי בנפשי את המדה הזו שראיתי אצל גדול הדור, לא לחוש קושי בנתינת ממון לזולת".

"אני אמנם לא זכיתי להיות בן תורה", סיים הידיד את סיפורו, "אבל כסף ב"ה לא חסר לי, ואם אחי, עצמי ובשרי, הנו בן תורה חשוב, מטופל בילדים - למה לא אתמוך בו? כל חודש אני שולח לו סכום נכבד וזה כלל לא קשה לי".

כיצד שייך, אפוא, לומר שצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם? - הלא רואים אנו בדיוק ההפך, שאצל הצדיקים הממון אינו תופס חשיבות כלל ועיקר!

כל מה שיש לי - מתנה מהקב"ה!

בבחרותי אמרתי ביאור נפלא בדברים, וברבות השנים ראיתי שגדולי עולם אומרים זאת [האר"י הקדוש ועוד]:

כל אדם, כששואלים אותו על דברים שברשותו מנין לו אותם, כגון: "מהיכן יש לך את המגבעת הזו?" עונה: "הלכתי לחנות הכובעים וקניתי אותה". "ומאיפה יש לך את הספר הזה?" - "פלוני נתן לי אותו במתנה".

אצל הצדיק, הרגשת החיים שלו היא: כל מה שיש לי - זה הקב"ה נתן לי, קיבלתי מהקב"ה מתנה. מהיכן יש לך את העט הזה? - "הוי, ברוך ה', הקב"ה נתן לי אותו".

איך נתן לי? - על ידי שהרווחתי כסף ובכסף הזה קניתי את העט בחנות, אבל כל אלו תוצאות. במציאות הקב"ה הוא זה שנתן לי את העט.

כשהצדיק יושב לאכול, מה הוא אוכל? כותב בעל ה"חובות הלבבות" (שער ג פרק ה), שעובד האלקים "לא יאכל אלא מה שהטריפו". הוא מרגיש שהקב"ה זן ומפרנס, והוא הנותן לו את מזונו.

ליעקב יש פכים קטנים. מהיכן יש לו אותם? זוהי מתנת שמים, מתנה מידיו של בורא העולם. מתנה כזו חביבה היא עד מאוד בעיניו, ובשום אופן אינו יכול לוותר עליה:

אני זוכר שבילדותי למדתי בסאטמר, ופעם האדמו"ר מסאטמר זצ"ל נתן לי מטבע שילינג. איוז שמחה וששון. במשך שנים הייתי מראה לכולם: "הנה, זה השילינג שקיבלתי מהרבי'ה מסאטמר".

על אחת כמה וכמה כשמקבלים דבר מהקב"ה, כמה חביבות צריכה להיות כלפי הדבר. זה לא ענין של אהבת הממון, אלא זו אהבה למתנה מהקב"ה. לכן ממונם של הצדיקים חביב עליהם יותר מגופם.

ואם תשאלו, הלא בגמרא שם כתוב שהטעם שחביב עליהם ממונם יותר מגופם הוא - "לפי שאין פושטין ידיהן בגול", ולא כפי שביארנו, מחמת שזו נתינה מהקב"ה?

התשובה היא - הם הם הדברים: ממון הבא לאדם בגול הוא ממון שאינו מהקב"ה. כביכול הגוול תפס ממון זה לבד, זו איננה מתנה מאת ה'. אבל הצדיקים אין פושטים ידיהם בגול, כלומר: מה שיש להם - זה הכל נקי מהקב"ה, לכן חביב הוא עליהם יותר מגופם.

את אשר יאהב ה' - יוכיח!

עֵשׂוֹ לָקַח אֶת נְשָׂיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֵת עֵדָה... וְאֵת אֶהֱלִיבְמָה... וְאֵת בְּשֵׂמֹת בַּת יִשְׁמָעֵאל (ב, כ-ג)

א'מוראדיגע זאך, עשו לוקח לו שתי נשים בלי כל טרחא. הוא מוסיף ולקח אשה שלישית, גם כאן בלי כל מאמץ. הכל, אצלו, בסדר... ואילו יעקב אבינו צריך לעבוד שבע שנים בשביל כל אשה, ועוד איוז עבודתו... הוא בעצמו מעיד: "בְּכָל כְּחֵי עֲבַדְתִּי אֶת אַבְיָכֵן", ביום ובלילה: "הִיִּיתִי בַיּוֹם אֶבְלָנִי חֹרֵב וְלַיְלָה וְתַדַּד שְׁנַתִּי מַעֲיָנִי".

זו לא היתה, כידוע, הצרה היחידה שעברה על יעקב אבינו, בחירי האבות. צרות רבות וקשות עברו עליו: צרת לבן, צרת עשו, צרת יוסף - שמלבד עצם הַאֶבֶל שנמשך עשרים ושתיים שנה, גרמה לכך שהסתלקה ממנו השכינה ורוח הקדוש במשך כל הזמן הזה.

והנה, כל יום בתפילה אנחנו אומרים: "עֵדָת יַעֲקֹב בְּכָךְ בְּכָרְךָ, שְׂמֵאֲהָבְתְּךָ שְׂאֲהָבְתָּ אוֹתוֹ וּמִשְׂמַחְתְּךָ שְׂשִׂמְחָתָּ בּוֹ קְרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁרָוּ". "מֵאַהֲבָתְךָ שְׂאֲהָבְתָּ אוֹתוֹ" - נשאלת השאלה: על מי שאוהבים מביאים כל כך הרבה צרות?

זאת ועוד: לאחר שהודיעו ליעקב שיוסף חי במצרים, והשכינה שבה אליו לאחר ההפסקה הממושכת, אלקים נגלה אליו ואומר לו: "יעקב יעקב... אל תירא מִכָּרְךָ מִצְרַיִם". רש"י במקום מביא שהסיבה לכפילות "יעקב יעקב" מורה על לשון חיבה, שהקב"ה מחבב את יעקב.

וגם כאן נשאלת השאלה: ממי שמחבבים מסתלקים עשרים ושתיים שנה ולא משרים עליו את השכינה כל משך הזמן הזה? רבותי! התשובה לכך היא: כן! את אשר יאהב ה' - יוכיח!

הצרות, הייסורים, הקשיים, מורים על אהבת ה'!

ומכאן עלינו לשאוב חיזוק גדול, שגם אם עוברים עלינו כל מיני מאורעות קשים, ניסיונות וקשיים, לא ליפול! לזכור: "את אשר יאהב ה' - יוכיח!"

הגאון הגדול רבי יאיר ישראל זצ"ל

בנו הרה"ג אברהם יוחנן ישראלי שליט"א
בעת מסע הלווייה

אוי אוי אוי... אבא... איך אתה שוכב כאן! אבא מתי שכבת?! מתי שכבת בכלל... אבא! אבא שלי אבא של כולם! אבא כמה יהודים יכולים לצעוק לך אבא?! כמה יהודים קיבלו ממך נשיקה...! אבא...! ג' עמודים יש לעולם התורה והעבודה וגמילות חסדים! יום ולילה לא ישבותו, ליד הסטנדר עד שהראש נופל, בלי לוותר ובלי הנחות בכל השנים.

כמה היה אכפת לו שעם ישראל ידעו תורה, כמה היה אכפת לו שיחזרו ויחזרו וידעו עוד תורה ועוד תורה, הייתי כאן לידו כמה שנים, ואח"כ שאלתי אותו "אבא לעבור כולל או להישאר איתך?" הוא אמר "איפה תלמד יותר טוב? אם שם תלמד יותר טוב תלמד שם"... אי אי...

כתוב שמי שעוסק בתורה של איזה גדול אז כשהוא נפטר מגיע אותו גדול לעמוד לידו, ומי יגיע שאבא נפטר? במי הוא עסק כל היום?! "ברוך אתה ה'..." "ב"ש בורא עולם!"... "ב"אין עוד מלבדו!"... זה היה נשמת אפו, גם כשהוא היה בבית חולים לפני שבוע וחצי לא היה לו כח לשום דבר, שאלתי אותו אם הוא רוצה שישירו לו, אז הוא אמר שגם זה לא מעניין אותו שירים, אבל מישהו התחיל לשיר "נאר אמונה", ואבא התחיל לבכות "נאר אמונה נאר אמונה נאר אמונה"... גם כשלא היה לו כח הוא היה חולה, הוא היה בחתונה הוא התחיל לקפוץ "נאר אמונה נאר אמונה", אמרתי לו "תעצור תעצור", הוא לא יכל לעצור! "יש בורא עולם" אוי! אוי! זה לא פזמון וזה לא שירים, גם כשכל הכסף שלו הלך לטמיון עשו לו חובות כאלה, שגם כל החיים שלו כמה הוא יכול להחזיר מזה, הגיע החברותא הוא ניתק את הפלאפון, הוא אמר לו "מה עם השתדלות"? הוא אמר לו "אין שום דבר בעולם בכלל, יש רק בורא עולם, ניסיתי להתקשר כבר שלוש פעמים שיעזרו לי, אני לא מנסה פעם רביעית, זה כבר לא השתדלות!... זהו יש רק בורא עולם - זהו נתחיל ללמוד".

איך אני יכול לדבר? מי יכול לדבר בכלל רק להגיד כמה דברים: אוי, עמוד של עבודה כל היום על תפילה, מתי ראינו את אבא מאחר לתפילה? מתי ראינו דבר כזה, ללמוד את התפילה עם הראשונים, איזה עבודה של מחקר בלי כוונה להוציא איזה ספר, בלי שום דבר, רק מחקר, איך אני עומד לפני המלך היום, איך אני אומר "ברוך אתה ה'", מה זה ה'? מה זה "הויה"? מה זה "אלוקים"? כל יהודי שרק יכל למכור לו הבנה ב"ה" הוא האלוקים" הוא שש ושמה.

גמילות חסדים, מי אני שאני יכול להגיד מה זה גמילות חסדים? כשאני הולך לישון בכל לילה ולידו תור של אנשים שאבא יפתח להם את הדלת בלי שעות, היה לו נס שבאמריקה יש יום כשכאן יש לילה, כך הוא הרויח שעשרים וארבע שעות הוא היה יכול להציל יהודים, אני אומר לכם שלפני שבוע הייתי בבית חולים איתו בתל השומר באחד בלילה, הוא כבר לא יכול היה לעזור לאף אחד, אין לו כח אין לו כח לדבר והיה לו רק יסורים, הוא לא ידע מה לעשות עם עצמו, אז הוא אמר לי "אברימי, תתקשר, יש איזה אחד באמריקה שהוא צריך חיזוק, תגיד שאני שואל מה נשמע, ושיגיד לי איך הוא מרגיש", וכמעט לא היה לו נשימה באפו, הוא כבר אמר לי שהוא נפרד ממני, והוא אמר לי "תתקשר, תגיד לו משהו טוב", ואחרי כל הדברים האלה קצת כבוד קצת גאווה, איפה?! אני מבקש מחילה מאבא, פעם אחת הייתי בחופה של הנכד שלו, והייתי צריך להקריא את התוארים של כולם, את הדודים את המכובד בברכה, והוא סימן לי לא להגיד עליו שום דבר, אז הורדתי ואמרתי "הגאון הסבא", כמה שזה כאב לו, אני מצטער אני מבקש מחילה, אבא, מה יכולתי

להכאיב לך? שום דבר לא ציער אותך, חוץ ממתני שאומרים הגאון, הוא לא יכל לסבול את זה.

הוא לא כתב לנו צוואה, הוא לא השאיר לנו צוואה, אבל פעם אחת הוא דיבר עם נכדים, הוא אמר עוד לא כתבתי צוואה אבל אני אכתוב לא לכתוב עלי כלום, זה מה שאני יכתוב, מה אני שווה? אנחנו יודעים, הוא היה מגיע לרב שך כשהוא היה אברך צעיר, הרב שך היה מבקש ממנו ברכה כל פעם, פעם אחת הוא הגיע אליו באמצע הלילה בשתיים בלילה, הרב שך אמר לו "או ר' יאיר, איזה טוב שבאת, אני צריך ברכה, אני לא מרגיש טוב", בינתיים הוא עבר לנושאים אחרים ורצה ללכת, "ר' יאיר, תן לי ברכה", ואח"כ שדיברו איתו על זה, הוא התחיל לצחוק "הוא רוצה לפרגן ליתום!" - ליתום בן ארבעים... משום דבר הוא לא עשה עסק.

אני לא יוצא ידי חובתי בכלל בשום דבר, אבל חייבים לקצר, ואי אתה רשאי להאריך במקום שאמרו לקצר, אבל אני מבקש מחילה ממנו ובשם כל המשפחה, אבא! תסלח ותשלח כוחות לאימא שהיא עמדה מאחוריו כל השנים, אני שאלתי לפני כמה זמן ממתני נהיה השולחן שבת הכנסת אורחים, ולא אורחים שאחרים רצו לקבל, אז היא אמרה שלוש שנים אחרי החתונה, זהו! אז גמרו את חיי העולם הזה, אז גמרו חיי משפחה, אז גמרו הכל, מאז יש בורא עולם וכולו לעם ישראל, וכולו לה' יתברך בלי שום דבר! אני מבקש מחילה בשם כל המשפחה ובשם כל מי שרוצה לבקש מחילה שלא נהגו בכבוד הראוי.

תשלח כוחות למשפחה, תשלח עזר לישיבה שתמשיך בדרך שלך, תשלח כוחות לאימא שעשרים וארבע שעות היתה לידך בכל המצבים, היא לא היתה לידך בכלל, אתה היית בחוץ והיא נשארה בפנים בתוך הבית, אשתך כגפן פוריה לבד לבד עם הילדים, ותהיה מליץ יושר עלינו ועל כל עם ישראל, ובלע המוות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים אמן.

מורינו הגה"צ ר' יאיר ישראל זצוק"ל

נמסר בהיכל הישיה"ק ביום ג' אור ל"ט כסליו תשע"ח עם הוודע על חוליו שנית

אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה

איתא במדרש רבה (בראשית לט ט) עה"פ "ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", אמר רבי לוי שתי פעמים כתיב לך לך [הכא ובפר' וירא (בראשית כב ב) "ויאמר קח נא את בנך יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה וגו'"], ואין אנו יודעים אי זו חביבה אם השנייה אם הראשונה, ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי השנייה חביבה מן הראשונה, עכ"ל המדרש.

מספר שבועות אחר תחילת זמן חורף ע"ח התחילו שמועות בישיה"ק אודות מחלתו של מו"ר זצ"ל, הדברים עדיין לא קיבלו אימות מושלם, אבל כבר נרמזו על ידו פעם בפעם, ובשל כך התחיל מו"ר זצ"ל למסור סדרת ועדים על מי שקיבל את התואר הנכסף 'אדם מאושר', כאשר בפרק הסיום הוא מאריך על "אשרי הגבר אשר תיסרנו קה" (תהלים צד יב).

ראשית הוא פתח ב"אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב" (תהלים א א), לאחר מכן הוסיף לדבר על "אשרי יושבי ביתך" (תהלים פד ה), עוד ביאר בהרחבה אודות ענין הביטחון בה', כדכתיב (תהלים מ ה) "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב".

אלא שדוקא אחר הקדמה זו הוא מעמיק את התימה אודות מעלת היסורים, "דיברנו בשבועות האחרונים על כל מיני "אשרי", וכל אלו פשוטים ומובנים, אבל כאן הדברים נפלאים, "אשרי" - זה שמקבל יסורים, הוא צריך להיות מאושר - כך כתוב!".

והנה ראיתי פעם לפרש ע"פ מה דאיתא בגמ' בברכות ה. 'אלו הם יסורים של אהבה, כל שאין בהם ביטול תורה', וא"כ "אשרי הגבר" - זה אשר "תיסרנו קה", ואעפ"כ עדיין "ומתורתך תלמדנו", ללא ביטול תורה. אמנם פשוטו של מקרא ע"פ הראשונים שם "אשרי הגבר אשר תיסרנו קה" - מאושר הוא הגבר אשר הקב"ה מייסר אותו, כי כל זה נועד "להשקיט לו מימי רע" (שם פס' יג), כיון שזה שמתייסר כאן בעוה"ז, זה משקיט לו מהעונש האמיתי בעוה"ב, ומנת היסורים שכאן מונע ממנו את יסוריו באותו העולם, שהוא "רע" כלפי הרשע, ששם כורים לו שחת.

וידוע על אחד מתלמידי הגר"א ששמע מרבו את גודל עונשי הגהינזם, ונכנס למרה שחורה, ובאו לפני הגר"א שינחמנו, ביקש הגר"א שיקראוהו לפניו, ואמר לו שכל מה שאמר אמת הוא ואין לו כיצד לנחמו בזה, אלא שהוסיף שכל היסורים בעוה"ז ממרקים עד מאד, ואין לשער את מה שהם פוטרם מדין האמת לפני ב"ד של מעלה, וזהו "אשרי הגבר אשר תיסרנו קה", שזה פוטר מאותו שחת שנופל בה הרשע ביום פקודה. ופירושא דקרא "מתורתך תלמדנו" מפרש הרד"ק שדבר זה, דהיינו מעלת היסורין, למדנו מתורתך, כדכתיב (דברים ח ה) "כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך", ובמלבי"ם פירש ע"פ דרך זו, אלא שלמדו מן הפסוק (דברים ז י) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", שאינו מייסר את הרשע אלא אדרבה 'רשע וטוב לו', וזהו לרעתו, להחיש לו פורענות בעלמא דקשוט.

וא"כ לפ"ז כאשר האדם מקבל מכות עליו להסתכל במבט הנכון ובצורה הנכונה, ראשית אדם שמקבל מכה יש מי ש'אשם' במכה הזו, על כן ראשית כל טבע האדם לכעוס ואף לנקום בו, על כן בקשתנו בתפילה היא "ונפשי כעפר לכל תהיה", דהיינו שיחוש שא"ז האדם שמכהו אלא מאת ה' היתה זאת, שהרי "משפטי ה' אמת" (תהלים יט י) ולא נעשה לאדם רוע כהוא זה יותר מן הראוי לו, וביותר המשך הפסוק "משפטי ה' צדקו יחדיו", שאם סובביו ג"כ יעברו סבל מחמת הראוי לו, אילו להם אין ראוי לסבול אזי לא יבוא עליו באופן זה, וא"כ אף אדם לא עושה לשני רע, רק מאיתו יתברך, ומי הוא שיכול לדייק קצה דרכיו ומשפטיו, שהם בודאי לטובתך.

וא"כ זה "אשרי הגבר", שעל אדם להיות 'מאושר' מכך, משל למה הדבר דומה, אם סוחר בא לברר על אפיק השקעה, קרוב לודאי שהתעניינותו תהיה באחוזי רווח גדולים ביחס להשקעה, וא"כ גם כאן ע"פ מה שהבאנו מדברי הגר"א הרי שיסורים זהו העסק הכי טוב, כיון שבשעה שקיבל כאן מכה, אמנם זהו כאב, אבל תמורת הכאב הזה הוא חסך לעצמו הרבה צער בעוה"ב, וא"כ "אשרי הגבר" זהו דברים כפשוטם שצריך להודות לקב"ה.

והנה זהו לא סוד שהקב"ה זיכה אותי כעת פעם שניה במחלה לא כ"כ סימפטית, גידול ממאיר, ואני אמור לקבל בעז"ה 'דברים נחמדים', סידרה של הקרנות שכבר חויתי אותם, ועכשיו אמורות להיות יותר קשות, וכמ"כ כימותרפיה, וזה יותר קשה בדרך כלל מאקמול... ויתכן שאף הצורה החיצונית משתנית וכו', ולאחר מכן אף איזה ניתוח שג"כ לא פשוט, אבל אני יודע שזה לטובתי ואני צריך להודות בפני רבים, אזי אני מודה, וכמ"כ אני מודה לבחורים שהתחזקו עבורי, ומלבד מה שאנו מקוים שיהיו לזכות לאריכות ימים, אזי בלא"ה הזכויות הם זכויות בפני עצמם.

נחזור לענין שעסקנו בו, "אשרי הגבר אשר תיסרנו קה ומתורתך תלמדנו", יתכן לבאר בדרך נוספת ע"פ

מה שכתוב (קהלת ב ט) "אף חכמתי עמדה לי", ודרשו במדרש רבה 'תורה שלמדתי באף היא עמדה לי', ובפשטות היינו על אותם זמנים שקשה לאדם ללמוד, ומ"מ התאמץ ולמד תורה שהיא בעצם הזכות הבסיסית לקיום העולם ('בראשית' בשביל התורה שנקראת ראשית), ואף לקיומנו הפרטי ('כי הם חיינו'), עד כדי שהגמ' בברכות יז. תמהה 'הני נשים במאי זכין', כלומר שאף שזכויותיהן רבות מ"מ את הבסיס, והוא זכות לימוד התורה חסר מהם.

אמנם בזמנינו אנו נתקלים באופנים חדשים של 'תורה באף', סתם חוסר חשק או חוסר סיפוק, תשישות וחוסר כח שגורמות פשוט להתבטל ולעסוק בענייני העוה"ז במקום לעסוק בקיומו של עולם, אף תורה שכזאת אין ספק שנחשבת 'תורה שלמדתי באף היא עמדה לי'.

הקדמתי שאני מעוניין לבקש משהו, אמר לי פעם ר' אברהם שולמן שאמר לו החזו"א "ר' אברהם, תשתדל להיות אחד שהרבים צריכים לו", כי אז הוא חי בזכות הרבים, אמרתי מקודם שלא אתבייש, וא"כ אני מבקש, כמדומני שיש לי זכויות בהקמת המקום תורה הזה, הסיבה שהביאה אותי לכך היא מועקות שונות אותם שמעתי מהרבה לומדי תורה וחלקם תלמידי חכמים גדולים, כ"כ הרבה אנשים שרע להם וחסרי סיפוק, אנשים צעירים לצד מבוגרים, והסיבה שמביאה לכך היא שאינם יודעים את לימודם, וזהו ג"כ הסיבה לקנאה ותחרות, כיון שאינם חשים שיש להם מטען עצמי משלהם, ובשביל כך אני מבקש מתלמידי לחזור על תלמודם ולשנן עד שהדברים יהיו שגורים על לשוננו, ואפילו אם עולה בידו רק פרקים מסויימים, מ"מ יש לו פרקים מסויימים שאותם הוא יודע היטב.

כמו"כ הבאתי קודם את הפסוק "אשרי הגבר אשר תיסרנו קה", ושאלתי לתומי האם ישנם כאלו שאין יודעים את הפשט, אבל לצערינו אנו יודעים כמה אינם יודעים ולא חושבים אפילו לברר את הפשט, הרי אנחנו אומרים זאת בכל יום רביעי, וא"כ מדוע להיות כך? קיבלנו מהשי"ת פה, וזהו הדבר היחיד שנתעלינו בו על הבהמות, וא"כ מדוע להפוך אותו למפלטה? תשקיע, תרכוש ידיעות בתפילה, ידיעות על הפרשה, זה ג"כ נותן סיפוק ומוסיף מטען עצמי לאדם, גם עצם צורת התפילה, מתי מגיעים לתפילה, אתה מדבר עם הקב"ה, איך אתה מתעסק בדברים אחרים תוך כדי, האמת שעצם הדיבור בביהמ"ד אסור ע"פ ההלכה כמבואר בשו"ע, אבל לכה"פ בתפילה לה' חייבים להשתדל בזה יותר.

כמו"כ צורת השבת קודש, שהסעודות יהיו בצורה הראויה, עם זמירות שבת, עם אוירה, וכמובן ובעיקר הלימוד בשב"ק, לקבוע את עצמנו בביהמ"ד, בשביל זה ניתנה לנו השבת ולא רק בשביל לישון.

מדוע דיברתי כ"כ הרבה? כיון שאם יש מי שרוצה לעזור לי, כי אני יודע שהמצב שלי כיום בינוני, זהו מצב שבמשך השנים אינו כ"כ סטנדרטי, בנוהג שבעולם כאשר שומעים את המילה 'מוות' זה גורם לפחד, אותי המוות אינו מפחיד, מה שמפחיד אותי זהו החלק שאחרי המוות, הדין וחשבון שצריך למסור, כיון שמלבד הדין והחשבון על העבירות, אזי אף על המצוות ישנו דין וחשבון, כיצד התפללתי או הנחתי תפילין, האם זה נעשה כראוי.

אזי ממילא, נכון שאינני מפחד מהמוות, אבל עקרונית אם תהיה לי אפשרות להישאר כאן עוד מעט זמן ולעשות עוד דברים אני אשמח, אינני מתנגד, ומלבד זאת כל מה שאני עושה יהיה לזכותי לקבל פחות בעונשים, וגם זה טוב, א"כ כל מי שיתרום אני אשמח מאד, מי שמסוגל ליישם את מה שאמרתי לעזור לי, ואם זה יתקיים אזי כמו שאמר החזו"א לר' אברהם שולמן שבזכות הרבים אתה תזכה לחיות, וא"כ הריני מודה לכל מי שמסכים ואינני מקפיד אם לא יקבלו את הדברים, ב"ה כל מה שהקב"ה זיכה אותי אני מקבל בשמחה.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

ביהכ"ס מנין אברכים רח'
גבע 25 054-8452828 (וייס)
ישיבת עטרת מתתיהו
(סעיודב) 054-8479928

יוצם
ישיבת נר זרח

הוליה
גבעת המורה

פתי תקוה
גני הדר

בבתי הכנסת:
אוהל אברהם

מקוה בעש"ט
מרכז העיר

אבי עזרי
ישיבת לומז'ה

כפר אברהם
כולל אוהל רחל

יש"ק אור ישראל
050-4187771

צפת
בביהכ"ס אוהל דב רח'

קריית אתא
האחד עשר

קריית גת
ישיבת צפת רח' האר"י

קריית מלאכי
ביהמ"ד קרעטשניף

קריית שמונה
כולל שעל יד הישיבה

ראשון לציון
שדה חמד

רחובות
ישיבת עטרת שלמה

גבעה א'
050-4101805

גבעה ב'
ישיבת מאור התלמוד

גבעה ג'
כולל בר שאול

גבעה ד'
לב לאחים

גבעה ה'
052-7606491

גבעה ו'
ישיבת כפר חסידים

גבעה ז'
053-3136168

גבעה ח'
ישיבת מיר

גבעה ט'
אוהל תורה

גבעה י'
חניכי הישיבות רשב"י

גבעה יא'
ישיבת דוד

גבעה יב'
ישיבת מיר

גבעה יג'
אוהל תורה

גבעה יד'
חניכי הישיבות רשב"י

גבעה טו'
ישיבת דוד

גבעה טז'
ישיבת מיר

גבעה יז'
אוהל תורה

קרית יובל
052-7639488

רובע היהודי
ישיבת אש התורה

רוממה
כולל צלו של היכל

רמות א'
בית כנסת חניכי הישיבות

רמות ב'
054-8408719 (גולדשטוף)

רמות ג'
משכן שרגא

רמות ד'
שערי תבונה

רמות ה'
ישיבת רח' האר"י

רמות ו'
חניכי הישיבות צא"י

רמות ז'
מרכזי

רמות ח'
ביהכ"ס המרכזי

רמות ט'
שערי חסד

רמות י'
054-8498969 (קירט)

רמות יא'
בביהכ"ס ע"ש הצדיקים

רמת יב'
הקהילה הדרומית

רמת יג'
בביהכ"ס כרם מיכאל

רמת יד'
שכונת המייסדים

רמת טו'
ישיבת רנה של תורה

רמת טז'
בביהכ"ס תורה ותפילה

רמת טז'
מודיעין עילית

רמת טז'
בכוללים:

רמת טז'
עטרת שלמה,

רמת טז'
ישכ"ר באוהליך, הר"ן

רמת טז'
כתר תורה הרב אברמוב

רמת טז'
פוניבז'

רמת טז'
בית אבא

רמת טז'
מגדל עוז

רמת טז'
חפציבה

רמת טז'
ישיבת כנסת יצחק

רמת טז'
בביהכ"ס המרכזי

רמת טז'
נאות הפסגה

רמת טז'
בביהכ"ס המרכזי

רמת טז'
קרית ספר

רמת טז'
בבתי הכנסת:

טבריה עלית
בביהכ"ס חניכי הישיבות

טלז סטון
רח' ז'בוטינסקי

ניאל
ביהכ"ס מעין גנים

נינעם
יחד שבטי ישראל

יסודות
מדרשה לב לאחים

יזחם
ביהכ"ס המרכזי

יזחם
ביהכ"ס המרכזי

יזחם
052-7627788 (מיכאל)

יזחם
בית וגן

יזחם
02-6449498 (שעיר)

יזחם
הפיסגה 46

יזחם
בבתי הכנסת:

יזחם
אמשינוב

יזחם
מנין אברכים

יזחם
בית ישראל

יזחם
ישיבת מיר (לוי)

יזחם
גאולה

יזחם
חנות גל פז (מלכי ישראל)

יזחם
גבעת זאב

יזחם
חנות גיט שאבעס (העופר 2)

יזחם
גבעת שאול

יזחם
בבתי הכנסת:

יזחם
יחי ראובן

יזחם
אוהל יונתן בכולל ישכ"ר

יזחם
באוהליך

יזחם
ברכת יוסף

יזחם
גוש 80

יזחם
ביהכ"ס בראשות הגאון ר'

יזחם
דן סגל שליט"א

יזחם
גילה

יזחם
ביהכ"ס חזון נחום

יזחם
052-7653820

יזחם
גני גאולה

יזחם
בביהכ"ס נחלת עקיבא,

פינת בעל התניא
בית הכנסת הגדול

דברי שיר
הליגמן

המרכזי - רמת אלחנן
חניכי הישיבות רח' רמב"ם

יד אהרון
לדרמן

משכנות יעקב
נאות יוסף

שבת אחים
שיח תפילה רח' קה"י

שם אבותי
תפארת נחמן

בכוללים:
בית הלל

ברסלב
חזון איש

ישכ"ר באוהליך רח' סורוצקין
נחלת משה

עטרת שלמה (צעירים)
פוניבז' (אוהל קדושים)

רשב"י
אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה
אהבת אהרון

בית מדרש עליון
גאון יעקב

קארלין
תפארת ציון

מרכז
חנות גל פז-ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49
פרדס כץ

052-7168580
במקוה

בבתי הכנסת:
מנין אברכים (אבוחצירא 9)

קריית הרצוג
בביהכ"ס זיו יהודה

כרם נפת ישראל
מנין אברכים

בית שאן
054-8443873

פת ים
052-7119064

כולל בית יעקב
כולל היכל התורה

בביהכ"ס היכל הקודש
הרצליה

שכונת נווה עמל
בבית הכנסת חפץ חיים רח'

כצנלסון
זכרון יעקב

בבתי הכנסת:
חזון איש

מסילת ישרים
חיפה

נוה שאן
ישיבת נחלת הלויים

בביהכ"ס מקלט רח' פרל
פינת מנדלה

הדר
ישיבת תפארת ישראל

04-8699455
(חסידים)

בביהכ"ס צא"י
בני ברק

אופקים
052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:
קיייתי

שייתי
נחלת שמשון

אצל הבחור חיים טיטלבוים
אלעד

אצל הנציגים בישיבות:
בני ראובן

כנסת יחזקאל
תורה בתפארתה

תורת חסד
בבתי הכנסת:

דרך החיים
זכור לאברהם (הר"ן)

מאור שרגא
אחייער

דגל התורה
אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים
054-8454846 (וינגרטן)

רובע ז'
052-7668323 (מונק)

רובע ט'
077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון
050-4181543 (לוי)

באר יעקב
בישיבות

באר יעקב
גרודנא (ב"ב)

שארית יוסף
ובכולל ריח השדה

באר שבע
052-7628911 (היקלי)

בית שמש
קריה

קריה
02-9910398 (פינקלשטיין)

בביהכ"ס
שערי תורה

ישיבת אור לישרים
רמה ג'

ביהכ"ס אהבת תורה
02-9920797

יפה נוף
054-8488951 (וקסלר)

רמה א'
בבתי הכנסת:

כולל עטרת שלמה
ביהכ"ס לב אליהו

ביתר
גבעה א

באר אברהם רח' נדבורנא
הר"ן רח' זוויילה

גבעה B
בבתי הכנסת:

דרכי תורה רח' דרכי איש
טוב דעת רח' פנים מאירים

בית דגן
אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי

הי"ד
בית חלקיה

050-4156578
(מן)

ישיבת שערי שמועות
בני ברק

שכון ג'/יהודה הנשיא
053-3145900 (גולדשטוף)

בבתי הכנסת:
אוהל תמר

אשכנז רח' יעל
בית אריה רח' גרוסברד

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

ניתן להשיג בבתי החוללים:

- בלינסון-שניידר
- מעייני הישועה
- תל השומר

בקשה

כדי שנוכל לעמוד בהוצאת קובץ הזיכרון ולהפיצו במחיר מסובסד, דרושים נדיבי לב שישתתפו עמנו בהוצאות הרבות, ויזכו ליטול חלק בזיכוי הרבים הגדול ולקיים את מאמר חז"ל שיהיו שפתותיו דובבות וכו'.

ניתן להעביר ע"י

אחת מהאפשרויות הבאות:

- **כפלאפון מס':** 053-3145900
- במערכת האשראי הממוחשבת:
נדדים פלוס 03-7630585
שלוחה- 486
- **קהילות** 073-2757000
שלוחה- 4311
- **בעמדות האשראי** בבתי הכנסת יש לחפש "קובץ גליונות".
- **בקופות** שבמוקדי ההפצה ברחבי הארץ.
- **לנציג האחראי** שבכל מוקד.
- **בהעברה לבנק** מרכנתיל-17 סניף: 745 מס' חשבון: 71262 ע"ש "קובץ גליונות".
- **בהמחאה בדואר** לכתובת: רחוב ר' יהודה הנשיא 52 בני ברק.
- לשלוח את פרטי התרומה **למייל:** k.gilyonot@gmail.com

הודעה חשובה

לכל הקוראים החשובים הלומדים את תורתם של רבותינו גדולי ומאורי הדור, ב"ה זוכים אנחנו להגיש בפניכם את ה'קובץ גליונות' מדי שבוע בצורה מכובדת.

בימים אלו מתקרבים

לקראת יום השנה להסתלקותו לשמי מרום של

מרן ראש הישיבה בעל אילת השחר זצוק"ל

רוצים אנחנו להוציא בשבוע הבא בנוסף לקובץ השבועי, קובץ נוסף מוגדל ומורחב בתוספת מיוחדת במשנתו של מרן זי"ע, אשר רובו הגדול הם דברים נדירים הרואים אור לראשונה אשר לקטנו וקבלנו ממשפחתו ומתלמידיו.

אי"ה בשבוע הבא יצאו לאור שני קבצים נפרדים:

נשמח לקבל בהקדם מהקוראים החשובים הנהגות, הוראות, ועובדות ממרן זצוק"ל.

יש לשלוח לכתובת k.gilyonot@gmail.com
(עד מוצ"ש פרשת וישלח)

בברכה מרובה

מערכת "קובץ גליונות"